

De Amerikaanse oorlog in Afghanistan

Een strategische analyse van *Operation Enduring Freedom*
bezien vanuit het concept *Schwerpunkt*.

Master thesis
Internationale Betrekkingen in historisch perspectief
Universiteit Utrecht
Begeleider: dr. Giliam de Valk

Iris de Graaf

Augustus 2010

De Amerikaanse oorlog in Afghanistan:
Een strategische analyse van *Operation Enduring Freedom* gezien vanuit het concept
Schwerpunkt.

Master thesis
Internationale Betrekkingen in historisch perspectief
Universiteit Utrecht

Begeleider: dr. Giliam de Valk

I.N.J. de Graaf
Studentnummer: 0446270
I.N.J.deGraaf@students.uu.nl

Augustus 2010

Voorkant: foto van Amerikaanse militairen in Afghanistan
(Bron: Picsdigger.com)

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. Theoretisch kader: Von Clausewitz, <i>Schwerpunkt</i> en de niveaus van militair optreden..	11
1.1. Von Clausewitz in de eenentwintigste eeuw	11
1.2. Het concept <i>Schwerpunkt</i>	14
1.2.1. Von Clausewitz en de oorspronkelijke context.....	15
1.2.2. Het concept <i>Schwerpunkt</i> toegepast in hedendaagse militaire doctrines	17
1.2.3. Definiëring concept <i>Schwerpunkt</i> voor dit onderzoek	21
1.3. De niveaus van militair optreden	23
1.3.1. Von Clausewitz en de niveaus van militair optreden.....	24
1.3.2. De hedendaagse niveaus van militair optreden	25
1.4. Samenvattend theoretisch kader voor dit onderzoek	28
2. De Amerikaanse <i>grand strategy</i>	30
2.1. Het begin van de Amerikaanse <i>War on Terror</i>	30
2.2. De politieke strategie na de omverwerping van het Taliban-regime	33
2.3. De Amerikaanse beleidsstrategie vanaf oktober 2003	35
2.4. Amerikaans beleid na februari 2007	38
2.5. <i>Schwerpunkt</i> op het politiek-strategisch niveau	40
3. Het militair-strategisch niveau	44
3.1. De eerste fase van <i>Operation Enduring Freedom</i>	45
3.2. De tweede fase: OEF na de omverwerping van het Taliban-regime	46
3.3. OEF onder leiding van generaal Abizaid: oktober 2003 – februari 2007	47
3.4. De militaire strategie na februari 2007	49
3.5. <i>Schwerpunkt</i> op het militair-strategisch niveau	51
4. Het operationeel niveau	54
4.1. Het begin van militaire operaties	54

4.2. OEF na de val van het Taliban-regime	56
4.3. OEF onder commando van Barno en Eikenberry (2003-2007)	58
4.4. De operationele strategie vanaf februari 2007	61
4.5. <i>Schwerpunkt</i> op het operationeel niveau	63
5. Een effectieve strategie?	66
5.1. Analyse van de geduide <i>Schwerpunkte</i>	66
5.2. Effectiviteit van de missie	69
5.2.1. Verschuiving van het <i>Schwerpunkt</i>	69
5.2.2. Fricctie tussen de <i>Schwerpunkte</i>	71
Conclusie	74
Literatuurlijst	77

Inleiding

De terroristische aanslagen in de Verenigde Staten van Amerika (VS) van 11 september 2001 deden de wereld op haar grondvesten schudden. Binnen vierentwintig uur bevestigde de VN-veiligheidsraad in resolutie 1368 dat alle daden van internationaal terrorisme worden beschouwd ‘as a threat to international peace and security’, waarbij de internationale gemeenschap werd opgeroepen ‘to redouble their efforts to prevent and suppress terrorist acts’ met erkenning van het recht op zelfverdediging zoals vastgesteld in artikel 51 van het VN-Handvest.¹ Hoewel er tot op de dag van vandaag wereldwijde discussie bestaat over de vraag of resolutie 1368 ook juridische legitimering biedt voor militair optreden², was de door Amerika geleide militaire interventie in Afghanistan onder de naam *Operation Enduring Freedom* (OEF) binnen vier weken een feit.³ Op 7 juni 2010 was *Operation Enduring Freedom* officieel de langst lopende oorlog in de geschiedenis van Amerika⁴ en bij het schrijven van dit onderzoek is de oorlog ook nog steeds gaande.

In dit onderzoek staat de effectiviteit van de Amerikaanse missie in Afghanistan centraal. Sinds de militaire interventie in oktober 2001 zijn er tal van publicaties verschenen waarin de ontwikkelingen in Afghanistan vanuit diverse invalshoeken zijn geanalyseerd. Wat in veel van deze evaluaties echter opvalt is dat het militair optreden in het land hierin vaak is geëvalueerd zonder dat er daarin een onderscheid is gemaakt tussen de twee verschillende missies die in het land gaande zijn. Zo werd in de media in de afgelopen jaren steeds vaker het beeld van een uitzichtloze missie naar voren gehaald met grote koppen als ‘*Afghan quagmire is expanding*’⁵ en ‘*Oorlog Afghanistan niet te winnen*’⁶ zonder dat in dergelijke berichtgeving werd toegelicht over welke missie werd gesproken. Ook in rapporten van denktanks en onderzoeksinstituten zoals de *European Security Forum*⁷ en het *Center for Strategic and*

---

¹ *Resolution 1368: Threats to international peace and security caused by terrorist acts*. United Nations Security Council (New York, 12 september 2001).

² Zie bijvoorbeeld: Dick Leurdijk, ‘Rechtsgrond militair geweld Afghanistan terecht omstreden’, *de Volkskrant*, 8 maart 2005.

³ ‘Vergeldingsacties aanval op Afghanistan begonnen’, *Algemeen Nederlands Persbureau*, 7 oktober 2001.

⁴ Rick Hampson, ‘Afghanistan: America’s longest war’, *USA Today*, 28 mei 2010.

⁵ Abid Ullah Jan, ‘Mile by mile, Afghan quagmire is expanding’, *Al-Jazeera*, 1 november 2006.

⁶ ‘Oorlog Afghanistan niet te winnen’, *Elsevier*, 5 oktober 2008.

⁷ Peter Berger, Julian Lindley-French, Hekmat Karzai e.a., ‘Afghanistan: mission impossible?’, *European Security Forum working paper 25* (april 2007).

*International Studies*⁸ is de voortgang in Afghanistan veelal besproken onder de gemeenschappelijke noemer van *de* oorlog in Afghanistan. Hetzelfde kan gezegd worden van veel van de verschenen artikelen van vooraanstaande onderzoekers zoals bijvoorbeeld Ahmed Rashid.⁹ Dergelijke publicaties hebben het inzicht in de situatie in Afghanistan weliswaar vergroot, maar lijken tegelijkertijd het idee te hebben gewekt dat de internationale troepen in Afghanistan opereren met een gemeenschappelijk doel en dat er dus eenheid van inspanning in het land bestaat, ofwel een ‘unity of effort’.

Feit is echter dat er formeel niet kan worden gesproken van *de* missie in Afghanistan. Naast *Operation Enduring Freedom*, de coalitieoorlog onder leiding van Amerika, is er namelijk sinds december 2001 in Afghanistan ook een internationale troepenmacht actief met de naam *International Security Assistance Force* (ISAF). ISAF opereert in tegenstelling tot OEF onder direct mandaat van de Verenigde Naties en staat sinds 2003 onder het commando van de NAVO.¹⁰ Ondanks het gegeven dat veel landen in beide missies actief zijn en er in de loop der jaren steeds meer samenwerking tussen de missies is ontstaan, zijn OEF en ISAF met hun gescheiden mandaat en afzonderlijk geformuleerde doelstellingen feitelijk twee verschillende missies. Wanneer men het militair optreden in Afghanistan wil evalueren is een onderscheid tussen de twee missies dus noodzakelijk. Succes van ISAF kan niet op voorhand gelijk worden gesteld aan succes van OEF.

Dan blijft het echter nog de vraag hoe men het succes van de missie kan bepalen. Succes laat zich moeilijk definiëren en wanneer we ons begeven op het terrein van oorlogvoering lijkt dit nog veel problematischer te zijn. In militaire kringen wordt algemeen aangenomen dat het succes van een militaire campagne wordt bepaald aan de hand van de geformuleerde doelstellingen.¹¹ Of zoals Thomas G. Mahnken, professor Strategische Studies aan het Amerikaanse Naval War College, het formuleert: ‘militaire strategieën zijn erop gericht militaire effecten te vertalen naar politieke resultaten.’¹² Omdat OEF echter een nog lopende missie is, is het nog te vroeg is om de missie definitief te kunnen beoordelen op de politieke resultaten die het heeft behaald. Tussentijdse resultaten zeggen immers niet of een missie uiteindelijk wel of niet succesvol zal worden afgesloten. Na vele terugslagen kan toch een overwinning worden behaald, en omgekeerd kan een missie zeer succesvol lijken te

---

⁸ Morgan L. Courtney, ‘In the balance. Measuring progress in Afghanistan’, *Center for Strategic and International Studies* (CSIS) (juli 2005).

⁹ A. Rashid, ‘Progress since the Taliban’, *Asian Affairs* 37 (maart 2006) p. 31-35.

¹⁰ NATO, ‘Nato’s role in Afghanistan’, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_8189.htm#missions. Geraadpleegd op 23 februari 2010.

¹¹ Zie bijvoorbeeld *Nederlandse Defensie Doctrine* (NDD). Defensiestaf (Den Haag 2002).

¹² Mahnken, Thomas G., ‘Strategic Theory’ in: J. Bayliss e.a., *Strategy in the Contemporary World: an introduction to strategic studies* (Oxford 2007) p. 68-69.

verlopen en desondanks niet uitmonden in een definitieve overwinning. Het feit dat de Amerikaanse missie in Afghanistan nu meer dan acht jaar gaande is zegt op zichzelf bovendien niet zoveel over het succes van het militair optreden. In het verleden is gebleken dat een tijdsspanne van meer dan tien jaar niet ongewoon is voor het succesvol uitschakelen van een asymmetrische vijand.¹³

In het bestuderen van de evaluaties van het militair optreden in Afghanistan valt dan ook op dat er steeds zeer diverse criteria worden gehanteerd om de effectiviteit van de missie te bepalen. Evaluaties beroepen zich op zeer uiteenlopende indicatoren van succes, variërend van het aantal omgebrachte Talibanstrijders, tot het aantal kinderen dat nu weer naar school gaat, of het aantal geweldsincidenten dat er überhaupt nog in Afghanistan heeft plaatsgevonden sinds de militaire missie van start is gegaan.¹⁴ In dit onderzoek zal dan ook een andere invalshoek worden gehanteerd en zal de effectiviteit van OEF niet worden geëvalueerd door de *bottom up* resultaten van het militair optreden te beoordelen, maar door de militaire strategie zelf te analyseren en te kijken naar de coherentie in de strategische doelstellingen. Dit zal worden gedaan aan de hand van het concept *Schwerpunkt*, afkomstig van de strateeg Carl von Clausewitz.¹⁵

Gezien het feit dat *Operation Enduring Freedom* een nog lopende missie is zal ik mij in dit onderzoek tevens beperken tot een analyse ten tijde van het presidentschap van George W. Bush. Deze keuze is hoofdzakelijk pragmatisch van aard. Door het onderzoek te laten eindigen met de Amerikaanse presidentswisseling in januari 2009 kan allereerst een helder afgebakend tijdvak worden onderzocht en beperk ik bovendien het probleem van de beschikbaarheid van zeer recent bronnenmateriaal. De ervaring leert dat van contemporaine missies de hoeveelheid openbare informatie beperkter is naarmate men dichterbij het heden komt.

In dit onderzoek staat dus de volgende vraag centraal:

In hoeverre kan *Operation Enduring Freedom* ten tijde van het presidentschap van George W. Bush worden beschouwd als een effectieve missie, gezien vanuit het concept *Schwerpunkt*?

---

¹³ John A. Nagl, *Learning to eat soup with a knife: Counterinsurgency lessons from Malaya and Vietnam* (Chicago 2002).

¹⁴ De variërende indicatoren voor succes kan men bijvoorbeeld terugvinden in A. Rashid, 'Progress since the Taliban', *Asian Affairs* 37 (maart 2006) p. 31-35 en 'back to school in Afghanistan', *BBC News*, 23 maart 2002.

¹⁵ Von Clausewitz gebruikte de term *Schwerpunkt*, dat in de Engelse vertaling van Michael Howard en Peter Paret als *centre of gravity (COG)* is gedefinieerd en dat letterlijk vertaald naar het Nederlands, zowel vanuit het Duits als het Engels, *zwaartepunt* betekent. Omdat de vertalingen hebben bijgedragen aan de verwarring rondom het concept, zal in dit onderzoek het Duitse concept *Schwerpunkt* worden gehanteerd.

Basis van het onderzoek: Von Clausewitz en het concept *Schwerpunkt*

Voor dit onderzoek zal dus zoals gezegd het theoretisch concept *Schwerpunkt*, afkomstig van Carl von Clausewitz, als uitgangspunt worden genomen. Von Clausewitz (1780 – 1831) was een Pruisische generaal die wordt gerekend tot de grondleggers van de moderne krijgskunde. Zijn manuscripten werden in 1832 postuum gepubliceerd onder de titel *Vom Kriege*, waarna de ideeën van de strateeg zijn geïmplementeerd in veiligheidsstrategieën over de hele wereld. Al in de aanloop naar de Eerste Wereldoorlog werden de strategieën van Duitsland, Frankrijk en Engeland gedomineerd door het gedachtegoed van Von Clausewitz en na de Tweede Wereldoorlog nam de interesse in het werk van Von Clausewitz dermate toe dat er ook wel wordt gesproken van een ‘Clausewitz renaissance’. Deze renaissance wordt gekenmerkt door het verschijnen van verschillende internationale vertalingen en bewerkingen van *Vom Kriege*, ondermeer in het Frans, Duits en Engels. In 1976 komen Peter Paret en Michael Howard met een eigen Engelse vertaling van *Vom Kriege* onder de titel *On War*, dat sindsdien als hét Engelstalige standaardwerk van Von Clausewitz wordt beschouwd en tevens een sterke katalysator is voor de heropleving van het Clausewitziaanse gedachtegoed wereldwijd.¹⁶

Met de toegenomen interesse in het werk van Von Clausewitz zijn de theorieën van de strateeg in de loop der jaren al veelvoudig toegepast op uiteenlopende veiligheidsanalyses. Voor dit onderzoek is specifiek het werk *On Strategy: a critical analysis of the Vietnam War* van Kolonel Harry G. Summers noemenswaardig. In *On Strategy* neemt Summers de theorieën van Von Clausewitz als uitgangspunt voor een strategische analyse van de Vietnamoorlog, om te bezien hoe het falen van Amerika kan worden verklaard. Zodoende komt Summers tot de conclusie dat Amerika de oorlog in Vietnam mede verloren heeft wegens een gebrekkige toepassing van het concept *Schwerpunkt*.¹⁷ De strategische analyse van Summers vormt dan ook de directe motivatie om het concept *Schwerpunkt* als uitgangspunt te nemen voor het analyseren van de Amerikaanse oorlog in Afghanistan. Summers heeft met *On Strategy* immers laten zien dat met het toepassen van de theorieën van Von Clausewitz inzicht kan worden verkregen in complexe veiligheidsanalyses en dat het concept *Schwerpunkt* van fundamenteel belang is voor het ontwikkelen van een effectieve veiligheidsstrategie.

---

¹⁶ Uwe Hartmann, *Carl von Clausewitz and the making of modern strategy* (Potsdam 2002) p. 50-57; Christopher Bassford, ‘Clausewitz and his works’, <http://clausewitz.com/readings/Bassford/Cworks/Works.htm>. Geraadpleegd op 2 februari 2010.

¹⁷ Harry G. Summers, *On Strategy: a critical analysis of the Vietnam War* (Novato 1982) [Summers gebruikt de Engelstalige benaming: *center of gravity* (CoG).]

De theorieën van Von Clausewitz zijn in de loop der tijd echter ook door velen bekritiseerd en zelfs verworpen. Ook vandaag de dag wordt er vanuit diverse stromingen kritiek gegeven op het gedachtegoed van Von Clausewitz. Zo behoren ondermeer Mary Kaldor, Martin van Creveld en John Keegan tot de hedendaagse critici die stellen dat het gedachtegoed van Von Clausewitz als irrelevant moet worden beschouwd voor het bestuderen van hedendaagse veiligheidskwesties.¹⁸ In het analyseren van de gegeven kritiek is echter gebleken dat de afwijzing van het werk van Von Clausewitz hoofdzakelijk lijkt voort te komen uit verkeerde interpretaties van zijn gedachtegoed, waardoor de kritiek onvoldoende stand houdt om het werk van Von Clausewitz daadwerkelijk als irrelevant te bestempelen voor hedendaagse veiligheidsanalyses. In het eerste hoofdstuk zal ik hier nader op terugkomen.

Opbouw onderzoek

De opbouw van het onderzoek is als volgt. In het eerste hoofdstuk zullen allereerst de theoretische concepten die binnen dit onderzoek centraal staan worden gedefinieerd. Deze concepten zijn het begrip *Schwerpunkt* en de niveaus van militair optreden. Zoals vastgesteld zijn er echter critici van mening dat de theorieën van Von Clausewitz, waaronder het concept *Schwerpunkt*, niet langer kunnen worden toegepast in hedendaagse veiligheidsanalyses. Daarvoor zal ik in dit hoofdstuk eerst kort ingaan op de voornaamste argumenten van bezwaar tegen hedendaagse toepassing van Von Clausewitz' strategisch gedachtegoed. Vervolgens zal ik het concept *Schwerpunkt* duiden aan de hand van *Vom Kriege* en de huidige militaire doctrines van de VS en de NAVO. Aan de hand van deze analyse zal ik tot een definitie komen van het concept *Schwerpunkt* die zal worden gehanteerd in dit verdere onderzoek. Tevens zullen de verschillende niveaus van militair optreden worden belicht die relevant zijn voor toepassing van het concept *Schwerpunkt*, waardoor uiteindelijk het theoretisch kader van het onderzoek zal zijn uitgekristalliseerd.

In het tweede hoofdstuk zal ik de politieke beleidsdoelen van *Operation Enduring Freedom* gaan analyseren, waarbij de volgende vraag centraal staat: wat waren de geformuleerde politiek-strategische doelstellingen die Amerika met het optreden in Afghanistan wilde bereiken en tot welke *Schwerpunkte* kunnen deze doelstellingen worden herleid? Door een antwoord te vinden op deze vraag kan allereerst worden gezien in hoeverre

---

¹⁸ Andreas Herberg Rothe, 'A Prussian in the USA', <http://www.clausewitz.com/readings/Herberg-Rothe/CWZintheUSA.htm>. Geraadpleegd op 2 februari 2010.

de politieke beleidsdoelen gedurende het verloop van de missie convergeerden, waarna later in het onderzoek in kaart kan worden gebracht in hoeverre deze doelstellingen aansloten op de militaire doelstellingen.

Nadat in hoofdstuk twee het politiek-strategisch niveau is geanalyseerd, zal ik mij gaan richten op de militaire doelstellingen van *Operation Enduring Freedom*. De volgende vraag staat hierin centraal: wat waren de militaire doelstellingen van *Operation Enduring Freedom* en tot welke *Schwerpunkte* kunnen deze doelstellingen worden herleid? Deze vraag zal in twee afzonderlijke hoofdstukken achtereenvolgens voor het militair-strategisch en operationeel niveau worden beantwoord.

Vervolgens zullen in hoofdstuk vijf alle geduide *Schwerpunkte* naast elkaar worden gelegd, waardoor kan worden gezien in hoeverre deze te herleiden zijn tot convergerende *Schwerpunkte*. Mogelijke frictie zal in dit hoofdstuk tevens worden geanalyseerd. Hierna zal ik tot slot concluderen in hoeverre we nu kunnen spreken van een effectieve missie in Afghanistan, door in de conclusie een antwoord te formuleren op de hoofdvraag: In hoeverre kan *Operation Enduring Freedom* ten tijde van het presidentschap van George W. Bush worden beschouwd als een effectieve missie, gezien vanuit het concept *Schwerpunkt*?

Relevantie onderzoek

De doelstelling is dat dit onderzoek zal bijdragen aan een beter inzicht in de strategische effectiviteit van OEF en aanknopingspunten zal bieden voor een breder onderzoek naar de effectiviteit van het internationale optreden in Afghanistan. Hier dient bij te worden aangemerkt dat de intentie van dit onderzoek niet is om de Amerikaanse oorlog in Afghanistan te beoordelen op juridische of ethische rechtvaardigheid. Doel van dit onderzoek is primair om de effectiviteit van de missie te beoordelen vanuit een strategisch perspectief door te kijken in hoeverre de missie bijdraagt aan het verwezenlijken van de geformuleerde politieke doelstellingen. Of deze politieke doelstellingen ook daadwerkelijk gewapend optreden doen legitimeren zal in dit onderzoek dus volledig buiten beschouwing worden gelaten.

1 Theoretisch kader: Von Clausewitz, *Schwerpunkt* en de niveaus van militair optreden

In dit hoofdstuk zullen de theoretische concepten die binnen dit onderzoek centraal staan van context worden voorzien en worden gedefinieerd. Deze concepten zijn het begrip *Schwerpunkt* en de niveaus van militair optreden. Het concept *Schwerpunkt*, afkomstig van de krijgskundige Von Clausewitz, is tot op de dag van vandaag bron van discussie. Veel van de theorieën van de krijgskundige Von Clausewitz staan open voor interpretatie en het concept *Schwerpunkt* vormt hier geen uitzondering op. Door verschillende kritische stromingen wordt zelfs verondersteld dat veel van de strategische opvattingen van Von Clausewitz, waaronder het concept *Schwerpunkt*, überhaupt irrelevant zijn binnen de hedendaagse veiligheidsproblematiek. In dit hoofdstuk zal daarvoor eerst worden stil gestaan bij de voornaamste argumenten van bezwaar tegen hedendaagse toepassing van Von Clausewitz' strategische opvattingen. Uiteraard is dit niet de plek om een volledig overzicht te geven van het gedachtegoed van Von Clausewitz. Enig begrip van zijn ideeën is echter van essentieel belang om de kritiek die er is ontstaan op de denkbeelden van de strateeg te kunnen weerleggen en zijn theoretisch concept *Schwerpunkt* toe te kunnen gaan passen. Nadat de algemene discussie rondom het werk van Von Clausewitz is besproken zal worden ingezoomd op verschillende interpretaties van het concept *Schwerpunkt*. Vervolgens zullen ook de niveaus van militair optreden worden gedefinieerd, zodat het theoretisch kader van dit onderzoek is uitgekristalliseerd en de concepten kunnen worden toegepast.

1.1. Von Clausewitz in de eenentwintigste eeuw

De theorieën van de krijgskundige Von Clausewitz zijn in de loop der tijd op veel verschillende, vaak tegenstrijdige, wijzen uitgelegd. Dat er een voortdurende discussie gaande is over de inhoud en betekenis van Von Clausewitz' gedachtegoed is echter nog geen reden om zijn ideeën af te schrijven als speculatief en irrelevant. Juist het gegeven dat het werk van Von Clausewitz openstaat voor interpretatie zou als bewijs kunnen worden gezien van het dynamische, universele karakter. Desondanks zijn de theorieën van de strateeg in de loop der tijd ook door verschillende stromingen verworpen. De kritiek die momenteel wordt gegeven op de hedendaagse toepassing van Von Clausewitz' krijgskundig gedachtegoed concentreert zich hoofdzakelijk op het argument dat het karakter van oorlogvoering zodanig is veranderd

dat de theorieën van Von Clausewitz grotendeels als achterhaald moeten worden beschouwd. Deze stelling is ondermeer naar voren gebracht door Mary Kaldor en Martin van Creveld en komt voort uit afwijzing van Von Clausewitz zogenoemde *triniteitstheorie*.

Von Clausewitz veronderstelde dat het fenomeen oorlog in zichzelf tijdloos en universeel van aard is en dat oorlog altijd moet worden gezien als een politiek verschijnsel, iets dat wordt samengevat in zijn meest befaamde citaat dat “oorlog een voortzetting is ‘der Politik’ met inmenging van andere middelen”.¹⁹ Hoewel de vormen van oorlogvoering en de subjectieve omstandigheden veranderen, bleef volgens de Pruisische strateeg de objectieve *aard* van het concept oorlog gelijk: ‘oorlog is een middel om je wil aan de vijand op te leggen’.²⁰ De keuze voor het militaire machtsinstrument berust dus altijd op een rationele, politieke afweging, waardoor ook het fenomeen oorlog *an sich* kan worden beschouwd als een politiek fenomeen, aldus Von Clausewitz.²¹ Daarbij veronderstelde de strateeg dat er altijd irrationele factoren van invloed zijn op oorlogvoering en dat oorlog in zichzelf moet worden gezien als ‘een wonderbaarlijke drie-eenheid’.²² Binnen oorlogvoering konden volgens Von Clausewitz de volgende drie paradoxale componenten worden onderscheiden: 1) ‘der Haß und der Feindschaft’, ofwel blinde natuurdrift; 2) ‘der Spiel der Wahrscheinlichkeiten und des Zufalls’, ofwel het toevalselement; en 3) ‘der untergeordneten Natur eines politischen Werkzeuges’, ofwel oorlog als rationeel politiek werktuig.²³ Deze theorie is later bekend geworden als de *primaire triniteitstheorie*.²⁴ De drie genoemde primaire elementen (natuurdrift, toeval en de ratio) werden volgens Von Clausewitz achtereenvolgens vooral vertegenwoordigd door het volk, het leger, en de regering²⁵; ook wel de *secundaire triniteitstheorie* genoemd.²⁶

De kritiek die nu wordt gegeven door critici als Kaldor en Van Creveld richt zich hoofdzakelijk op deze triniteitstheorie. Zij stellen namelijk dat de vaste drie-eenheid van volk, leger en regering, die Von Clausewitz als het universele karakter van oorlogvoering beschreef, niet langer aanwezig is, doordat moderne oorlogen niet langer worden uitgevochten

---

¹⁹ Carl von Clausewitz, *Vom Kriege* (Werner Hahlweg ed) (Bonn, 1980) p. 990.

²⁰ Carl von Clausewitz, *Vom Kriege*, p. 192.

²¹ Von Clausewitz, *Vom Kriege*, p. 990.

²² Von Clausewitz, *Vom Kriege*, p. 213.

²³ Von Clausewitz, *Vom Kriege*, p. 213.

²⁴ Christopher Bassford, ‘teaching the Clausewitzian trinity’,

<http://www.clausewitz.com/readings/Bassford/Trinity/TrinityTeachingNote.htm>, geraadpleegd op 18 februari 2010.

²⁵ Von Clausewitz brengt de drie primaire elementen in verband met drie afzonderlijke sociale dragers, maar ziet dit verband niet als exclusief. Letterlijk zegt Von Clausewitz dat de componenten elk ‘mehr’ toebehoren aan één van de drie sociale dragers (in *On War* is dit vertaald naar ‘mainly’). Zie Von Clausewitz, *Vom Kriege*, p. 213.

²⁶ Bassford, ‘teaching the Clausewitzian trinity’.

door regeringen en staatslegers, maar hoofdzakelijk door non- en interstatelijke identiteiten.²⁷ Zoals uit onderzoek van Mikael Eriksson en Peter Wallensteen blijkt waren van de 116 gewapende conflicten tussen 1989 en 2003 er inderdaad slechts zeven die kunnen worden gedefinieerd als interstatelijke oorlogen.²⁸ Los van het feit dat er dus ook na 1989 nog steeds oorlogen worden gevoerd tussen staten, is de opkomst van non-statelijke conflicten echter nog geen bewijs dat het vaste karakter van oorlogvoering is verdwenen.

Het is namelijk van belang om bij de hedendaagse afwijzing van Von Clausewitz' visie op het concept oorlog het oorspronkelijke onderscheid tussen de primaire en secundaire triniteit voor ogen te houden. De kritiek op zijn triniteitstheorie richt zich namelijk alleen op de secundaire triniteit en niet op de *primaire* drie-eenheid. Von Clausewitz veronderstelde dat het fenomeen oorlog altijd bestaat uit drie primaire componenten (natuurdrift, toeval en de ratio), die hij hoofdzakelijk vertegenwoordigd zag in het volk, het leger en de regering. Het feit dat het merendeel van de moderne oorlogen wordt gevoerd door actoren die niet langer altijd in verband kunnen worden gebracht met de traditionele legers en regeringen, wil nog niet zeggen dat de drie basiscomponenten van oorlogvoering zijn verdwenen. De primaire drie-eenheid wordt dan in deze zogenoemde 'nieuwe oorlogen' ook vertegenwoordigd door nieuwe actoren. Daarmee zijn de sociale dragers van oorlogvoering dan misschien wel veranderd, maar kunnen we vooralsnog stellen dat de componenten, en daarmee de drie-eenheid en dus ook de aard van het fenomeen oorlog, onveranderd zijn gebleven.²⁹

Dan blijft nog de kritiek staan, ondermeer naar voren gebracht door de Britse militairhistoricus John Keegan, dat de ware aard van oorlogvoering nooit politiek is geweest, waardoor de stelling van Von Clausewitz dat "oorlog een voortzetting is 'der Politik' met inmenging van andere middelen" alsnog moet worden verworpen. Keegan stelt dat oorlogen hoofdzakelijk voortkomen uit culturele drijfveren en dat het politiek georiënteerde gedachtegoed van Von Clausewitz onterecht de veiligheidsproblematiek domineert.³⁰ Wat Von Clausewitz echter omschreef als politiek, letterlijk *Politik*, dient niet per definitie te worden opgevat als politiek in de 'bestuurlijke' betekenis van het woord. *Politik* betekent namelijk niet alleen politiek, maar ook beleid, waardoor Von Clausewitz evengoed stelde dat 'oorlog een voortzetting is van *beleid* met inmenging van andere middelen'. Beleid laat zich

---

²⁷ Martin van Creveld, *The Transformation of War Revisited* (New York 2002).

²⁸ Mikael Eriksson en Peter Wallensteen, 'Armed Conflict 1989-2003', *Journal of Peace Research* 5 (2004) p. 625-636.

²⁹ M.L.R. Smith, 'Strategy in an age of 'low-intensity' warfare: why Clausewitz is still more relevant than its critics' in: Isabelle Duyvesteyn en Jan Angstrom e.d., *Rethinking the nature of war* (New York 2005) p. 48-51.

³⁰ John Keegan, *A History of Warfare* (New York 1993).

vertalen als de ‘gedraglijn voor de verwezenlijking van bepaalde doelstellingen’³¹, waarbij opvalt dat er in deze definitie geen melding wordt gemaakt van *wie* of *wat* de doelstellingen tracht te verwezenlijken. Beleid is dus niet per definitie beperkt tot een aangelegenheid van staten en kan ook voortkomen uit culturele doelstellingen. Zo kunnen we concluderen dat het concept oorlogvoering *in essentie* gelijk is gebleven, doordat in alle oorlogen actoren met beleidsdoelen centraal zijn blijven staan, waardoor het werk van Von Clausewitz zeker niet als achterhaald moet worden beschouwd.

Dan blijft er echter nog een aanzienlijke groep sceptici van mening dat het strategisch gedachtegoed, zoals van Von Clausewitz, in theorie misschien mooi klinkt, maar in de praktijk waardeloos is. Zo stelt de filosoof Barry D. Watts dat oorlogen zodanig worden beïnvloed door onvoorspelbaarheden, dat het een illusie is te denken dat strategieën werkelijk van doorslaggevend belang kunnen zijn op het verloop van oorlogvoering.³² Als antwoord op deze kritiek stelt de politicoloog Richard K. Betts in zijn artikel ‘Is Strategy an Illusion?’ dat strategieën inderdaad geen garantie bieden, maar vooralsnog noodzakelijk zijn, doordat met het formuleren van een strategie de beoogde doelstellingen worden verhelderd die de inzet van het militaire instrument doen legitimeren.³³ Ook Von Clausewitz erkende met zijn beschrijving van oorlog als een wonderbaarlijke drie-eenheid dat oorlogvoering altijd wordt beïnvloed door irrationele en toevalselementen. Strategieën moeten gedurende het gevecht dan ook altijd worden aangepast naar de militaire werkelijkheid. Maar, zoals Von Clausewitz het stelde: ‘Das Unterordnen des politischen Gesichtspunktes unter dem militärischen wäre widersinnig, denn die Politik hat den Krieg erzeugt; sie ist die Intelligenz, der Krieg aber bloß das Instrument, und nicht umgekehrt.’³⁴

1.2. Het concept *Schwerpunkt*

Zoals we in de voorgaande paragraaf hebben kunnen vaststellen dient militair optreden altijd een politiek, dan wel beleidsmatig doel. Effectieve oorlogvoering impliceert dus dat militair optreden op een dergelijke wijze wordt ingezet dat het politiek doel zo snel mogelijk en met zo min mogelijk middelen kan worden verwezenlijkt. Om een dergelijke effectieve inzet te kunnen bereiken zijn er volgens Von Clausewitz een aantal begrippen van fundamenteel

---

³¹ C. A. den Boon en D. Geeraerts, *Van Dale Groot Woordenboek van de Nederlandse taal* (Amsterdam 2005).

³² Barry D. Watts, ‘Ignoring reality: Problems of theory and evidence in security studies’, *Security Studies* volume 7 (winter 1997) p. 115- 171.

³³ Richard K. Betts, ‘Is Strategy an Illusion?’, *International Security* 25 (najaar 2000) p. 5-50.

³⁴ Von Clausewitz, *Vom Kriege*, p. 993.

belang; één van die begrippen is het concept *Schwerpunkt*. In deze paragraaf zal dit concept worden geanalyseerd aan de hand van *Vom Kriege* en de Engelse vertaling *On War*, waarna ook zal worden gekeken hoe het concept is toegepast in hedendaagse militaire doctrines. Aan de hand van deze analyse zal een definitie van het concept worden gegeven die zal worden toegepast in dit verdere onderzoek.

1.2.1. Von Clausewitz en de oorspronkelijke context

Het concept *Schwerpunkt* wordt door Von Clausewitz in meerdere hoofdstukken van zijn werk *Vom Kriege* naar voren gehaald, maar het voornaamste dat hij hierover zegt is het volgende:

‘Das Ziel des Krieges sollte nach seinem Begriff stets die Niederwerfung des Gegners sein; dies ist die Grundvorstellung, von der wir ausgehen. Was ist nun diese Niederwerfung? Nicht immer ist die ganze Eroberung des feindlichen Staates dazu nötig. (...) Was sich die Theorie hier sagen kann, ist folgendes: Es kommt darauf an, die vorherrschenden Verhältnisse beider Staaten im Auge zu haben. Aus ihnen wird sich ein gewisser *Schwerpunkt*, ein Zentrum der Kraft und Bewegung bilden, von welchem das Ganze abhängt, und auf diesen *Schwerpunkt* des Gegners muß der gesammelte Stoß aller Kräfte gerichtet sein.’³⁵

De laatste zin van deze sleutelpassage is in het Engelstalige standaardwerk *On War* van Sir Michael Howard en Peter Paret vertaald als:

‘Out of these (dominant) characteristics of both belligerents a certain center of gravity develops, the hub of all power and movement, on which everything depends. That is the point against which all our energies should be directed.’³⁶

Van deze Engelse definitie valt direct op dat er is afgeweken van de letterlijke, originele woorden van Von Clausewitz en een *center of gravity* niet wordt gedefinieerd als ‘a center of power and movement’ (wat de letterlijke vertaling zou zijn), maar als ‘the hub of all power and movement’. Deze vertaling lijkt dan ook één van de oorzaken te zijn voor de verwarring rondom de duiding van het concept; hier zal ik later in de analyse op terugkomen.

Naast de eerder genoemde omschrijving geeft Von Clausewitz in boek acht van *Vom Kriege* tevens een vijftal praktijkvoorbeelden van een *Schwerpunkt*:

‘Alexander, Gustav Adolf, Karl XII., Friedrich der Große hatten ihren *Schwerpunkt* in ihrem Heer, wäre dies zertrümmert worden, so würden sie ihre Rolle schlecht ausgespielt haben; bei Staaten, die durch innere Parteiungen zerrissen sind, liegt er meistens in der Hauptstadt; bei kleinen Staaten, die sich an mächtige stützen, liegt er im Heer dieser Bundesgenossen; bei Bündnissen liegt er in der Einheit des Interesses;

---

³⁵ Von Clausewitz *Vom Kriege*, p. 975-976.

³⁶ Von Clausewitz, *On War* (Michael Howard and Peter Paret e.d.) (Princeton 1984) p. 595-596.

bei Volksbewaffnung in der Person der Hauptführer und in der öffentlichen Meinung.³⁷

De voorbeelden die Von Clausewitz geeft zijn echter zo uiteenlopend dat deze op het eerste gezicht weinig bijdragen aan de verduidelijking van het concept. Volgens deze illustraties kan een *Schwerpunkt* immers zowel een geografisch, als een moreel en fysiek punt zijn. Wel stelt de strateeg in een ander hoofdstuk dat in de strijd met één vijand altijd moet worden geprobeerd de vijandige macht te reduceren tot zo min mogelijk *Schwerpunkte*, zo mogelijk zelfs tot één. Een vastgesteld *Schwerpunkt* dient vervolgens zo snel en zo geconcentreerd mogelijk te worden aangevallen, om zodoende een effectieve overwinning op de vijand te bewerkstelligen:

‘Nach allem, was wir bis jetzt über den Gegenstand schon gesagt haben, werden zwei Hauptgrundsätze den ganzen Kriegsplan umfassen und allen übrigen zur Richtung dienen. Der erste ist: das Gewicht der feindlichen Macht auf so wenig *Schwerpunkte* als möglich zurückführen, wenn es sein kann, auf einen; wiederum den Stoß gegen diese *Schwerpunkte* auf so wenig Haupthandlungen als möglich zu halten. Mit einem Wort, der erste Grundsatz ist: so konzentriert als möglich zu handeln. Der zweite Grundsatz: so schnell als möglich zu handeln, also keinen Aufenthalt und keinen Umweg ohne hinreichenden Grund.’³⁸

Ook als er tegen een coalitie van vijandige partijen wordt gevochten dient deze coalitie als één vijandig systeem te worden gezien, waarbij ook in dit geval moet worden geprobeerd van de coalitie één *Schwerpunkt* te duiden.³⁹

Al met al is het concept *Schwerpunkt* door Von Clausewitz zeer beperkt gedefinieerd, terwijl de generaal herhaaldelijk stelt dat duiding van een *Schwerpunkt* wel van fundamenteel belang is wanneer men een vijand zo effectief mogelijk wil verslaan. Tevens is het concept door Von Clausewitz hoofdzakelijk besproken als strategisch hulpmiddel en komt het concept niet aan bod wanneer de strateeg spreekt over het tactische niveau van oorlogvoering.⁴⁰ Dit is opvallend, gezien het feit dat de strateeg wel stelt dat alle oorlogshandelingen dienen te worden geconcentreerd op vernietiging van een *Schwerpunkt*, waaruit men kan opmaken dat het concept ook van belang is in tactische operaties en het concept dus niet moet worden beperkt tot een exclusief strategisch begrip. Op deze betekenis van het concept *Schwerpunkt* voor de verschillende niveaus van oorlogvoering zal ik later in dit hoofdstuk terugkomen, maar eerst zal worden gekeken hoe het concept *Schwerpunkt* is toegepast in de hedendaagse militaire doctrines van de VS en de NAVO.

---

³⁷ Von Clausewitz, *Vom Kriege*, p. 976-977.

³⁸ Ibidem, p. 1009.

³⁹ Ibidem, p. 978.

⁴⁰ Op de verschillende niveaus van oorlogvoering zal later in het theoretisch kader worden teruggekomen.

1.2.2. Het concept *Schwerpunkt* toegepast in hedendaagse militaire doctrines

Hoewel elke vertaling van het originele Duitse werk van Von Clausewitz in feite gekleurd is door interpretaties van de vertaler is niet het Duitse concept *Schwerpunkt*, maar de Engelse benaming *center of gravity* (COG) opgenomen in de militaire doctrines van de VS en de NAVO. In deze paragraaf zal de definiëring en toepassing van het Clausewitziaanse concept in de doctrines nader worden geanalyseerd.

De VS en het concept *Schwerpunkt*

In de Amerikaanse *Joint Doctrine for Campaign Planning (Joint Publication 5-00.1)* van 2002 wordt uitvoerig ingegaan op de hedendaagse betekenis van het concept COG voor het ontwerpen van militaire campagnes. Dat het concept als zeer relevant wordt beschouwd wordt in de doctrine bevestigd in het feit dat deze is opgenomen in de lijst van 'Fundamentals of Campaign Plans'⁴¹ en wordt eveneens benadrukt in de volgende passage:

'The importance of identifying the proper COGs cannot be overstated. Determining the adversary's strategic COG and critical vulnerabilities is absolutely essential to establish clarity of purpose, to focus efforts and, ultimately, to generate synergistic results in the employment of one's forces. In fact, detailed operational planning should not begin until the adversary's COGs have been identified.'⁴²

In deze Amerikaanse doctrine wordt het identificeren van de vijandelijke centers of gravity dus van absoluut belang geacht om een heldere doelstelling en synergie van militaire inzet te bereiken. In de *Doctrine for Planning Joint Operations (JP 5-0)* wordt gesteld dat deze relevantie eveneens geldt binnen het ontwerpproces van 'Joint Operations' (operaties waarin de verschillende krijgsmachtonderdelen, eventueel in multinationalaal verband, gezamenlijk kunnen worden ingezet).⁴³ Er is in de huidige Amerikaanse overkoepelende krijgsmacht doctrines dus eensgezindheid in de relevantie van het Clausewitziaanse concept. Over de precieze betekenis lijkt echter nog geen overeenstemming te zijn.

In de huidige *Dictionary of Military and Associated Terms (JP 1-02)* van het Amerikaanse Ministerie van Defensie wordt het concept *center of gravity* (COG) gedefinieerd als:

---

⁴¹ *Joint Publication 5-00.1: Joint doctrine for Campaign Planning (JP 5-001)*. Department of Defense (Washington 2002) p. I-3.

⁴² *JP 5-00.1*, p. II-8.

⁴³ *Joint Publication 5-0: Doctrine for Planning Joint Operations (JP 5-0)*. Department of Defense (Washington 1995) p. 18-20.

‘the source of power that provides moral or physical strength, freedom of action, or will to act’.⁴⁴

In de doctrines *JP 5-0 en JP 5-00.1* wordt een, op het eerste gezicht, afwijkende definitie gegeven van het Clausewitziaanse concept. Hierin wordt het concept *Centers of Gravity* (COG’s) in meervoud gehanteerd en niet omschreven als ‘the source of power’, maar als:

‘those aspects of the adversary’s overall capability that, theoretically, if attacked and neutralized or destroyed will lead either to the adversary’s inevitable defeat or force opponents to abandon aims or change behavior.’⁴⁵

In de *Joint Doctrine* wordt echter wel gesteld dat een COG kan worden gevonden ‘where the adversary’s mass is concentrated most densely’⁴⁶, waaruit kan worden afgeleid dat ook hier een COG in feite wordt gezien als de voornaamste ‘source of power’. De omschrijving verschilt daarmee dus niet zoveel van de eerder genoemde definitie uit de *Dictionary of Military and Associated Terms*.

In de *Joint Doctrine* zijn alle kenmerken van een COG tevens overzichtelijk in een figuur weergegeven (zie Fig. 1). Uit deze figuur kan worden opgemaakt dat een COG altijd aanwezig is op elk niveau van de oorlog. Daarbij wordt er gesteld dat een COG op het operationeel en tactisch niveau meestal fysiek van aard is, terwijl een COG op het strategische niveau ‘vele immateriële elementen’ omvat. Samenvattend kan er uit de *Joint Doctrine* worden geconcludeerd dat er bij een vijand altijd sprake is van meerdere, verschillende centers of gravity, die kunnen worden gevonden op de punten waar de vijand het sterkst is.⁴⁷ Deze conclusie kan echter niet worden getrokken uit de omschrijving die de US Army geeft van een COG.

Hoewel er in de *Army Field Manual (FM 3-0)* van 2001 geen toelichting werd gegeven van het concept COG, is dit wel het geval in de herziende versie van 2008. Hierin wordt een definitie gegeven die overeenkomt met de *Dictionary of Military and Associated Terms*:

“A *center of gravity* is the source of power that provides moral or physical strength, freedom of action, or will to act. This definition states in modern terms the classic description offered by Clausewitz: ‘the hub of all power and movement, on which everything depends’.”⁴⁸

---

⁴⁴ *Joint Publication 1-02: Dictionary of Military and Associated Terms (JP 1-02)*. Department of Defense (Washington 2009) p. 79.

⁴⁵ *JP 5-00.1*, p. 6.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *JP 5-00.1*.

⁴⁸ *Field Manual 3-0: Operations (FM 3-0)*. Department of the Army (Washington 2008) p. 6-8.

In deze doctrine van het leger wordt echter, in tegenstelling tot de *Joint Doctrine*, aangenomen dat een COG niet altijd op elke niveau aanwezig is, en dat een COG op het tactisch niveau zelfs altijd volledig irrelevant is:

‘Typically, a single enemy center of gravity (...) exist at the strategic and operational levels of war for a given campaign or major operation. However, in some campaigns none exist below the strategic level; in others, there may be more than a single (...) enemy center of gravity. Centers of gravity are not relevant at the tactical level.’⁴⁹

Wel wordt ook hier het idee bevestigd dat een COG moet worden gezien als het punt waar de vijand het sterkst is:

‘There are two operational approaches: direct and indirect. The *direct approach* attacks the enemy’s center of gravity or principal strength by applying combat power directly against it.’⁵⁰

Hoewel de US Air Force een gelijksoortige definitie geeft van een *center of gravity* als de *Joint Doctrine*⁵¹, is de definitie die de US Navy hanteert wederom afwijkend van de eerder gegeven beschrijvingen. In de *Naval Doctrine Publication 1 (NDP1)* van 1994 wordt de volgende omschrijving gegeven van een COG:

‘The center of gravity is something the enemy must have to continue military operations – a source of his strength, but not necessarily strong or a strength in itself. There can only be one center of gravity. Once identified, we focus all aspects of our military, economic, diplomatic, and political strengths against it.’⁵²

De bovengenoemde stelling dat er altijd maar sprake kan zijn van één enkelvoudig *center of gravity* staat haaks op de omschrijvingen van de US Army en de *Joint Doctrines*, die veronderstellen dat COG’s verschillen per niveau en daarbinnen zelfs veelvoudig aanwezig kunnen zijn. Tevens legt de marine de nadruk op het feit dat een COG niet per definitie militair van aard is, en dat alle machtsinstrumenten tegen één en hetzelfde COG dienen te worden ingezet. De Amerikaanse mariniers, die officieel vallen onder het departement van de US Navy, wijken in hun doctrine echter weer af van deze enkelvoudige definitie en stellen, net als het leger, dat er meerdere punten als COG dienen te worden geduid: ‘most enemy systems will not have a single center of gravity on which everything depends.’⁵³

---

⁴⁹ *FM 3-0*, p. 6-8.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 6-9 (eigen onderstreping).

⁵¹ *Air Force Doctrine Document 2*. Department of the Air Force (Washington 2000) p. 51.

⁵² *Naval Doctrine Publication 1*. Department of the Navy (Washington 1994) p. 35 (eigen onderstreping).

⁵³ *Marine Corps Doctrinal Publication 1*. Department of the Navy (Washington 2001) p. 47.

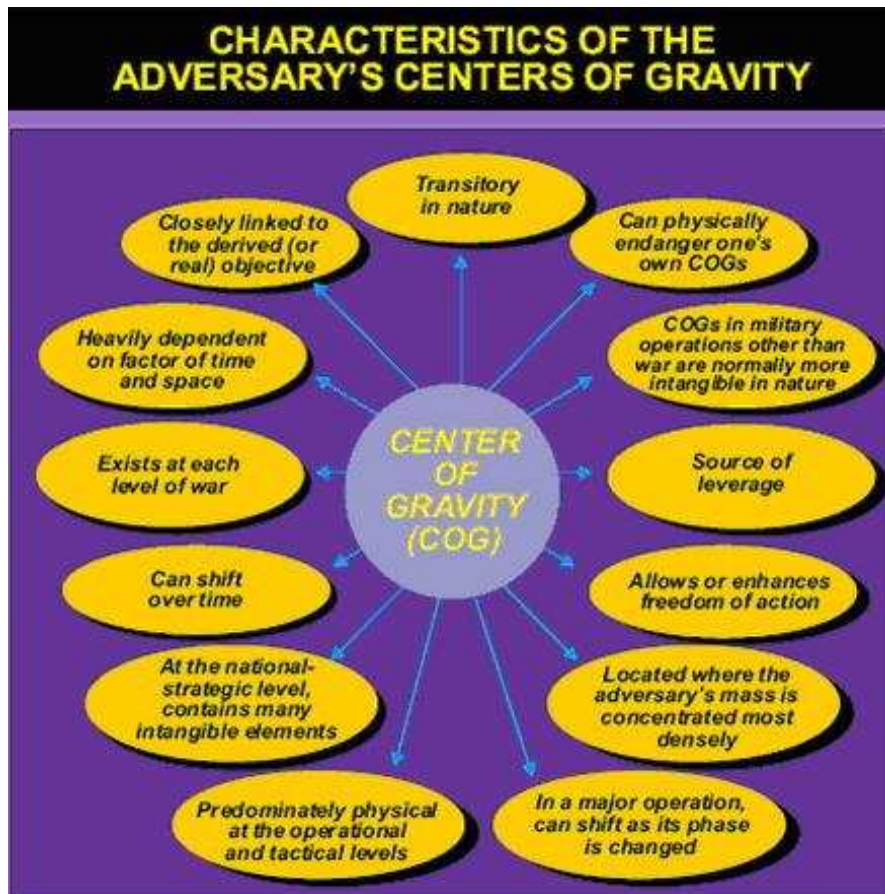

Fig. 1. Kenmerken van een vijandig Schwerpunkt. Bron: JP 5-00.1 Joint Doctrine for Campaign Planning (2002)

De NAVO en het concept *Schwerpunkt*

Het concept *Schwerpunkt* is door de NAVO in 1998 als Engelse vertaling centre of gravity (COG) opgenomen in de lijst van *Terms of military significance and their definitions for use in NATO*. In het vocabulaire van de NAVO wordt sindsdien de volgende definitie gegeven van het concept:

‘Characteristics, capabilities or localities from which a nation, an alliance, a military force or other grouping derives its freedom of action, physical strength or will to fight.’⁵⁴

Daarbij staat een COG volgens de NAVO in nauw verband met zogenoemde ‘decisive points’, een verband dat ook werd benadrukt in de Amerikaanse doctrines. Zo definieert de NAVO een ‘line of operation’ als: ‘in a campaign or operation, a line linking decisive points in time and space on the path to the centre of gravity’.⁵⁵ De term ‘decisive points’ verwijst

⁵⁴ AAP-6: *Glossary of terms and definitions* (AAP-6). NATO (Brussel, 2010) p. 2-C-3.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 2-L-4.

vervolgens naar de punten ‘from which a hostile or friendly centre of gravity can be threatened’.⁵⁶

Deze Atlantische omschrijving van een COG vertoont dus veel gelijkenis met die van de Amerikaanse overkoepelende *Joint Doctrines*, maar er is ook sprake van een duidelijk verschil. Zo stelt de definitie van de NAVO een COG niet gelijk aan de punten waarin de vijand het sterkst is, doordat er naast capaciteiten ook ‘characteristics’ kunnen worden geduid als COG. Hoewel dit een klein nuanceverschil lijkt te zijn, zijn ‘characteristics’ niet hetzelfde als ‘sources of power’ en kan een COG volgens deze definitie dus geheel los staan van krachtsvermogen. Een COG kan volgens de NAVO immers ook een kenmerk zijn van waaruit een opponent zijn wil om te vechten haalt, dat toch duidelijk iets anders is dan een capaciteit.

1.2.3. Definiëring concept *Schwerpunkt* voor dit onderzoek

Uit de analyse van de huidige militaire doctrines van de VS en de NAVO blijkt dat er momenteel verschillende definities van het concept *Schwerpunkt* worden gegeven. Opvallend is ook dat in de doctrines nergens de Duitse term *Schwerpunkt* wordt genoemd, en er steeds wordt verwezen naar de Engelse vertaling center/centre of gravity. Ook in de beschrijvingen van het concept wordt niet verwezen naar de originele woorden van Von Clausewitz, maar naar de Engelse woorden uit het werk *On War* van Sir Michael Howard en Peter Paret. Wat Von Clausewitz echter omschreef als ‘*ein Zentrum der Kraft und Bewegung*’⁵⁷ is niet per definitie hetzelfde als ‘*the hub of all power and movement*’⁵⁸. De metafoor van een ‘hub’, het middelpunt van een wiel, is een interpretatie van Howard en Paret, die dan ook lijkt af te leiden van de oorspronkelijke omschrijving van Von Clausewitz.

Als we naar de letterlijke betekenis van het begrip *Schwerpunkt* kijken kan de term twee verschillende dingen betekenen. Zo kan een *Schwerpunkt* allereerst een duiding zijn van een natuurkundig fenomeen, namelijk het ‘zwaartekracht middelpunt’⁵⁹. Een tweede alternatieve betekenis kan zijn ‘het centrum’ of ‘accent’⁶⁰, waarmee een hiërarchische duiding wordt gegeven van het centrale, belangrijkste element. Hierbij is het belangrijk om te weten dat er vooralsnog consensus bestaat over het feit dat Von Clausewitz zijn theorie heeft afgeleid van de natuurkunde.⁶¹ Door een *Schwerpunkt* te omschrijven als het centrum van een

---

⁵⁶ AAP-6, p. 2-D-2.

⁵⁷ Von Clausewitz, *Vom Kriege*, p. 975-976. (eigen cursivering)

⁵⁸ Von Clausewitz, *On War*, p. 595-596.

⁵⁹ Babylon 8, ‘*Schwerpunkt*’.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Christopher Bassford, ‘Clausewitz FAQs’:

<http://www.clausewitz.com/CWZHOME/FAQs.html#Ideas>. Geraadpleegd op 2 februari 2010.

wiel ('the hub') lijkt echter teveel nadruk te zijn gelegd op het letterlijke middelpunt, terwijl het middelpunt van een object niet per definitie het natuurkundig zwaartepunt hoeft te zijn. Volgens de natuurkundige betekenis zou het *Schwerpunkt* dat punt zijn dat zorgt voor behoud van evenwicht, wat toch echt iets anders is dan 'the main source of power' zoals het wordt omschreven in de huidige Amerikaanse doctrines.

Tevens lijkt het concept *Schwerpunkt* in de Amerikaanse *Joint Doctrines* veelal te worden beperkt tot een militair concept, terwijl die beperking in het werk van Von Clausewitz niet zozeer naar voren komt. De definities uit de doctrines van de US Navy en de NAVO lijken dan ook beter aan te sluiten op de strategische omschrijving van een *Schwerpunkt* door Von Clausewitz zelf. Von Clausewitz stelt immers dat een *Schwerpunkt* op het allerhoogste politieke niveau moet worden bepaald en dat ook de strategie voor de vernietiging van dit *Schwerpunkt* moet worden uitgedacht op het politieke niveau.⁶² Von Clausewitz erkende daarbij dat het mogelijk is dat een *Schwerpunkt* niet op directe wijze kan worden aangevallen, maar dat dit gegeven niet moet leiden tot een zoektocht naar een nieuw *Schwerpunkt*. Als een *Schwerpunkt* zich niet leent voor een directe militaire aanval kan er allereerst worden geanalyseerd of er punten zijn die, indien aangevallen, wel zullen leiden tot verzwakking van het *Schwerpunkt*. Dit noemde Clausewitz de indirecte aanval. Als ook deze indirecte aanval niet mogelijk is, dient er volgens de strateeg te worden geconstateerd dat het militaire instrument ongeschikt is voor vernietiging van het *Schwerpunkt* en dat non-militaire middelen effectiever zullen zijn in het uitschakelen van de vijand.⁶³

Een *Schwerpunkt* is dus geenszins een strikt militair concept. Alleen na bepaling van een *Schwerpunkt* kan immers een afgewogen keuze worden gemaakt of aanwending van het militaire instrument zal bijdragen aan de vernietiging van dit *Schwerpunkt*. Voor dit onderzoek zal dan ook de volgende definitie van een *Schwerpunkt* worden gehanteerd waarin ruimte is voor non-militaire aspecten van het begrip:

'een element van een vijandelijk systeem waarvan de vernietiging of neutralisatie zal leiden tot een nederlaag van de tegenstander, of tot zijn wens om de strijd te beëindigen.'⁶⁴

Een aantal zaken dienen nog bij deze definitie te worden toegelicht. Allereerst is het zo dat, hoewel Von Clausewitz stelde dat voor een effectieve strategie altijd moet worden gestreefd de inzet zo geconcentreerd mogelijk in te zetten, het in de praktijk niet altijd mogelijk is de

---

⁶² Von Clausewitz benadrukt het belang van het primaat van de politiek herhaaldelijk. Zie bijvoorbeeld *Vom Kriege* p 810-813 en 993.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Deze definitie komt grotendeels overeen met de definitie van een aangrijpingspunt in de *Nederlandse Defensie Doctrine*.

vijandige macht te reduceren tot één *Schwerpunkt*. Het kan dus zo zijn dat er meerdere *Schwerpunkte* moeten worden geïntegreerd in de veiligheidsstrategie. De gegeven definitie blijft ook dan echter gelijk, want ook wanneer er meerdere *Schwerpunkte* van een vijand worden geduid, dient elk punt van doorslaggevend belang zijn in de uitschakeling van de vijand. Indien vernietiging van een element de vijand wel verzwakt, maar niet in doorslaggevende mate, dan dient dit element niet te worden beschouwd als een *Schwerpunkt*. Wanneer een *Schwerpunkt* overigens niet direct kan worden vernietigd, dan kunnen er mogelijk elementen worden aangevallen die indirect zullen bijdragen aan neutralisatie van het *Schwerpunkt*, zogenoemde kritieke capaciteiten. Deze elementen dienen echter niet te worden beschouwd als vervanging van het *Schwerpunkt*.⁶⁵

Tevens is het van belang te benadrukken dat bepaling van een *Schwerpunkt* niet afhankelijk is van de machtsmiddelen die worden gekozen om dit punt uit te schakelen. Ook als er gekozen wordt voor inzet van de krijgsmacht dient hetzelfde *Schwerpunkt* bepalend te zijn voor alle militaire en non-militaire doelstellingen op lageregelegen niveaus. Een *Schwerpunkt* is dus niet exclusief beperkt tot militaire inzet, maar evengoed van kracht voor non-militaire machtsinstrumenten. Ook indien er wordt gekozen voor inzet van het militaire machtsinstrument dient een *Schwerpunkt* op het hoogste politieke niveau te worden bepaald. Het idee dat er op elk niveau van oorlogvoering per definitie een afzonderlijk *Schwerpunkt* moet worden geformuleerd moet dan ook worden losgelaten. Implementatie van een *Schwerpunkt* dient dus altijd *top down* te worden doorgevoerd en niet *bottom up*.

Als laatste punt moet nog worden aangemerkt dat, gezien het feit dat een *Schwerpunkt* altijd afhankelijk is van het vijandige karakter en de eigenschappen van een vijand gedurende het conflict kunnen wijzigen, het *Schwerpunkt* mogelijk dus ook in de loop van een conflict kan veranderen. Echter, indien de kerneigenschappen van de vijand gelijk blijven zal ook het *Schwerpunkt* niet veranderen. Indien het geduide *Schwerpunkt* zeer snel wijzigt kan men zich dan ook afvragen of het wel daadwerkelijk een *Schwerpunkt* betreft.⁶⁶

1.3. De niveaus van militair optreden

Zoals we in de analyse van het concept *Schwerpunkt* hebben kunnen vaststellen dient het concept *Schwerpunkt* te worden toegepast op alle niveaus van militair optreden. Voor de

---

⁶⁵ Antulio J. Echevarria II, 'Clausewitz's center of gravity: changing our warfighting doctrine – again!', *Strategic Studies Institute* (september 2002) p. 20.

⁶⁶Ibidem.

analyse van dit onderzoek is het dus tevens van belang de verschillende niveaus van militair optreden nader te specificeren.

1.3.1. Von Clausewitz en de niveaus van militair optreden

Von Clausewitz veronderstelde dat er binnen oorlogvoering twee verschillende niveaus konden worden onderscheiden: het strategisch niveau van de militaire leiding, met daaronder het tactische niveau van alle andere militairen. Het strategisch niveau omschreef Von Clausewitz als het niveau waarop oorlogsplannen werden gemaakt om politieke doelstellingen te verwezenlijken en het tactisch niveau zag Von Clausewitz als het niveau van de daadwerkelijke gevechten. Boven deze twee niveaus van militair optreden plaatste Von Clausewitz het niveau van de politieke leiding, welk niveau echter niet altijd strikt gescheiden was van het strategisch niveau; zo was Napoleon ten tijde van Von Clausewitz het levende voorbeeld van een persoon die zowel de politieke als de militaire leiding in handen had.⁶⁷

Wanneer men echter vandaag de dag spreekt over militaire strategiebeplanning dan worden er niet langer drie niveaus geduid (twee van militair optreden waarboven het politiek niveau), maar vijf. Tot de jaren tachtig van de twintigste eeuw werd in westerse militaire doctrines doorgaans vastgehouden aan het theoretisch model waarin men, net zoals Von Clausewitz, maar twee niveaus onderscheidde: het strategisch en het tactisch niveau. Hoewel het ontwerpen van campagnes door Basil Liddell-Hart al werd omschreven als ‘grand tactics’, bleef de perceptie overheersen dat het ontwerpen van campagnes geen apart niveau van oorlogvoering was, maar in feite een integraal onderdeel uitmaakte van de twee bestaande niveaus.⁶⁸

Begin twintigste eeuw werd het operationeel niveau echter door verschillende Duitse en Russische generaals daadwerkelijk erkend als apart tussenniveau, waarna ook in Amerikaanse en West-Europese militaire kringen steeds vaker werd opgeroepen tot erkenning van dit ‘nieuwe’ niveau in de militaire strategiebeplanning.⁶⁹ Pas in 1982 met de ervaringen van de Vietnamoorlog werd het operationeel niveau door de Amerikaanse krijgsmacht officieel erkend als niveau tussen het strategisch en tactisch niveau.⁷⁰ Tevens leidde de revolutie in technologische ontwikkelingen ertoe dat er naast erkenning van het operationeel niveau al vrij

---

⁶⁷ Von Clausewitz, *Vom Kriege*, p. 345, 419-421.

⁶⁸ Edward N. Luttwak, ‘The Operational Level of War’, *International Security* 5 (winter 1980) p. 61-79.

⁶⁹ Zie bijvoorbeeld Paul E. Cate, ‘Large-Unit Operational Doctrine’, *Military Review* 58 (december 1978) p. 40-47 en Franz P. Wallace, ‘Grand tactics’, *Military Review* 61 (december 1981) p. 32-39.

⁷⁰ *The Operational Level of War: CSI Historical Bibliography no. 3*, Combat Studies Institute (Kansas 1985).

snel ook een vijfde niveau van militaire strategiebegrip werd onderscheiden: het technisch niveau.⁷¹

Wanneer we dus spreken over hedendaagse strategiebegrip en militair optreden dan zijn er vijf verschillende niveaus te duiden, die hiërarchisch zijn vastgelegd, maar waartussen wel interdependentie bestaat doordat de niveaus elkaar wederzijds beïnvloeden. Deze vijf niveaus zijn in hiërarchische volgorde het militair-strategische, operationele, tactische en technische niveau, waarboven nog de allesomvattende *grand strategy* als niveau kan worden genoemd. Hier moet wel bij worden aangemerkt dat het een ideaaltypisch model van militair optreden betreft. Zoals ook in de *Nederlandse Defensie Doctrine* wordt benadrukt, lopen opeenvolgende niveaus vaak geleidelijk in elkaar over en blijkt het in de praktijk onmogelijk een strikte scheidslijn tussen de niveaus aan te geven.⁷²

1.3.2. De hedendaagse niveaus van militair optreden

Het eerste niveau dat van belang is voor militaire strategiebegrip is het niveau van de *grand strategy*, ofwel het niveau van de politieke strategie. De *grand strategy* is de allesomvattende beleidsstrategie die door internationale spelers, waaronder non-statelijke actoren, wordt gekozen om de eigenbelangen te waarborgen in de internationale arena.⁷³ Kort gezegd wordt op dit niveau het buitenlands beleid geformuleerd met de daarbij behorende politieke, diplomatieke, financiële, economische en militaire instrumenten. De *grand strategy* is dus ook van belang in vredetijd, gezien het feit dat op dit niveau alle beleidsinstrumenten worden afgewogen en dus ook de keuze wordt gemaakt of inzet van het militaire instrument effectief is voor de geformuleerde politieke doelstellingen. Op het niveau van de *grand strategy* worden dus nationale belangen vertaald naar passende politiek-strategische doelstellingen, waarbij het militaire apparaat dient te worden gezien als één van de verschillende instrumenten die een staat voor handen heeft ter realisatie van deze doelstellingen. Het besluit tot inzet van het militaire instrument dient dus altijd voort te komen uit een politiek-strategische beleidskeuze.⁷⁴

Indien op het niveau van de *grand strategy* de politiek-strategische keuze wordt genomen tot inzet van het militaire instrument, dan wordt het militair-strategische niveau van belang voor de feitelijke vertaling van de politieke doelstellingen naar militaire activiteiten.⁷⁵

---

⁷¹ Edward N. Luttwak, *Strategy. The logic of war and peace* (Cambridge 2003) p.93-102.

⁷² *NDD*, p. 17.

⁷³ Luttwak, *Strategy*, p. 209-217.

⁷⁴ *NDD*, p. 15-16.

⁷⁵ *Ibidem*.

Het militair-strategische niveau omvat dus de militaire elementen van de grotere strategische doelstellingen en moet daardoor worden gezien als een ‘integraal onderdeel van de *grand strategy*’.⁷⁶ De keuze voor defensief of offensief optreden wordt hier gemaakt als ook de wijze waarop het militair optreden binnen deze twee varianten dient te worden vormgegeven. Kort gezegd wordt op het militair-strategische niveau het hoofddoel van het militair optreden geformuleerd, met een passende strategie, die vervolgens kan worden vertaald naar praktische militaire operaties.⁷⁷

Als we het hebben over de strategiebepaling van militaire operaties, dan bevinden we ons op het operationeel niveau: ‘De operationele strategie is erop gericht militaire campagnes te ontwerpen en coördineren ten behoeve van een militair-strategische doelstelling’, aldus de Nederlandse Defensie Doctrine.⁷⁸ Binnen deze militaire campagnes kunnen alle krijgsmachtonderdelen worden ingezet, waardoor de stijl van oorlogvoering van alle militaire eenheden tezamen hier centraal staat. Dit niveau van militair optreden omvat dus alle oorlogstactieken, waarbij ook multinationale samenwerking kan worden geïntegreerd, waardoor we hier spreken over ‘het gevecht in zijn dynamische totaliteit’.⁷⁹ Op het militair-strategisch niveau worden dus, in overleg met de politieke leiding, militaire doelen en middelen overgedragen aan de operationele commandant, die op zijn eigen wijze verantwoordelijk is voor het formuleren van een operationele strategie om de militair-strategische doelstellingen te verwezenlijken.⁸⁰

De operationele commandant dient dus altijd militaire doelstellingen en middelen af te wegen, voor zover dat op voorhand mogelijk is. Er is binnen oorlogvoering namelijk altijd sprake van frictie tussen de theorie en de werkelijkheid. Voorafgaand aan een operatie kunnen nooit alle details bekend zijn en ook zaken als angst, het weer, fysieke uitputting en toeval maken dat binnen oorlogvoering de praktijk kan afwijken van de vooraf geformuleerde strategie. Om deze reden is het noodzakelijk dat een operationele commandant zijn strategie weet aan te passen naar de feitelijke omstandigheden, waarbij hij de centrale militair-strategische doelstelling nooit uit het oog mag verliezen. Terugkoppeling van de commandant naar het militair-strategische niveau is dan ook van groot belang, zodat de effecten van een

---

⁷⁶NDD, p. 18.

⁷⁷ Luttwak, *Strategy*, p. 147-167.

⁷⁸NDD, p. 18.

⁷⁹ Luttwak, *Strategy*, p. 112

⁸⁰NDD, p. 18.

militaire campagne kunnen worden geanalyseerd aan de hand van de gestelde politieke doelstellingen.⁸¹

Als laatste twee niveaus van hedendaags militair optreden kunnen nog het tactisch en technisch niveau worden geduid. Het tactisch niveau betreft het niveau van de feitelijke gevechten van eenheden ten behoeve van de operationele doelstelling. De Nederlandse Defensie Doctrine meldt dan ook dat op het 'tactische niveau, in tegenstelling tot het operationele niveau, eenheden direct voor het gevecht worden ingezet'.⁸² Het technische niveau betreft 'de wijze van inzet en optreden van kleine eenheden, soms zelfs individuele militairen of wapensystemen, om in een bepaalde samenhang en volgorde de tactische doelstelling van een gevecht of andersoortig tactisch optreden te bereiken.'⁸³

Bij hedendaagse militaire operaties, zoals de Amerikaanse missie in Afghanistan, lijkt het tactische niveau van steeds groter belang te zijn geworden. Binnen het huidige westerse democratische statensysteem zijn leiders in hun beleid afhankelijk geworden van de steun van het volk. Ook wat betreft militaire expedities geldt dat de steun van het volk van essentieel belang is en dat gedurende militaire operaties de publieke opinie nauw in de gaten dient te worden gehouden. Door de focus die is komen te liggen op het winnen van publieke steun trachtten politieke leiders militaire missies met zo min mogelijk tegenslagen te volbrengen en tussentijdse successen worden dan ook vaak groot uitgemeten in de media. Overwinningen op het tactische niveau zijn van groot belang geworden om daarmee de publieke opinie positief te stemmen en het draagvlak voor de missie te vergroten.

Feit blijft echter dat voor succesvol militair optreden overwinningen op het tactische niveau dienen te kunnen worden vertaald naar successen op het militair- en politiek-strategisch niveau. Er kunnen nog zoveel gevechten worden gewonnen, maar zolang de politieke situatie onveranderd blijft, of mogelijk zelfs verslechtert, blijven ook de politieke doelstellingen onbereikt, waardoor er op het hoogste niveau van de *grand strategy* zal moeten worden geconcludeerd dat het militaire instrument onsuccesvol is gebleken. Hoewel het tactische en het technische niveau een integraal onderdeel vormen van de gehele oorlogvoering, zal ik mij in dit onderzoek dan ook hoofdzakelijk richten op de politieke doelstellingen van de *grand strategy*, het militair-strategisch niveau en het operationeel niveau.

---

⁸¹ Clausewitz, *Vom Kriege*, p. 261-264 en *NDD*, p. 17-19.

⁸²*NDD*, p. 19.

⁸³*Ibidem*.

1.4. Samenvattend theoretisch kader voor dit onderzoek

Aan het begin van dit hoofdstuk heb ik stilgestaan bij de voornaamste bezwaren tegen de hedendaagse toepassing van Von Clausewitz' strategische concepten. Uit de analyse van deze kritiek blijkt dat er vooralsnog onvoldoende reden is om de in dit onderzoek geduide strategische concepten van Von Clausewitz als irrelevant te beschouwen voor de bestudering van hedendaagse veiligheidskwesaties. Hoewel door verschillende critici is beweerd dat het gedachtegoed van Von Clausewitz enkel van toepassing is op conventionele interstatelijke oorlogvoering hebben we kunnen zien dat de wonderbaarlijke triniteit die Von Clausewitz zag als de onveranderlijke aard van oorlog in essentie gelijk is gebleven en ook kan worden geduid in hedendaagse intra- en non-statelijke conflicten. Ook non-statelijke actoren grijpen immers naar het geweldsinstrument vanuit beleidsdoelstellingen en wensen altijd een verandering van de *status quo* te bewerkstelligen. Zolang men zich dus bewust blijft van het tijdsgebonden denkkader van Von Clausewitz en men in staat is de essentie van zijn theorieën te doorgronden, dan is het mogelijk zijn inzichten toe te passen op de veiligheidsproblematiek van de eenentwintigste eeuw. Dat is dan niet alleen mogelijk, maar naar mijn idee ook zeer doeltreffend. En misschien is het feit dat een Engels exemplaar van *Vom Kriege* werd gevonden binnen de gelederen van Al Qa'ida in Afghanistan al voldoende bewijs dat het gedachtegoed van Von Clausewitz zeker niet als irrelevant mag worden bestempeld binnen de hedendaagse veiligheidsproblematiek.⁸⁴

Ook wanneer we ons richten op het Clausewitziaanse concept *Schwerpunkt* moeten we erkennen dat er onvoldoende reden is om aan te nemen dat het concept niet kan worden toegepast op de analyse van hedendaagse militaire operaties, zoals de Amerikaanse *Operation Enduring Freedom* in Afghanistan. Ook voor deze missie geldt immers dat Amerika vanuit een politiek-strategische doelstelling heeft gekozen tot inzet van het militaire machtsinstrument en dat effectieve uitschakeling van een vijandige dreiging wordt nagestreefd. Het strategisch concept *Schwerpunkt* zou dus van grote waarde kunnen zijn om de effectiviteit van de Amerikaanse missie te analyseren. Het is nu eenmaal een feit dat er vandaag de dag simpelweg geen beter alternatief voor handen is met eenzelfde duidingkracht als het concept *Schwerpunkt* van Von Clausewitz. Wel hebben we kunnen zien dat er wereldwijd zeer uiteenlopende interpretaties van het begrip *Schwerpunkt* worden gegeven en dat er geen consensus bestaat over de wijze waarop het concept dient te worden toegepast. In

---

⁸⁴ Lucasta Miller, 'Bound for Glory', *The Guardian*, 13 mei 2006.

dit hoofdstuk ben ik uiteindelijk tot de volgende definitie gekomen die zal worden gehanteerd in dit verdere onderzoek:

Een *Schwerpunkt* is ‘een element van een vijandelijk systeem waarvan de vernietiging of neutralisatie zal leiden tot een nederlaag van de tegenstander, of tot zijn wens om de strijd te beëindigen.’⁸⁵

Tevens heb ik in dit hoofdstuk de verschillende niveaus van militair optreden uiteen gezet. Hier hebben we kunnen zien dat de krijgskundige Von Clausewitz twee verschillende niveaus van oorlogvoering onderscheidde, maar dat deze niveaus niet meer overeenkomen met de hedendaagse niveaus van militaire strategiebepaling. In dit onderzoek zal daarvoor het huidige hiërarchische model van militair optreden worden gebruikt, waarvan de eerste drie niveaus, het politiek-strategisch, militair-strategisch en het operationeel niveau centraal zullen staan.

Nu de concepten *Schwerpunkt* en de niveaus van militair optreden voor dit onderzoek zijn gedefinieerd kunnen we deze gaan toepassen op de analyse van *Operation Enduring Freedom*. In het volgende hoofdstuk zal ik beginnen met de analyse van het eerste niveau, namelijk de politiek-strategische beleidsdoelen.

---

⁸⁵ Zoals eerder vermeld komt deze definitie grotendeels overeen met de definitie van een aangrijpingspunt in de *Nederlandse Defensie Doctrine*.

2 De Amerikaanse *grand strategy*

‘Our war on terror begins with al Qaeda, but it does not end there. It will not end until every terrorist group of global reach has been found, stopped and defeated.’

(George W. Bush, 20 september 2001⁸⁶)

Na de terroristische aanslagen van 11 september 2001 stelde de Amerikaanse regering zichzelf het doel alles in werking te stellen om de vijandige dreiging van terrorisme te bestrijden, waarvoor ook werd besloten tot inzet van het militaire instrument. Zoals in het theoretisch kader is vastgesteld kan uitschakeling van een vijand volgens de theorie van Von Clausewitz het meest effectief worden bereikt door de vijandige macht te reduceren tot zo min mogelijk *Schwerpunkte* en alle energie en middelen te richten op vernietiging van de geduide *Schwerpunkte*. Op alle niveaus van strategiebepaling dienen de doelstellingen dus bij te dragen aan vernietiging van deze *Schwerpunkte* en alleen dan kan worden gesproken van een effectieve strategie.

Om een antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag of er kan worden gesproken van een effectieve Amerikaanse missie in Afghanistan zal dus moeten worden bepaald of alle Amerikaanse doelstellingen te herleiden zijn naar dezelfde *Schwerpunkte*. In dit hoofdstuk zal daarvoor allereerst worden gekeken naar de doelstellingen op het niveau van de *grand strategy*. De centrale deelvraag die in dit hoofdstuk zal worden beantwoord is: *wat waren de geformuleerde politiek-strategische doelstellingen die Amerika met het optreden in Afghanistan wilde bereiken en tot welk(e) Schwerpunkt(e) kunnen deze doelstellingen worden herleid?* Vervolgens zal elk *Schwerpunkt* in hoofdstuk vijf kunnen worden vergeleken met de militair-strategische en operationele doelstellingen, waardoor kan worden gezien in hoeverre deze te herleiden zijn tot convergerende *Schwerpunkte* en we kunnen spreken van een effectieve Amerikaanse missie.

2.1. Het begin van de Amerikaanse *War on Terror*

Negen dagen na de terroristische aanslagen van 11 september 2001 hield de Amerikaanse president George W. Bush een toespraak waarin hij stelde dat de terroristische aanslagen in

---

⁸⁶ George W. Bush, ‘Adress to a joint session of Congress and the American people’, *The White House*, 20 september 2001.

Amerika werden beschouwd als ‘an act of war’ waarvoor ‘a collection of loosely affiliated terrorist organizations known as al Qaeda’ verantwoordelijk werd gehouden.⁸⁷ Bush stelde dat Amerika de strijd zou aangaan met deze terroristen en dat hiervoor alle mogelijke middelen zouden worden ingezet:

‘Our war on terror begins with al Qaeda, but it does not end there. It will not end until every terrorist group of global reach has been found, stopped and defeated. (...) We will direct every resource at our command - every means of diplomacy, every tool of intelligence, every instrument of law enforcement, every financial influence, and every necessary weapon of war - to the disruption and to the defeat of the global terror network.’⁸⁸

Hoewel de term ‘war’ anders doet vermoeden, betrof het hier dus geen oorlog in de letterlijke betekenis van het woord, maar een benaming van een beleidsstrategie gericht op de bestrijding van terrorisme. Voorafgaand aan deze woorden van George W. Bush had de president met zijn *National Security Council* (NSC) velen uren besteed aan het uitdenken van een gepaste reactie op de aanslagen van 11 september. Gedacht werd dat leden van het wereldwijde terroristisch netwerk Al Qa’ida verantwoordelijk waren voor de aanslagen en dat Amerika zich dus moest richten op de volledige uitschakeling van dit globale netwerk: ‘the goal is terrorism in its broadest sense’, aldus Colin Powell.⁸⁹ Bush was van mening dat eliminatie van de hoogste leider van het netwerk van primair belang was en dat daar de eerste focus op moest liggen; zeker omdat een tastbare vijand meer begrip zou kweken bij het volk: ‘Start with Bin Laden (...) we don’t want to define [it] too broadly for the average man to understand.’⁹⁰ Aangenomen werd dat zowel Bin Laden als de overige kopstukken en kerncapaciteiten van Al Qa’ida zich op dat moment bevonden in Afghanistan. Zodoende stelde president Bush in zijn toespraak van 20 september 2001 een ultimatum aan de in Afghanistan regerende Taliban:

‘the United States of America makes the following demands on the Taliban: Deliver to United States authorities all the leaders of al Qaeda who hide in your land. (...) Close immediately and permanently every terrorist training camp in Afghanistan, and hand over every terrorist, and every person in their support structure, to appropriate authorities.(...) Give the United States full access to terrorist training camps. These demands are not open to negotiation or discussion. The Taliban must act, and act immediately. They will hand over the terrorists, or they will share in their fate.’⁹¹

Volgens dit ultimatum had Amerika dus twee primaire doelstellingen: de berechting van de leiders van Al Qa’ida en sluiting van alle terroristische trainingsfaciliteiten in het land. Toen

---

⁸⁷ Bush, ‘Address to a joint session’.

⁸⁸ Ibidem.

⁸⁹ Bob Woodward, *Bush at War* (New York 2002) p. 42-44.

⁹⁰ Ibidem, p. 43.

⁹¹ Bush, ‘Address to a joint session’.

de Taliban niet aan deze eisen tegemoet kwam ging de Amerikaanse regering op 7 oktober 2001, samen met de Britten, over tot militair ingrijpen in Afghanistan; *Operation Enduring Freedom* was daarmee een feit.⁹²

Op 8 oktober 2001 verklaarde president Bush op de nationale televisie officieel dat militair ingrijpen in Afghanistan een dag eerder van start was gegaan. In deze toespraak noemde Bush de volgende doelstelling van het militair ingrijpen in Afghanistan: ‘to disrupt the use of Afghanistan as a terrorist base of operations and to attack the military capability of the Taliban regime.’⁹³ Tevens werd door Bush benadrukt dat de oorlog in Afghanistan niet op zichzelf stond, maar deel uitmaakte van de bredere politiek-strategische *War on Terror*: ‘This military action is a part of our campaign against terrorism, another front in a war that has already been joined through diplomacy, intelligence, the freezing of financial assets and the arrests of known terrorists by law-enforcement agents in 38 countries. (...) Today we focus on Afghanistan, but the battle is broader.’⁹⁴ Het overkoepelende politieke doel van de missie in Afghanistan was dus de eliminatie van het terroristisch netwerk Al Qa’ida, waarvoor uitschakeling van het leiderschap en de trainingsfaciliteiten volgens de strategie van Bush van primair belang was. En omdat de Taliban had geweigerd zelf actie te ondernemen tegen de terroristen in het land, werd verzwakking van deze ‘sponsor van Al Qa’ida’ eveneens een doelstelling van het Amerikaans beleid: ‘now the Taliban will pay a price’, aldus Bush.⁹⁵

Toen de campagne in Afghanistan vier weken gaande was stelde Bush de doelstellingen van de missie nog eens op een rij: ‘It’s al Qaeda and the terrorist network shut down, it’s the Taliban regime out, it’s a new regime in that is broad-based, and it’s a decent future for the people of Afghanistan, based on some stability and progress.’⁹⁶ Opvallend is dat Bush nu voor het eerst verklaarde dat het gehele regime van de Taliban moest worden omvergeworpen, waarbij tevens een stabiele toekomst voor de Afghaanse bevolking als doelstelling werd genoemd van de Amerikaanse campagne. De betrokkenheid van Amerika bij deze ‘decent future’ op de lange termijn was volgens Bush echter wel beperkt: ‘The US forces will not stay (...) We don’t do police work (...) pass on these tasks to others. We’ve got a job to do with al Qaeda.’⁹⁷ Hoewel Bush dus herhaaldelijk stelde dat de politieke doelstelling was te

---

⁹² George W. Bush, ‘Address on initial operations in Afghanistan’, *The White House*, 8 oktober 2001.

⁹³ Ibidem.

⁹⁴ Ibidem.

⁹⁵ Ibidem.

⁹⁶ George W. Bush, ‘Remarks by president Bush and prime minister Tony Blair of Great Britain in press availability’, *The White House*, 7 november 2001.

⁹⁷ Woodward, *Bush at War*, p. 310.

voorkomen dat Afghanistan nog langer zou dienen ‘as a haven for terrorists’⁹⁸, betekende dit volgens de President niet dat Amerika de intentie had zorg te dragen voor de wederopbouw van het land: ‘we are not into nation-building, we are into justice’, aldus president Bush.⁹⁹ Toen op 13 november 2001 het Taliban-regime definitief uit de Afghaanse hoofdstad Kabul was verdreven, benadrukte de Amerikaanse leider wederom dat de doelstelling van Amerika niet gericht was op vergaande inmenging bij de politieke hervorming in het land: ‘It is up to the Afghans themselves to determine their future.’¹⁰⁰

2.2. De politieke strategie na de omverwerping van het Taliban-regime

Na de eerste fase van militaire offensieven in Afghanistan concludeerde de regering-Bush dat er in Afghanistan grote successen waren behaald nu het netwerk van Al Qa’ida ‘nagenoeg ontmanteld was’ en ook het Taliban-regime definitief omvergeworpen was.¹⁰¹ Hoewel de omverwerping van het Taliban-bewind als een groot succes was verwelkomd, betekende dit echter nog niet dat de Amerikaanse campagne voltooid was. Het regime van de Taliban was voor de coalitie immers enkel ‘an obstacle in its path towards eradicating the al-Qaeda network’.¹⁰² Bush concludeerde dan ook dat in Afghanistan nog niet alle doelstellingen waren bereikt en dat de campagne vooralsnog zou worden voortgezet. Zo waren de leiders Osama Bin Laden en Mohammed Omar nog op vrije voeten en moest worden voorkomen dat Afghanistan in de toekomst opnieuw een thuishaven van terrorisme zou kunnen worden. Bush benadrukte dat de aanhouding van Bin Laden nog steeds was blijven staan als één van de primaire doelstellingen: ‘We’re hunting him [Bin Laden] down. He runs and he hides. (...) But the objective is yet to be achieved, and we’re not leaving until we do achieve the objective.’¹⁰³ De Amerikaanse regering stelde tegelijkertijd dat het uiteindelijke doel van de missie in Afghanistan niet enkel de aanhouding was van de terroristische leiders, maar ‘to tackle terrorism wherever it exists so that Americans can live in peace and free from fear.’¹⁰⁴

---

⁹⁸ George W. Bush, ‘Remarks by the president in welcoming to the White House the aid workers rescued from Afghanistan’, *The White House*, 26 november 2001.

⁹⁹ Ahmed Rashid, *Descent into chaos: the world’s most unstable region and the threat to global security* (Londen 2009) p. 74.

¹⁰⁰ George W. Bush, ‘Joint statement on Afghanistan’, *The White House*, 13 november 2001.

¹⁰¹ ‘militaire actie Afghanistan enorm succesvol’, *Algemeen Nederlands Persbureau*, 7 januari 2002.

¹⁰² Tim Youngs, Paul Bowers en Mark Oakes, *The campaign against international terrorism: prospects after the fall of the Taliban* (Londen 2001) p. 36.

¹⁰³ George W. Bush, ‘Remarks by the president’, *The White House*, 19 november 2001.

¹⁰⁴ Department of Defense, ‘News briefing: Secretary Rumsfeld and Gen. Myers’, <http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=2031>, 11 januari 2002. Geraadpleegd op 27 mei 2010.

Op de vraag wanneer de Regering-Bush zou spreken van een volledige politieke overwinning werden de volgende voorwaarden genoemd:

‘First, with respect to Afghanistan (...) that is to have the Taliban no longer be the government influencing Afghanistan, and that's been achieved. And second to capture or kill the senior leadership of the Taliban, and that has not yet been accomplished, although pieces of it have been. And, third, to capture or kill the al Qaeda at all levels, so that they cannot go around the world killing more Americans or our friends and allies. With respect to the war on terrorism across the globe, the task is to see that terrorist networks are rooted out, and that the countries that harbor terrorists no longer harbor terrorist networks.’¹⁰⁵

Volgens deze doelstellingen lag de Amerikaanse focus dus op het leiderschap van de Taliban en Al Qa’ida, maar werd tegelijkertijd gesteld dat Al Qa’ida ‘at all levels’ moest worden uitgeschakeld. Daarbij werd benadrukt dat de Amerikaanse beleidsdoelen voor Afghanistan niet op zichzelf stonden, maar moesten bijdragen aan de vernietiging van terroristische netwerken wereldwijd.

In de *National Security Strategy* van 2002 werd eveneens benadrukt dat de campagne in Afghanistan deel uit maakte van de bredere *War on Terror* en dat de *grand strategy* van Amerika niet gericht was op de uitschakeling van een enkelvoudige vijand: ‘The United States of America is fighting a war against terrorists of global reach. The enemy is not a single political regime or person or religion or ideology. The enemy is terrorism.’¹⁰⁶ De campagne in Afghanistan moest dus bijdragen aan de vernietiging van terrorisme wereldwijd.¹⁰⁷ Om dit hoger doel te bereiken formuleerde president Bush in zijn State of the Union toespraak van januari 2002 de primaire beleidsdoelen van de Amerikaanse *grand strategy*: ‘First, we will shut down terrorist camps, disrupt terrorist plans and bring terrorists to justice. And second, we must prevent the terrorists and regimes who seek chemical, biological or nuclear weapons from threatening the United States and the world.’¹⁰⁸ In de bestrijding van het terrorisme lag de focus van het beleid van Bush dus op eliminatie van de bevelvoering, de trainingsfaciliteiten en ondersteunende regeringen van de terroristen.

Toen de Amerikaanse president in 2003 sprak over de successen die de campagne in Afghanistan had opgeleverd legde Bush echter steeds meer nadruk op de humanitaire situatie in het land: ‘In Afghanistan, we helped liberate an oppressed people. And we will continue helping them secure their country, rebuild their society, and educate all their children - boys

---

¹⁰⁵ Department of Defense, ‘Secretary Rumsfeld interview with C-SPAN’, <http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=1089>, 8 januari 2002. Geraadpleegd op 13 februari 2010.

¹⁰⁶ *National Security Strategy*. The White House (Washington 2002) p.5.

¹⁰⁷ Bush ‘Address to a joint session’, 20 september 2001.

¹⁰⁸ George W. Bush, ‘State of the Union address’, *The White House*, 29 januari 2002 (eigen onderstreping).

and girls.’¹⁰⁹ Terwijl Bush in 2001 nog herhaaldelijk had gezegd dat Amerika niet de intentie had betrokken te worden bij vergaande ‘nation-building’, leek Bush met deze woorden dus van die stelling te zijn afgestapt. Hoewel de overkoepelende politiek-strategische doelstelling gelijk was gebleven, de vernietiging van het terrorisme, leken de concrete doelstellingen voor Afghanistan niet enkel meer gericht te zijn op verwijdering van de terroristen en hun trainingskampen, maar ook op verbetering van de humanitaire situatie en de wederopbouw van het land. Bush stelde echter wel dat de nadruk van de Amerikaanse *grand strategy* bleef liggen op de offensieve, militaire bestrijding van terroristen: ‘the surest way to avoid attacks on our own people is to engage the enemy where he lives and plans. We are fighting that enemy in Iraq and Afghanistan today so that we do not meet him again on our own streets, in our own cities.’¹¹⁰ Het offensieve optreden in Afghanistan had er volgens de Amerikaanse president dan ook toe geleid dat Amerika daadwerkelijk veiliger was geworden: ‘Afghanistan was a terror state, provided safe haven for al Qaeda. They trained and plotted and planned there. Because we acted, America is more secure, the training camps no longer exist, Afghanistan is a rising democracy.’¹¹¹

2.3. De Amerikaanse beleidsstrategie vanaf oktober 2003

In oktober 2003 werd binnen de Amerikaanse regeringtop een discussie op gang gezet over de vraag of Amerika wel daadwerkelijk vooruitgang boekte in de bestrijding van terrorisme, of dat een strategiewijziging noodzakelijk was. Aanleiding voor deze discussie was een memo van de Amerikaanse minister van Defensie Donald Rumsfeld, waarin hij de vraag stelde of Amerika in zijn beleid niet te weinig aandacht had voor een lange termijn aanpak:

‘are we capturing, killing or deterring and dissuading more terrorists every day than the madrassas and the radical clerics are recruiting, training and deploying against us? (...) Does the US need to fashion a broad, integrated plan to stop the next generation of terrorists?’¹¹²

Uit deze laatste vraag kan men opmaken dat een coherente strategie tot op dat moment kennelijk ontbrak in het Amerikaans beleid. Het memo van Rumsfeld werd drie jaar later dan ook genoemd als het beginpunt van een Amerikaanse strategische koersverandering. In de tussentijd verklaarde president Bush dat het Amerikaans beleid wel degelijk vruchten had afgeworpen en dat Afghanistan zelfs kon worden gezien als ‘the first victory in the war on

---

¹⁰⁹ George W. Bush, ‘State of the Union address’, *The White House*, 28 januari 2003.

¹¹⁰ George W. Bush, ‘Address to the nation regarding Iraq’, *The White House*, 7 september 2003.

¹¹¹ George W. Bush, ‘Defending the war in Iraq’, *The White House*, 9 juli 2004

¹¹² Donald Rumsfeld, ‘Memo Global War on Terrorism’, *USA Today*, 16 oktober 2003.

terror'. Deze overwinningsclaim baseerde Bush op het feit dat de Taliban van hun machtspositie waren gestoten en Al Qa'ida niet langer in de openheid kon opereren.¹¹³ Er was een democratische grondwet in Afghanistan gekomen en een regime dat het terrorisme niet langer steunde. Afghanistan was nu een vrije democratie en daarmee het levende bewijs van een politiek-strategisch succes in het Amerikaans beleid.¹¹⁴

In de zomer van 2005 stelden diverse bronnen binnen de regering-Bush dat de regering bewust afstand probeerde te doen van het militair taalgebruik in de Amerikaanse terrorismebestrijding en de uitdrukking 'war on terror' niet langer geschikt achtte voor de campagne die daadwerkelijk gaande was. Verschillende politieke functionarissen vanuit het Witte Huis stelden dat het discours rondom de Amerikaanse terrorismebestrijding teveel nadruk had gelegd op het militaire aspect, terwijl in feite alle staatsinstrumenten van belang waren in het tegengaan van de terroristische dreiging. Om deze reden moest er niet langer worden gesproken van een 'global war on terror', maar van 'a global struggle against the enemies of freedom'.¹¹⁵ Een jaar later kwam Amerika echter met een officieel herziende nationale beleidsstrategie waarin de term *War on Terror* wederom centraal was blijven staan.¹¹⁶ Wel werd in de *National Strategy for Combating Terrorism* van 2006 gesteld dat de vijandige dreiging anno 2006 wezenlijk anders was dan bij aanvang van de campagne:

'The enemy we face today in the War on Terror is not the same enemy we faced on September 11. Today, the principal terrorist enemy confronting the United States is a transnational movement of extremist organizations, networks, and individuals – and their state and non-state supporters (...) the movement is not controlled by any single individual, group, or state. (...) What unites the movement is the ideology of oppression, violence, and hate.'¹¹⁷

Hierbij kan men zich natuurlijk afvragen of de terroristische vijand wel echt een drastische identiteitstransformatie had ondergaan, of dat deze hernieuwde karakteromschrijving enkel het gevolg was van een beter inzicht van de Amerikaanse regering in het feitelijk altijd al bestaande karakter van de terroristische dreiging.

Hoe dan ook was het een feit dat de Amerikaanse beleidsstrategie van 2006 een nieuw dreigingsbeeld definieerde en voor de definitieve uitschakeling van deze vijand ook een wijziging van de strategische doelstellingen noodzakelijk achtte. In de nieuwe strategie werden de herziende doelstellingen van het nationaal beleid uiteengezet:

---

¹¹³ George W. Bush, 'Remarks by president Bush and president Karzai of Afghanistan in a press availability', *The White House*, 15 juni 2004.

¹¹⁴ Ibidem.

¹¹⁵ Matthew Davis, 'New Name for war on terror', *BBC NEWS*, 27 juli 2005.

¹¹⁶ *National Strategy for Combating Terrorism*. The White House (Washington 2006).

¹¹⁷ Ibidem, p. 6.

‘to win the War on Terror, we will:

- Advance effective democracies as the long-term antidote to the ideology of terrorism;
- Prevent attacks by terrorist networks;
- Deny weapons of mass destruction to rogue states and terrorist allies who seek to use them;
- Deny terrorists the support and sanctuary of rogue states;
- Deny terrorists control of any nation they would use as a base and launching pad for terror; and
- Lay the foundations and build the institutions and structures we need to carry the fight forward against terror and help ensure our ultimate success.’¹¹⁸

Hoewel de bestrijding van terrorisme was blijven staan als de overkoepelende doelstelling was het accent van de politieke strategie verschoven van uitschakeling van de leiders en capaciteiten van de terroristische netwerken naar een lange termijnstrategie waarin meer aandacht werd gegeven aan de faciliterende oorzaken van terrorisme. Zo werd bestrijding van de radicale ideologie van de terroristen nu als eerste doelstelling genoemd. Bush had de radicale ideologie al eerder genoemd als een belangrijke factor, maar de campagne werd nu meer dan ooit tevoren gericht op bestrijding van de ideologisch bindende factor van de terroristen. Bush noemde de *War on Terror* nu zelfs ‘the decisive ideological struggle of the 21st century’. Om de terroristen blijvend te verslaan moest de ideologische voedingsbodem van de terroristen worden gebroken, wat volgens de politieke strategie van Bush het beste kon worden bereikt door de bevordering van democratische regeringsstelsels: ‘To win this struggle, we have to defeat the ideology of the terrorists with a more hopeful vision’, aldus de Amerikaanse president.’¹¹⁹

Hoewel men zich kan afvragen of het Amerikaans beleid in Afghanistan dan wel had bijgedragen aan het verslaan van deze radicale ideologie, werd Afghanistan door Bush wel aangedragen als het voorbeeld van succes: ‘We have deprived al-Qaida of safehaven in Afghanistan and helped a democratic government to rise in its place. Once a terrorist sanctuary ruled by the repressive Taliban regime, Afghanistan is now a full partner in the War on Terror.’¹²⁰ De focus lag in Afghanistan dus op een *top down* strategie, waarin het leiderschap centraal werd gesteld. Afghanistan werd nu immers tot partner in de strijd tegen terrorisme gerekend, omdat in Kabul een democratisch gekozen gematigde leider aan de macht was gekomen. Dat de effectieve macht van de centrale regering in Kabul nog zeer beperkt was en dat lokale structuren veelal onveranderd waren gebleven werd door Bush in

---

¹¹⁸ *National Strategy for Combating Terrorism*, p.1.

¹¹⁹ United States Central Command, ‘Quote of the month’, *Coalition Bulletin* 34 (augustus 2006) p.1-2.

¹²⁰ *National Strategy for Combating Terrorism*, p.3.

zijn overwinningsclaim niet genoemd.¹²¹ Ondertussen sprak de Afghaanse president Karzai zelf herhaaldelijk de zorg uit dat het Amerikaans beleid in Afghanistan mogelijk contraproductieve effecten teweeg bracht, doordat de offensieve militaire operaties wederopbouw in de weg stonden en het vertrouwen van de Afghaanse bevolking in de centrale regering op het spel zette. Karzai riep Amerika dan ook meermaals op de Afghaanse overheid bevoegdheid te geven over de Amerikaanse operaties in het land, zodat de steun van de lokale bevolking kon worden vergroot. De Amerikaanse regering stelde echter dat een offensief beleid in Afghanistan noodzakelijk bleef en dat Amerika de operaties naar eigen strategisch inzicht zou blijven uitvoeren.¹²² De ideologische opvattingen van de lokale bevolking leken voor het Amerikaans beleid daarmee nog steeds van ondergeschikt belang te zijn.

2.4. Amerikaans beleid na februari 2007

In het voorjaar van 2007 verklaarde president Bush wederom dat de vooruitgang in Afghanistan werd geprezen als voorbeeld in de bestrijding van terrorisme, maar dat de Amerikaanse doelstelling in het land nog niet verwezenlijkt was. De vijand had zich weerbaar getoond en een strategiewijziging was volgens Bush dan ook noodzakelijk. In februari 2007 werd de Amerikaanse politiek-strategische doelstelling in Afghanistan door Bush als volgt geformuleerd:

‘America has a clear goal in Afghanistan. We will help the people of Afghanistan defeat the terrorists, and establish a stable, moderate, and democratic state that respects the rights of its citizens, governs its territory effectively, and is a reliable ally in the War on Terror.’¹²³

Terwijl Bush vijf jaar eerder nog de woorden had uitgesproken dat Amerika niet betrokken wenste te worden in politiewerkzaamheden, benoemde Bush nu de Amerikaanse ondersteuning van de lokale politietroepen een belangrijke pijler van het Amerikaans beleid.¹²⁴ Bovendien werden lokale machthebbers waar Amerika in de eerste fase van de campagne mee had samengewerkt om de Taliban uit het land te verdrijven, nu ook tot vijand gerekend, doordat zij een bedreiging vormden voor de machtspositie van de centrale regering

---

¹²¹ ‘Bush: Afghanistan is a victory over terrorism’, *CNN News*, 15 juni 2004.

¹²² Radio Free Europe/Radio Liberty, ‘Afghanistan: Karzai asks U.S.-led coalition to change strategy against terrorism’, <http://www.rferl.org/content/article/1061554.html>, 21 september 2005. Geraadpleegd op 12 februari 2010.

¹²³ America.gov, ‘White House outlines U.S. strategy in Afghanistan’, <http://www.america.gov/st/washfile-english/2007/February/20070215115104abretnuh0.7379267.html>, 15 februari 2007. Geraadpleegd op 2 juni 2010.

¹²⁴ George W. Bush, ‘Bush press availability with Karzai’, *The White House*, 6 augustus 2007.

in Kabul.¹²⁵ Om de terugkeer van terroristische activiteiten in Afghanistan te voorkomen was het volgens Bush essentieel dat er een effectieve overheid in Afghanistan werd opgebouwd die over de capaciteiten zou beschikken om de veiligheid in het land te garanderen. En hoewel Bush eerder had gezegd dat staatsvorming geen taak was voor Amerikaanse troepen, omdat die ‘achter Al Qa’ida aan moesten’, stelde Bush nu dus dat de uitschakeling van Al Qa’ida grotendeels afhankelijk was van het succes van de staatsvorming in het land. Een Amerikaanse overwinning was volgens Bush dan ook alleen mogelijk met behulp van versterkte inzet van de NAVO-missie ISAF.¹²⁶

De missie van ISAF, waar ook Amerika aan bijdroeg, had als einddoelstelling het bijstaan van de Afghaanse regering in de bevordering van stabiliteit en veiligheid. Die stabilisering en ontwikkeling waar ISAF voor moest zorgen droeg volgens Bush bij aan het uiteindelijke doel dat Amerika wenste te bereiken, namelijk een Afghanistan dat niet langer een thuishaven zou zijn voor Al Qa’ida.¹²⁷ Terwijl Bush aanvankelijk sceptisch was geweest over een vergaande rol van ISAF in Afghanistan, en Amerika zelfstandig een missie in Afghanistan was begonnen, bepleitte Bush nu dus niet alleen dat de inzet van ISAF sterk moest worden uitgebreid, maar zelfs dat het succes van Amerika deels afhankelijk was geworden van de vooruitgang die ISAF boekte. De aandacht die Bush in de laatste jaren van zijn presidentschap vroeg voor de staatsvorming in Afghanistan was niet geheel nieuw. Bush had in eerdere jaren immers al herhaaldelijk gesteld dat een effectieve democratische overheid in Afghanistan een doelstelling was van het Amerikaans beleid. Verschil was echter dat Bush in de voorgaande jaren het belang van staatsvorming vooral in het kader van stabiliteit en veiligheid had geplaatst en dat dit kader steeds verder leek te worden opgerekt.

Voorheen benadrukte de Amerikaanse regering dat de opbouw van een effectieve overheid in Afghanistan vooral van belang was zodat er centrale veiligheidstroepen zouden worden opgebouwd die extremisten in het land konden bestrijden. Nu leek Bush de Amerikaanse missie in Afghanistan echter volledig te legitimeren als een humanitaire wederopbouwmissie, waarin de belangen van de lokale Afghaanse bevolking centraal stonden. Zo werd het Amerikaans budget voor sociaal-economische wederopbouwprojecten flink opgeschroefd en stelde Bush dat het Amerikaans beleid erop gericht was de bevolking een hoopvolle toekomst te bezorgen: ‘In the long run, men and women who are free to determine their own destinies will reject terror and refuse to live in tyranny (...) And that is

---

¹²⁵ Ann Jones, ‘What are they smoking? The Bush war on Afghan Drugs’, <http://www.tomdispatch.com/post/134004>, 29 oktober 2006. Geraadpleegd op 19 juli 2010.

¹²⁶ America.gov, ‘White House outlines U.S. strategy in Afghanistan’.

¹²⁷ Ibidem.

why, for the security of America and the peace of the world, we are spreading the hope of freedom.’¹²⁸

2.5. *Schwerpunkt* op het politiek-strategisch niveau

Als we terugblikken op de politieke doelstellingen van de Amerikaanse regering dan bleef het politieke uitgangspunt van de missie in Afghanistan uitschakeling van de internationaal terroristische dreiging. De vijand in de Amerikaanse *War on Terror* werd door president Bush zeer breed gedefinieerd, het ging uiteindelijk om eliminatie van alle terroristische netwerken wereldwijd, maar de vernietiging van het netwerk Al Qa’ida kreeg de eerste prioriteit: ‘Our war on terror begins with al Qaeda’.¹²⁹ Hoewel Bush sprak van een metaforische oorlog, waarmee hij impliceerde dat de Amerikaanse regering vanaf nu alle middelen zou inzetten om het terrorisme te bestrijden, was de militaire interventie in Afghanistan op 7 oktober 2001 een feit en domineerde het militaire machtsinstrument aanvankelijk de Amerikaanse beleidsstrategie. Militaire middelen waren volgens de *grand strategy* van Bush dus effectief in de uitschakeling van het terrorisme.

In het streven naar uitschakeling van het terrorisme werd op het politiek niveau aanvankelijk één aspect van de vijandige dreiging centraal gesteld: de centrale bevelvoering van Al Qa’ida. De politieke eisen die in het ultimatum van 20 september 2001 werden neergelegd waren immers de uitlevering/eliminatie van de terroristische leiders en sluiting van de trainingsfaciliteiten. Deze twee zaken, waarvan Afghanistan als thuishaven werd gezien, achtte Bush dus van primair belang in de vernietiging van de terroristische dreiging, waardoor Afghanistan centraal kwam te staan in de Amerikaanse *grand strategy*. Terwijl vaak wordt gedacht dat al direct bij aanvang van de *War on Terror* het Amerikaans beleid gericht was op omverwerping van het regime van de Taliban blijkt uit analyse van de politieke doelstellingen dat dit niet het geval was. Volgens het ultimatum van 20 september 2001 kon de regerende Taliban, wanneer zij ondersteuning aan Al Qa’ida zouden opgeven, immers gewoon aan de macht blijven in Afghanistan. Hieruit valt op te maken dat aanvankelijk in het Amerikaans beleid de centrale leiding en trainingsfaciliteiten van Al Qa’ida werden gezien als *Schwerpunkte* van de terroristische dreiging en de Taliban enkel werd beschouwd als een ondersteunende factor, ofwel een ‘*critical capacity*’.

Na de eerste maand van Amerikaans optreden in Afghanistan was er een verschuiving waarneembaar in de doelstellingen van het Amerikaans beleid. Terwijl Bush bij aanvang van

---

¹²⁸ George W. Bush, ‘Address at the State of the Union’, *The White House*, 28 januari 2008.

¹²⁹ Bush, ‘Address to a joint session’.

de oorlog in Afghanistan nog had gezegd dat enkel uitschakeling van de ‘military capability of the Taliban regime’ werd nagestreefd, stelde Bush nu dat de volledige omverwerping van het Taliban-regime een politieke doelstelling was. De politieke *end state* die Amerika wilde bereiken bleef een Afghanistan dat niet langer een thuishaven was voor terrorisme, maar daar werd nu een volledige regimewisseling voor noodzakelijk geacht. Tegelijkertijd stelde Bush echter dat Amerika door de omverwerping van het Taliban-regime de doelstelling van regimewisseling grotendeels had voltooid; de Afghanen moesten zelf zorgen dragen voor hun toekomst. Twee doelstellingen waren volgens de regering-Bush wel nog blijven staan: uitschakeling van de leiders van de Taliban, zodat die geen bedreiging meer konden vormen in de nabije toekomst, en aanhouding of eliminatie van alle leden van Al Qa’ida. De uitschakeling van de terroristische dreiging in Afghanistan werd volgens de politieke strategie van Bush dus zeer letterlijk genomen; leden van Al Qa’ida moesten allen worden berecht, dan wel worden geëlimineerd. Uit deze doelstellingen is het lastig op te maken wat toentertijd op het politieke niveau als het *Schwerpunkt* werd beschouwd. Door te stellen dat elke terrorist in Afghanistan letterlijk moest worden uitgeschakeld leek de inzet immers niet te geconcentreerd op een specifiek kenmerk van de terroristische dreiging. Al stelde Bush wel dat de Amerikaanse missie in Afghanistan in ieder geval níet zou worden beëindigend voordat Bin Laden zou zijn aangehouden. Met de focus deels op de leiders van de Taliban en deels op de kopstukken van Al Qa’ida bleef het Amerikaans beleid dus wel hoofdzakelijk gericht op het vijandig leiderschap in Afghanistan.

Gedurende het verloop van de missie werd in de Amerikaanse politieke strategie steeds meer nadruk gelegd op het belang van een gecentraliseerde, democratische regering in Afghanistan. Hoewel Bush aanvankelijk had gesteld dat de wederopbouw eigenlijk los stond van de Amerikaanse missie, iets dat Afghanistan zelf moest doen als Amerika succes had behaald, begon Bush steeds meer nadruk te leggen op het feit dat voor langdurig succes in Afghanistan het van belang was dat er een nieuw, stabiel en democratisch gekozen regime zou worden opgebouwd; een regime dat de terugkeer van terrorisme in het land niet zou tolereren en een bondgenoot zou worden in de *War on Terror*. Het dominante idee in de Amerikaanse beleidsstrategie leek te zijn dat als er een centraal democratisch bewind in Afghanistan zou worden opgebouwd, een regime dat aan Amerikaanse zijde stond, dat Afghanistan dan geen terroristische bedreiging meer kon vormen en Amerika een politiek-strategische overwinning zou hebben behaald. De centrale bewindvoering in Afghanistan leek op het politieke niveau nog steeds als het *Schwerpunkt* te worden gezien.

Toen er in 2004 na verkiezingen een nieuw democratisch bewind aan de macht was gekomen verklaarde Bush dan ook dat Afghanistan een politieke overwinning was in de *War on Terror*, maar stelde Bush eveneens dat de Amerikaanse missie nog niet succesvol kon worden beëindigd. Enkel een nieuw democratisch bestuur in Afghanistan bleek dus niet van doorslaggevende invloed in de uitschakeling van de terroristische dreiging in het land. Het voortdurende verzet in Afghanistan was aanleiding voor een nieuwe strategische analyse van het vijandig systeem. Vervolgens concludeerde de Amerikaanse regering in 2006 dat de terroristische vijand onvoldoende bijeen werd gehouden door gecentraliseerd leiderschap. Bin Laden werd dan ook niet langer gezien als de bevelhebbende leider, maar als een ideologische inspirator. Ook werd in deze strategie benadrukt dat in Afghanistan de lokale machtsgreep van de extremistische Taliban een sterke bedreiging bleef vormen. Het centrifugale element van de vijand, dát element waarvan de neutralisatie zou leiden tot uitschakeling, werd volgens de Amerikaanse regering niet langer geduid bij de centrale bevelvoering, maar bij de radicale ideologie. Vanaf 2006 werd zodoende op politiek-strategisch niveau vastgesteld dat alle inzet moest worden geconcentreerd op neutralisatie van deze ideologie; hetgeen volgens Bush het meest effectief kon worden gedaan door effectieve democratisering te bevorderen. Immers, als mensen de keuze zouden hebben tussen vrijheid en een onderdrukt bestaan, dan zou men massaal kiezen voor het eerste, aldus president Bush.

Hoewel Bush in de voorgaande jaren ook al had verklaard dat democratisering in Afghanistan van belang was in neutralisatie van de vijandige dreiging, had Bush die democratisering voorheen vooral van belang geacht om de centrale bewindvoering in Afghanistan niet langer in handen van extremisten te geven en een regime op te bouwen dat offensief zou optreden tegen terrorisme. Nu stelde de Amerikaanse regering echter dat een gecentraliseerd democratisch bestuursstelsel niet zozeer van belang was om de terroristen effectief te verslaan, maar om de dieperliggende oorzaken van radicalisering te bestrijden en hoop te geven aan de bevolking. Het ging dus om de democratische beginselen die in alle aspecten van de maatschappij moesten worden geïmplementeerd zodat het welzijn van de lokale bevolking zou worden verbeterd. Zo werd uiteindelijk op het politiek-strategisch niveau dus bepaald dat het *Schwerpunkt* van de vijandige dreiging de radicale ideologie zelf was, die niet kon worden geneutraliseerd door inspiratoren of strijders te elimineren, maar enkel door de *hearts and minds* van de bevolking te veroveren zodat de ideologie geen machtsbasis meer zou hebben. De centrale doelstelling in Afghanistan was volgens Bush dus de bevolking te winnen voor een vrije democratie. Alleen dan zou het terrorisme in

Afghanistan definitief worden uitgeschakeld en kon Amerika spreken van een blijvende overwinning.

3 Het militair-strategisch niveau

'We have won important battles, yet the war is far from over.'

(US General Tommy Franks, 2004¹³⁰)

Zoals we in het voorgaande hoofdstuk hebben kunnen zien formuleerde de Amerikaanse regering na de terroristische aanslagen van 11 september 2001 een nationale veiligheidsstrategie gericht op het neutraliseren van de terroristische dreiging wereldwijd, de zogenoemde *War on Terror*. Vanuit deze veiligheidsstrategie werd door de Amerikaanse regering ook het militaire apparaat aangewend als geschikt machtsinstrument. *Operation Enduring Freedom* was de eerste militaire campagne die werd uitgevoerd in het kader van de *War on Terror*. Het is echter de vraag in hoeverre de militaire strategie van *Operation Enduring Freedom* daadwerkelijk bijdraagt aan het verwezenlijken van de geformuleerde politiek-strategische doelstellingen. In dit hoofdstuk zullen daarvoor de militair-strategische doelstellingen van de door Amerika geleide campagne in Afghanistan worden uitgelicht.

Al bij aanvang van *Operation Enduring Freedom* werd benadrukt dat Amerika leidend was in deze militaire missie en dat coalitiepartners geen inspraak kregen in de strategische planning en bepaling van doelstellingen; die *chain of command* zou volgens Franks leidend blijven gedurende de gehele militaire missie.¹³¹ De bepaling van de militaire doelstellingen van *Operation Enduring Freedom* lag vanaf begin af aan dus volledig in handen van Amerika. Deze doelstellingen zullen in dit onderzoek worden onderscheiden naar twee niveaus van militair optreden, waarbij in dit hoofdstuk zal worden gekeken naar het militair-strategisch niveau. De centrale deelvraag die in dit hoofdstuk zal worden beantwoord is: *wat waren de militair-strategische doelstellingen die Amerika met het optreden in Afghanistan wilde bereiken en tot welk(e) Schwerpunkt(e) kunnen deze doelstellingen worden herleid?* Vervolgens zal elk *Schwerpunkt* in hoofdstuk vijf kunnen worden vergeleken met de politiek-strategische en operationele doelstellingen, waardoor kan worden gezien in hoeverre deze te herleiden zijn tot convergerende *Schwerpunkte* en we kunnen spreken van een effectieve Amerikaanse missie.

---

¹³⁰ Tommy Franks, *American Soldier* (New York 2004) p. 357.

¹³¹ PBS.org/Frontline, 'interview U.S. Army General Tommy Franks', <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/campaign/interviews/franks.html>, 12 juni 2002. Geraadpleegd op 25 mei 2010.

3.1. De eerste fase van *Operation Enduring Freedom*

Direct na de terroristische aanslagen van 11 september 2001 gaf President Bush zijn hoogste veiligheidsadviseurs de opdracht een militair plan te realiseren gericht op de daders van deze catastrofale gebeurtenis. Met het vermoeden dat Osama Bin Laden en zijn netwerk Al Qa'ida achter de aanslagen van 11 september zaten, werden alle ogen gericht op Afghanistan dat werd beschouwd als thuishaven van Bin Laden en zijn netwerk. Generaal Franks was ten tijde van de aanslagen hoofd van US Central Command (CENTCOM) en in deze positie persoonlijk verantwoordelijk voor alle militaire operaties in zijn *Area of Operations*, waartoe ook het land Afghanistan behoorde. In de dagen na 11 september werkten Franks en zijn team dag en nacht aan het uitdenken van een militaire strategie gericht op de terroristische dreiging van Al Qa'ida. Op 2 oktober 2001 presenteerde Franks zijn militair-strategisch plan aan President Bush, die verklaarde dat militaire operaties in Afghanistan onder de naam *Operation Enduring Freedom* op 7 oktober van start konden gaan.¹³²

Volgens Franks was het mogelijk om met militaire middelen bij te dragen aan de vernietiging van het terroristisch netwerk Al Qa'ida. Het militair-strategisch plan van Franks was opgedeeld in vier fasen en richtte zich volledig op Afghanistan. De eerste fase van Franks' militaire strategie, die met de presentatie van het campagneplan feitelijk al in gang was gezet, betrof de voorbereidende fase zodat militaire operaties in Afghanistan van start konden gaan. De tweede fase bestond uit het uitvoeren van de eerste gevechtsoperaties gericht op de vernietiging van Al Qa'ida en de Taliban in Afghanistan. Voor deze gevechten zou Amerika echter geen eigen grondtroepen inzetten; Franks koos ervoor samen te werken met de Afghaanse Noordelijke Alliantie die in feite kon dienen als een surrogaat voor een Amerikaanse troepenmacht. De Alliantie zou in de gevechten worden ondersteund door de Amerikaanse luchtmacht en een klein team van *US Special Operations Forces* (SOF) op de grond. De derde fase van 'decisive combat operations' zou ingaan zodra de vijand in Afghanistan nagenoeg zou zijn verslagen en was erop gericht de laatste restanten van vijandig verzet definitief te verslaan. Voor deze fase zou in Afghanistan een kleinschalige coalitietroepenmacht onder Amerikaans commando worden ingezet van hooguit twaalfduizend militairen. De laatste fase in het plan van Franks betrof de stabilisering en wederopbouw van Afghanistan onder leiding van een sterke internationale coalitie. Deze fase

---

¹³² Miles, Donna, 'Afghans Mark Four Years of Operation Enduring Freedom', <http://www.jcs-group.com/military/war2001/oefenduring.html>. Geraadpleegd op 2 juni 2010.

van consolidatie had als doel te voorkomen dat het terrorisme zou terugkeren in Afghanistan. Verwacht werd dat deze fase drie tot vijf jaar zou duren.¹³³

De militaire strategie van Franks richtte zich dus volledig op militair ingrijpen in Afghanistan en diende twee militair-strategische doelstellingen: ‘the destruction of the Al-Qaeda terrorist network and the destruction of Taliban leadership which provides safe harbor for that terrorist organization.’¹³⁴ De laatste fase van het strategisch plan, de stabilisering en wederopbouw van Afghanistan, was volgens Franks vooral een taak voor internationale partners. De wederopbouw zou plaatsvinden als de voornaamste gevechten voorbij waren en de Amerikaanse missie in feite grotendeels was beëindigd. Franks benadrukte dat moest worden voorkomen dat Amerika een bezettingsmacht zou worden in Afghanistan zoals de Sovjets in het verleden. Het was volgens de generaal dan ook nog maar de vraag in hoeverre de Amerikaanse krijgsmacht betrokken zou blijven in de wederopbouwfase: ‘once the Taliban is no longer in power in Afghanistan, what then? I believe that there are a great many nations discussing this at the diplomatic level as we speak (...) and the responsibility of any military – ours or any coalition members’ military – [remains] at that time to be decided.’¹³⁵ De Amerikaanse militaire strategie was dus primair gericht op de militaire vernietiging van Al Qaeda en het leiderschap van de Taliban in Afghanistan.

3.2. De tweede fase: OEF na de omverwerping van het Taliban-regime

Na de eerste periode van militaire operaties in Afghanistan en de vernietiging van het Taliban-regime concludeerde generaal Tommy Franks dat Amerika in een zeer korte tijd een groot militair succes had behaald: ‘all of the known Taliban and al-Qaeda forces [were] destroyed, captured or scattered’.¹³⁶ Een nieuwe fase van de campagne in Afghanistan was daarmee ingegaan, waarin het volgens CENTCOM zaak was dat de bereikte winst in Afghanistan zou worden geconsolideerd en ‘pockets of remaining Taliban and al Qaeda’ blijvend zouden worden uitgeschakeld.¹³⁷ Toen Franks in het voorjaar van 2002 werd gevraagd hoe hij omging met het feit dat veel vijandige strijders mogelijk Afghanistan waren

---

¹³³ Franks, *American Soldier*, p. 269-272.

¹³⁴ Avalon Project, ‘Press conference with U.S. General Tommy Franks, Commander-in-chief of the US Central Command (CENTCOM)’, http://avalon.law.yale.edu/sept11/dod_brief62.asp, 30 oktober 2001. Geraadpleegd op 15 juni 2010.

¹³⁵ Ibidem.

¹³⁶ Donald P. Wright e.a., *A different kind of war: The United States Army in Operation Enduring Freedom (OEF), October 2001- September 2005* (Washington 2009) p. 135.

¹³⁷ Department of Defense, ‘News transcript: General Franks Briefs at the Pentagon’, <http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=3382>, 29 maart 2002. Geraadpleegd op 20 februari 2010.

ontvlucht, benadrukte Franks dat de Amerikaanse militaire focus bleef liggen op Afghanistan en dat er vooralsnog geen reden was de Amerikaanse strategie te wijzigen of het militair operatiegebied uit te breiden naar gebieden buiten de grenzen van Afghanistan.¹³⁸ De militair-strategische doelstellingen die Franks had geformuleerd voorafgaande aan de militaire operaties, ‘the removal of the Taliban leadership’ en ‘disrupt al Qaeda use of Afghanistan as training and staging base’, waren volgens de generaal zo goed als voltooid en daar werd door CENTCOM nu een derde doelstelling aan toegevoegd: ‘enhance the stability of the Afghan government’.¹³⁹

Dat de laatste doelstelling echter een beperkte reikwijdte had bleek uit het feit dat Franks in 2002 de commandant in Afghanistan de instructie gaf ‘to ensure that American Soldiers did not become involved in nation building’.¹⁴⁰ Franks had al bij aanvang van de missie in Afghanistan gesteld dat de Amerikaanse strategie niet gericht was op een langdurige militaire aanwezigheid in het land en dat de campagne zou worden gekenmerkt door een *light footprint*. Dat het streven naar een *light footprint* de strategie van Amerika in 2002 en 2003 bleef domineren bleek bijvoorbeeld uit het feit dat Franks begin 2002 stelde dat hij een snelle terugtrekking van de troepen voor ogen had.¹⁴¹ In de loop van 2003 besloot CENTCOM dan ook ‘the best experienced, most qualified people’ uit Afghanistan te halen ten behoeve van militaire operaties in Irak.¹⁴² De euforische stemming over de militaire winst in Afghanistan leidde ertoe dat in mei 2003 door de Amerikaanse defensietop werd geconcludeerd dat de Amerikaanse militair-strategische doelstellingen in het land bijna bereikt waren en dat Afghanistan grotendeels veilig was: ‘The bulk of the country today is permissive, it’s secure.’¹⁴³

3.3. OEF onder leiding van generaal Abizaid: oktober 2003 – februari 2007

In de zomer van 2003 werd generaal Franks opgevolgd door generaal John Abizaid, die vanaf dat moment als hoofd van CENTCOM verantwoordelijk was voor de volledige militaire strategiebepaling voor Afghanistan. De doelstellingen van *Operation Enduring Freedom* waren volgens Abizaid gelijk aan de strategische doelstellingen die door Franks bij aanvang van de militaire missie waren geformuleerd: ‘The stated mission of the command remains the

---

¹³⁸ Department of Defense, ‘General Franks Briefs at the Pentagon’.

¹³⁹ Ibidem.

¹⁴⁰ Wright, *A different kind of war*, p. 327.

¹⁴¹ Ibidem, p. 208.

¹⁴² David Rohde and David E. Sanger, ‘How the ‘Good War’ in Afghanistan Went Bad’, *The New York Times*, 12 August 2007.

¹⁴³ Ibidem.

same: (...) to establish enduring security, set the conditions for the defeat of Al Qaeda and associated groups, and deter the re-emergence of terrorism in the region.’¹⁴⁴ Toch impliceerde deze doelstelling wel een andere militair-strategische benadering dan die van Franks. Abizaid stelde immers dat de militaire missie niet de volledige vernietiging van de vijandige groeperingen tot doel had, maar enkel om de voorwaarden daarvoor te creëren. De Amerikaanse militaire strategie bleef volgens Abizaid wel primair gericht op ‘an offensive orientation’, zodat de terroristische dreiging zou worden bestreden en ‘major stability operations’ konden worden uitgevoerd.¹⁴⁵ De generaal stelde dus dat de nadruk in Afghanistan moest komen te liggen op wederopbouw en economische ontwikkeling, maar dat deze zaken hoofdzakelijk in handen lagen van non-militaire partners: ‘with continued emphasis on stability operations, reconstruction and with the support of the international community, I am confident our longterm goals will be achieved.’¹⁴⁶ Generaal Abizaid stelde dat de Amerikaanse troepen geen aandeel hadden in de directe wederopbouwwerkzaamheden zelf, maar enkel in het mogelijk maken hiervan. De militairen moesten dus zorgen voor veiligheid door overgebleven vijandig verzet uit te schakelen, waardoor naderhand aan wederopbouw kon worden gewerkt. Abizaid gaf de operationeel commandant in Afghanistan dan ook de opdracht de militaire inzet te beperken en de missie een politiek gezicht te geven: ‘Your job, Dave, is big POL and little MIL’.¹⁴⁷

Het aantal troepen dat CENTCOM beschikbaar stelde voor de missie liep in de loop van 2004 en 2005 op tot 16.000 militairen.¹⁴⁸ Op een bevolking van bijna 24 miljoen inwoners bleef het aantal troepen in verhouding echter wel beperkt, wat ook werd bevestigd in het feit dat Abizaid door de Amerikaanse commandanten in Afghanistan herhaaldelijk werd gevraagd meer troepen voor de missie beschikbaar te stellen. CENTCOM bleef echter benadrukken dat de militaire missie in Afghanistan beperkt moest blijven, zowel in omvang als in tijd.¹⁴⁹ CENTCOM stelde dat de nadruk moest liggen op ‘Afghanisering’ van de campagne: Amerika moest de missie zo snel mogelijk overdragen aan de lokale autoriteiten zodat de Amerikaanse troepen uit het land konden worden teruggetrokken. Die militaire

---

¹⁴⁴ Col. David Lamm, ‘Success in Afghanistan means fighting several wars at once’, *Armed Forces Journal* (november 2005) p. 25-27.

¹⁴⁵ Senate Committee on Armed Services, ‘LTG Abizaid Senate Confirmation Hearing Questions and Answers’, http://www.globalsecurity.org/military/library/congress/2003_hr/abizaid1.pdf, 25 juni 2003. Geraadpleegd op 13 mei 2010.

¹⁴⁶ Ibidem.

¹⁴⁷ Christopher N. Koontz e.d., *Enduring Voices: oral histories of the U.S. Army experience in Afghanistan, 2003-2005* (Washington D.C. 2008) p. 42.

¹⁴⁸ Wright, *A different kind of war*, p.287.

¹⁴⁹ Ibidem, p. 236.

troepen waren volgens CENTCOM hard nodig in het andere front van de *War on Terror*: Irak.¹⁵⁰

3.4. De militaire strategie na februari 2007

In februari 2007 werd admiraal William Fallon benoemd tot hoogste commandant van US CENTCOM, waarmee een definitief einde kwam aan de bijna vier jaar bevelvoering van generaal Abizaid.¹⁵¹ Fallon veronderstelde dat de focus van CENTCOM te gefixeerd was geraakt op de directe bestrijding van Al Qa'ida, terwijl het gevaar in Afghanistan verder reikte dan de militaire capaciteiten van het netwerk Al Qa'ida.¹⁵² Fallon vermeed dan ook de term *War on Terror / Long War* en veronderstelde dat 'war' een te beperkte duiding was voor de strijd die moest worden gevoerd. Volgens de strategische visie van Fallon moest Amerika de militaire betrokkenheid in Irak drastisch verminderen en zich hoofdzakelijk richten op de problematiek in Afghanistan. De militair-strategische doelstelling in Afghanistan was volgens Fallon primair de stabilisering van Afghanistan, zodat het land niet langer een voedingsbodem zou zijn voor terroristische activiteiten.¹⁵³

Die doelstelling kon volgens de commandant enkel kon worden bereikt indien er ook in de militaire strategie meer aandacht kwam voor de wederopbouw en economische ontwikkeling van het land. De wederopbouw moest volgens Fallon de primaire focus zijn van de militaire missie, in plaats van de directe bestrijding van vijandige groeperingen. Een duidelijke scheidslijn tussen politieke en militaire doelstellingen in Afghanistan was volgens Fallon dus niet eenduidig te trekken. Het nieuwe hoofd van CENTCOM was in 2007 vastbesloten veranderingen in de militaire strategie van Amerika door te voeren: 'I grind my teeth at the pace of change.'¹⁵⁴ Fallon kreeg echter niet de kans zijn strategische visie daadwerkelijk door te voeren. Na nog maar een jaar bevelhebber van CENTCOM te zijn geweest diende Fallon in maart 2008 zijn ontslag in. Zijn visie was naar eigen zeggen niet langer te verenigen met de beleidsstrategie van Bush: 'recent press reports suggesting a disconnect between my views and the president's policy objectives have become a distraction at a critical time and hamper efforts.'¹⁵⁵

---

¹⁵⁰ Wright, *A different kind of war*, p. 200 en 236.

¹⁵¹ Anne Flaherty, 'Senate confirms Fallon as CentCom chief', *The Associated Press*, 28 februari 2007.

¹⁵² Thomas P.M. Barnett, 'William "Fox" Fallon: The man between war and peace', <http://www.esquire.com/features/fox-fallon>, 11 maart 2008, geraadpleegd op 13 juni 2010.

¹⁵³ Ibidem.

¹⁵⁴ Ibidem.

¹⁵⁵ Tom Shanker, 'Mideast Commander Retires After Irking Bosses', *The New York Times*, 12 maart 2008.

Na het ontslag van Fallon in maart 2008 verkreeg luitenant-generaal Martin Dempsey de tijdelijke leiding over CENTCOM en een half jaar later werd CENTCOM definitief overgedragen aan generaal David Petraeus, die de hoogste bevelhebber van de militaire operaties in Afghanistan zou blijven gedurende de laatste maanden van het presidentschap van George W. Bush. Onder leiding van Dempsey en Petraeus werd de militair-strategische doelstelling voor Afghanistan als volgt geformuleerd: ‘The creation of a stable Afghanistan that no longer serve[s] as a haven for international terrorist groups such as al-Qaeda.’¹⁵⁶ Hoewel deze doelstelling in essentie gelijk was gebleven aan de doelstelling in voorgaande jaren, werd onder het commando van generaal Petraeus wel geconcludeerd dat een wijziging in de Amerikaanse strategie noodzakelijk was:

‘there is a need to have a fresh look at the coalition strategy in Afghanistan and to analyze why after seven years we have not been able to win the hearts and minds of the population in spite of military victory and continued coalition support. It is very clearly understood the military alone can not bring a lasting solution to win[n]ing the population.’¹⁵⁷

Petraeus veronderstelde dus dat er in Afghanistan militaire overwinningen waren behaald, maar dat daarmee nog niet de steun van de bevolking was gewonnen. En die steun was volgens Petraeus de beslissende factor voor een definitieve overwinning.

In 2008 werd door CENTCOM dan ook bepleit voor een sterke multilaterale, geïntegreerde aanpak van de problematiek in Afghanistan. Zo stelde Dempsey bij de commando-overdracht aan Petraeus dat er een ‘very deliberate transition plan’ op tafel lag om de taken van OEF verder onder NAVO-commando te brengen, zodat de internationale inzet in Afghanistan effectiever kon worden gemaakt.¹⁵⁸ Petraeus benadrukte bij aanvang van zijn bevelvoering dat overwinning in Afghanistan enkel mogelijk was als de campagne niet langer zou worden gezien als een conventionele oorlog, maar zou worden benaderd vanuit het concept van irreguliere oorlogvoering waarin non-kinetische aspecten van doorslaggevend belang waren. De offensieve eliminatie van individuele terroristen was volgens Petraeus niet van doorslaggevende invloed in de neutralisering van de vijandige dreiging; die dreiging kon enkel worden weggenomen door het vertrouwen van de bevolking te winnen. De Amerikaanse militaire strategie moest volgens Petraeus dus primair worden gericht op de

---

¹⁵⁶ Wright, *A different kind of war*, p. 325.

¹⁵⁷ United States Central Command, ‘Editorial’, *Coalition Bulletin* 54 (juli 2008) p. 2.

¹⁵⁸ United States Central Command, ‘Interview with Lieutenant General Martin E. Dempsey’, *Coalition Bulletin* 56 (november 2008) p. 5-6.

bevolking, want enkel met een mentaliteitsverandering van de bevolking zou het terrorisme definitief uit Afghanistan verdwijnen.¹⁵⁹

3.5. *Schwerpunkt* op het militair-strategisch niveau

Als we nu kijken naar de militair-strategische doelstellingen in de geanalyseerde periode dan valt het op dat door de verschillende hoogste bevelhebbers in de loop der tijd verschillende elementen centraal werden geplaatst. Zo stelde Generaal Franks bij aanvang van de missie in Afghanistan dat de Amerikaanse inzet moest worden geconcentreerd op uitschakeling van de centrale machthebbers in Afghanistan: de bevelhebbers van Al Qa'ida en het regime van de Taliban. De dreiging van het netwerk Al Qa'ida werd volgens Franks in stand gehouden door het gecentraliseerde extremistische leiderschap in Afghanistan, zowel van de Taliban als van Al Qa'ida. Een onderscheid tussen de Taliban en Al Qa'ida werd op het militair-strategisch niveau door Franks dan ook niet gemaakt. De twee vijandige bewegingen werden in de militaire strategie van Franks gezien als een gezamenlijke vijand die in stand werd gehouden door centrale leiders die over sterke militaire capaciteiten beschikten. Franks veronderstelde in zijn strategie dat deze vijand volledig met militaire middelen kon worden geneutraliseerd. De politieke en economische wederopbouw die naderhand moest plaats vinden stond volgens Franks los van een Amerikaans succes; als het gevestigde extremistische leiderschap maar zou zijn verstoten dan was de terroristische dreiging verslagen.

De militaire strategie van Franks was dus gebaseerd op een conventionele benadering van de terroristische dreiging en ging uit van het feit dat uitschakeling van de centrale leiders en bijbehorende militaire capaciteiten van doorslaggevend effect zou zijn in een strategische overwinning. Het plan van Franks was gebaseerd op de perceptie dat met offensieve kinetische operaties een militair-strategische overwinning op een zeer korte termijn kon worden behaald. Na drie maanden verklaarde Franks dan ook dat hij verwachtte dat de Amerikaanse troepen snel zouden kunnen worden teruggetrokken. Het centrifugale element van de vijand in Afghanistan, het element waarvan de neutralisatie zou leiden tot een overwinning, was volgens Franks dus de centrale bevelhebbende machtsgreep van de extremisten. Het *Schwerpunkt* werd door Franks dus geduid bij het centrale extremistische

---

¹⁵⁹General Petraeus, 'Changing regional security architecture', <http://www.centcom.mil/from-the-commander/gen-petraeus-changing-regional-security-architecture>, 14 december 2008. Geraadpleegd op 21 juni 2010; United States Central Command, 'Interview with Lieutenant General Martin E. Dempsey', p. 5-6; Fareed Zakaria, 'The General', *Newsweek*, 4 januari 2009.

leiderschap. Als dit element zou worden vernietigd was een Amerikaanse overwinning volgens Franks een feit.

In 2003 werd de bevelvoering van OEF overgedragen aan generaal Abizaid, die van Franks de hoopvolle boodschap meekreeg dat de oorlog in Afghanistan zo goed als gewonnen was. Abizaid sloot zich aan bij de militair-strategische visie van Franks en veronderstelde dat in Afghanistan een conventionele strijd moest worden gevoerd tegen extremistisch gewapende strijders. Ook Abizaid richtte zich op de centrale bevelvoering en veronderstelde dat de Amerikaanse militaire missie grotendeels geslaagd was nu de centrale extremistische machtsgreep gebroken was. Het was van belang dat de terroristen geen nieuwe centrale machtspositie konden verkrijgen, wat volgens Abizaid kon worden voorkomen door het overgebleven vijandig verzet te elimineren. Abizaid stelde echter in tegenstelling tot Franks dat het verzet in Afghanistan niet volledig met militaire middelen zou kunnen worden uitgeschakeld. Daarvoor was het volgens Abizaid van belang dat de militaire missie beperkt zou worden en de nadruk zou liggen op wederopbouw en stabiliteitsoperaties. Abizaid veronderstelde echter net als zijn voorganger dat de wederopbouw geheel los stond van de militaire inzet en een zaak was van politieke partners. De militair-strategische focus bleef dus liggen op de offensieve uitschakeling van de meest actieve extremistisch gewapende troepen in het land.

Na bijna vier jaar bevelvoering van Abizaid verschoof de focus van de militaire strategie onder leiding van Fallon volledig naar de stabilisering van Afghanistan. Fallon veronderstelde dat de politieke en economische wederopbouw van doorslaggevend belang was in een blijvende Amerikaanse overwinning. Hoewel Abizaid deze mening had gedeeld, had Abizaid steeds gesteld dat de wederopbouw feitelijk buiten het militair-strategisch blikveld lag en dat de militaire focus moest blijven liggen op de offensieve uitschakeling van extremisten. Fallon daarentegen zette ook de wederopbouw centraal binnen de militaire strategiebepaling en veronderstelde dat niet alleen politieke partners, maar ook de militairen zelf primair aan de wederopbouw moesten bijdragen. Volgens de militaire strategie van Fallon waren de opvattingen van de lokale bevolking van doorslaggevend belang in bestrijding van de vijandige dreiging. De opvolgers van Fallon bevestigden deze visie en vanaf 2007 werden in de militair-strategische doelstellingen niet langer de gewapende opstandelingen centraal gesteld, maar de lokale Afghaanse bevolking.

Zo deed generaal Petraeus volledig afstand van de elementen die Franks bij aanvang van de missie centraal had gesteld en zei dat in Afghanistan materiële militaire capaciteiten van ondergeschikt belang waren, net als de centrale machtspositie van extremistische leiders.

Het centrifugale element van de vijandige dreiging, het element waarvan de neutralisatie zou leiden tot een overwinning, was volgens Petraeus de radicale ideologie. Die ideologie moest worden bestreden en niet de gewapende groeperingen zelf. Eliminatie van individuele terroristen was volgens de militaire strategie van Fallon en zijn opvolgers dus van ondergeschikt belang. Het militair optreden moest primair worden gericht op het winnen van het vertrouwen van de bevolking zelf. Het *Schwerpunkt* dat bij aanvang van de missie nog werd gelegd bij de centrale machthebbers, werd nu dus volledig geduid bij de *hearts and minds* van de bevolking.

4 Het operationeel niveau

'We must seek not just to defeat the enemy, but to defeat the enemy's strategy; we must seek not just to defeat the insurgents, but to defeat the insurgency'

(US Colonel Richard Pedersen, 16 maart 2004¹⁶⁰)

Militaire successen zijn van weinig betekenis als deze niet bijdragen aan successen op het hoogste politiek-strategisch niveau. In dit hoofdstuk zal daarvoor worden gekeken naar het optreden van *Operation Enduring Freedom* op het operationeel niveau, om zo te kunnen analyseren wat de primaire operationele doelstellingen waren binnen *Operation Enduring Freedom*. De centrale deelvraag die in dit hoofdstuk zal worden beantwoord is: *wat waren de operationele doelstellingen van Operation Enduring Freedom en tot welk(e) Schwerpunkt(e) kunnen deze doelstellingen worden herleid?* Vervolgens zal elk *Schwerpunkt* in hoofdstuk vijf kunnen worden vergeleken met de militair- en politiek-strategische doelstellingen, waardoor kan worden gezien in hoeverre deze te herleiden zijn tot convergerende *Schwerpunkte* en we kunnen spreken van een effectieve Amerikaanse missie.

4.1. Het begin van militaire operaties in Afghanistan

In het campagneplan dat generaal Franks had gepresenteerd aan President Bush was bepaald dat de eerste fase van de missie in Afghanistan hoofdzakelijk zou bestaan uit Amerikaanse luchtoffensieven, gesteund door optreden van de Noordelijke Alliantie op de grond. Omdat er aanvankelijk geen Amerikaanse grondtroepen zouden worden ingezet, koos Franks ervoor geen apart operationeel commando in of nabij Afghanistan te stationeren. Hoewel samenwerking tussen de Noordelijke Alliantie, de Amerikaanse luchtmacht en *Special Operations Forces* (SOF's) van groot belang was voor het slagen van de campagne, werd er geen operationele bevelhebber boven de commandanten van de verschillende divisies geplaatst. CENTCOM was in de eerste fase dus niet alleen verantwoordelijk voor de brede strategie bepaling, maar ook voor de volledige coördinatie van de operaties in Afghanistan. Zo werd door generaal Franks vanuit Tampa (Florida), op duizenden kilometers afstand van Kabul, de volledige militaire campagne in Afghanistan gedirigeerd.

---

¹⁶⁰ Wright, *A different kind of war*, p. 301.

Generaal Franks formuleerde voor de campagne in Afghanistan negen operationele doelstellingen:

‘one of the lines of operation was support to opposition forces. Another of the lines of operation was direct action to attack Taliban enclaves, leadership and so forth. Another of the lines of operation was humanitarian assistance. Factually, there were a total of nine of these lines of operation. We executed eight of them simultaneously from the very beginning of the operation.’¹⁶¹

In de eerste fase van de campagne werd een team van Amerikaanse paramilitairen ingezet met als taak het lokaliseren en elimineren van de leiders van de Taliban en Al Qa’ida: Muller Mohammed Omar en Osama Bin Laden.¹⁶² De tweede fase bestond uit een groot luchtoffensief gericht op de vernietiging van ‘Taliban air defense capabilities’: ‘surface-to-air missile sites’, ‘early warning radars’, ‘command, control and communications facilities’ ‘airfields’ en ‘aircraft[s].’¹⁶³ Nadat ook de overige militaire capaciteiten van de Taliban waren aangevallen richtte de campagne zich op de vernietiging van de terroristische trainingskampen en enclaves van Al Qa’ida. Naast de meer dan vijftienhonderd bommen werden ook voedselpakketten, pamfletten en radio’s in het land gedropt, om zo de bevolking voor de campagne te winnen. De boodschap die Amerika middels de propaganda probeerde over te brengen was erop gericht ‘to cease support of al-Qaeda, to undermine Taliban and al-Qaeda morale, to promote the legitimacy of US operations, and to convince Afghan citizens that they were not the target of US attacks.’¹⁶⁴

Na de eerste weken van luchtbombardementen werd een klein team van Amerikaanse *Special Forces* ingevlogen om in samenwerking met de Noordelijke Alliantie de Taliban en Al Qa’ida definitief uit het land te verdrijven. De gevechtsoperaties waren hoofdzakelijk gericht op de verovering van de grote steden en de dichtbevolkte gebieden. Het duurde niet lang voordat de grote steden in Afghanistan veroverd waren en op 13 november was ook de inname van de hoofdstad Kabul een feit. De inname van Kabul was volgens Franks een belangrijke tactische overwinning, maar betekende nog niet het einde van de campagne. In de eerste gevechtsoperaties was namelijk een aanzienlijke groep leden van de Taliban en Al Qa’ida gevlucht ‘toward sanctuaries near the Pakistan border.’¹⁶⁵ Eén van die toevluchtsoorden was het gebergtegebied ‘Tora Bora’, waar Amerika begin december een gevechtsoperatie begon die twaalf dagen zou duren. Op 18 december 2001 werd de operatie in

---

¹⁶¹ PBS.org/Frontline, ‘Interview U.S. Army General Tommy Franks’.

¹⁶² Wright, *A different kind of war*, p. 67-68.

¹⁶³ Ibidem, p. 70.

¹⁶⁴ Ibidem, p. 72.

¹⁶⁵ Ibidem, p. 122.

Tora Bora beëindigd en ontstond de algemene consensus dat de periode van gevechtsoperaties voorbij was en de oorlog in Afghanistan in feite gewonnen was.¹⁶⁶ Ook generaal Franks stelde tevreden dat de militaire missie in Afghanistan geslaagd was:

‘In Afghanistan, our military objectives had been relatively straightforward (...) and we had accomplished our mission. The Taliban no longer existed, as either a government or a cohesive military force. Al Qaeda had lost hundreds of its best-trained and experienced leaders and fighters; its operating and training bases were rubble, and its soldiers were on the run.’¹⁶⁷

4.2. OEF na de val van het Taliban-regime

Na de eerste militaire overwinningen die waren behaald op de Taliban en Al Qa’ida besloot CENTCOM in het voorjaar van 2002 een operationeel commando te vestigen in Afghanistan zelf, van waaruit verdere operaties van *Operation Enduring Freedom* konden worden geleid. Franks stelde dat gecoördineerde bevelvoering ter plaatse van groot belang was nu er naast luchtoffensieven ook grootschalig buitenlandse grondtroepen zouden worden ingezet. De commandopost van waaruit de eerste operaties waren gecoördineerd, *Coalition Forces Land Component Command Forward* (CFLCC-F) was gelegen in buurland Uzbekistan en tevens maar een beperkt tactisch hoofdkwartier; er waren niet veel meer dan 150 stafleden gestationeerd.¹⁶⁸ In februari 2002 was door Franks op de Afghaanse vliegbasis Bagram het hoofdkwartier *Combined Joint Task Force- Mountain* opgericht, dat zich hoofdzakelijk bezig had gehouden met de coördinatie van de gevechtsoperatie Anaconda. In de loop van de eerste maanden van 2002 ontstond echter het idee dat de missie meer te maken zou krijgen met politieke aspecten en dat er een commando in Afghanistan moest komen die zich ook zou richten op bredere strategiebepaling in samenwerking met Kabul. Zodoende besloot CENTCOM in mei 2002 de bestaande commandopost in Bagram om te dopen tot *Combined Joint Task Force-180* (CJTF-180), waarbij de divisiecommandant werd vervangen door een ‘four star general’. Generaal Dan K. McNeill werd de operationeel commandant en was vanaf mei 2002 verantwoordelijk voor de volledige operationele strategie van *Operation Enduring Freedom*.¹⁶⁹

McNeill concludeerde bij aanvang van zijn bevelvoering dat de campagne in Afghanistan zich nu nog bevond in de fase van ‘decisive combat operations’, maar dat de overgang naar de laatste fase van stabilisering en wederopbouw al moest worden ingezet en

---

¹⁶⁶ Wright, *A different kind of war*, p.135.

¹⁶⁷ Franks, *American Soldier*, p. 338.

¹⁶⁸ Koontz, *Enduring Voices*, p. 1.

¹⁶⁹ Wright, *A different kind of war*, p. 195-198.

dat die overgang in een jaar moest zijn voltooid.¹⁷⁰ De generaal stelde dan ook dat de Amerikaanse militaire aanwezigheid in Afghanistan niet alleen gericht moest zijn op de directe bestrijding van Al Qa'ida en de Taliban, maar ook op het bijdragen aan de stabilisering van het land. McNeill formuleerde daarvoor een operationeel plan dat bestond uit vijf elementen: gevechtsoperaties, oprichting en training van een Afghaans nationaal leger (ANA), ondersteuning van ISAF, civiel-militaire samenwerking en operaties specifiek gericht op 'winning the hearts and minds'.¹⁷¹ De commandant richtte zich in 2002 hoofdzakelijk op de eerste twee elementen: de bestrijding van vijandig verzet en de oprichting van een goed functionerend *Afghan National Army* (ANA), zodat de Afghaanse regering zo snel mogelijk in staat zou zijn zelf zorg te dragen voor de veiligheid in het land.¹⁷² McNeill stelde immers dat hij vanuit CENTCOM maar beperkte tijd en middelen beschikbaar had om zijn operationele doelstellingen te verwezenlijken.

Naast de directe ondersteuning van een Afghaans leger, drong de doelstelling van stabilisering ook door in andere aspecten van de operationele strategie van McNeill. Zo werden onder leiding van McNeill een aantal complexe gevechtsoperaties uitgevoerd, waarbij McNeill er tegelijkertijd voor probeerde te zorgen dat deze tactische operaties niet de stabilisering van het land zouden ondermijnen:

'I immediately realized we had to go into the hearts and minds thing, and they hadn't been doing that yet. It was still a kinetic fight. (...) Every time we did a combat operation, we now had them work on the immediate aftermath, to bring blankets, food and water and talk to the village people and have meetings. We started trying it that way.'¹⁷³

Tevens werd onder leiding van McNeill een eerste begin gemaakt met wederopbouwprojecten, al bleven die volgens de commandant wel ruimschoots achter bij de contraterroristische operaties.¹⁷⁴ Hoewel onder bevelvoering van McNeill dus een operationele strategie werd geformuleerd waarin een begin werd gemaakt met de wederopbouw van het land, bleven de operaties in 2002 primair gericht op de uitschakeling van 'pockets of remaining Taliban and al Qaeda.'¹⁷⁵

In het voorjaar van 2003 werd de commandostructuur van het hoofdkwartier in Bagram gewijzigd, wat ook gevolgen had voor de operationele strategie van de gehele missie.

---

¹⁷⁰ Wright, *A different kind of war*, p. 198-200.

¹⁷¹ Ibidem p. 200.

¹⁷² Ibidem, p. 198.

¹⁷³ Interview with BG Robert L. Caslen, Jr. *Operational Leadership Experiences in the Global War on Terror*. Combat Studies Institute (Kansas 2008).

¹⁷⁴ Wright, *A different kind of war*, p. 232

¹⁷⁵ Department of Defense, 'General Franks briefs at the Pentagon'.

Waar in het voorgaande jaar McNeill verantwoordelijk was voor de operationele strategie en als commandant boven het tactisch hoofdkwartier was geplaatst, werden in mei 2003 het operationeel en tactisch commando samengevoegd tot één hoofdkwartier onder leiding van één commandant, generaal Vines.¹⁷⁶ In de praktijk leidde dit er echter toe dat het commando in Bagram zich zodanig ging richten op tactische contraterroristische operaties, dat de aandacht voor de bredere strategiebepaling naar de achtergrond verdween.¹⁷⁷ Met het vertrek van McNeill ging *Operation Enduring Freedom* zich primair richten op de uitschakeling van de Taliban en Al Qa'ida, en werd de stabilisering en wederopbouw van Afghanistan van ondergeschikt belang: 'all the progress they [CJTF-180 o.l.v. McNeill] had made in getting to know the people and the population was thrown out the window within the first 30 days (...), because they were just fighting a very kinetic fight, kicking down doors and things like that.'¹⁷⁸ De nieuwe Amerikaanse bevelhebber zei in 2003 dat *Operation Enduring Freedom* erop gericht was 'helping Afghanistan establish a peaceful nation'¹⁷⁹, maar legde hiervoor op operationeel niveau de nadruk op de offensieve eliminatie van vijandige strijders: 'We just saw it as a typical search-and-attack type mission. You go find the enemy, fix them and then kill them.'¹⁸⁰

4.3. OEF onder commando van Barno en Eikenberry (2003 – 2007)

In de zomer van 2003 werd vanuit CENTCOM besloten tot de oprichting van een Amerikaans hoofdkwartier in Kabul: *Combined Forces Command Afghanistan* (CFC-A). Aanleiding was de toegenomen kritiek op de offensieve militaire operaties van Amerika en gedacht werd dat gecentraliseerde bevelvoering vanuit Kabul ertoe kon bijdragen dat Amerika zijn operaties in het vervolg beter zou kunnen coördineren met Afghaanse en internationale partners; met name met de NAVO-missie ISAF. Generaal David W. Barno werd door CENTCOM benoemd tot commandant van het hoofdkwartier en verkreeg daarmee vanaf november 2003 formeel de operationele leiding over alle Amerikaanse troepen in Afghanistan. Nu het operationeel commando bij generaal Barno in Kabul was komen te liggen, kreeg de bestaande commandopost in Bagram, *Combined Joint Task Force-180*, in de praktijk de functie van

---

¹⁷⁶ Lieutenant General David W. Barno, 'Fighting the "other war": Counterinsurgency strategy in Afghanistan, 2003-2005', *Military Review* (September-oktober 2007) p. 32-34.

¹⁷⁷ Koontz, *Enduring Voices*, p. 46.

¹⁷⁸ *Interview with BG Robert L. Caslen, Jr*, p.5.

¹⁷⁹ United States Central Command, 'Coalition Joint Task Force 180 conducts transition of authority', <http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2003/05/mil-030527-centcom01.htm>, 27 mei 2003.

Geraadpleegd op 18 februari 2010.

¹⁸⁰ *Interview with BG Robert L. Caslen, Jr*, p.6.

tactisch hoofdkwartier. In de gewijzigde commandostructuur was Bagram officieel ondergeschikt geworden aan het commando in Kabul, en Barno was er ook duidelijk in dat hij vanaf nu leidend zou zijn in de formulering van de belangrijkste operaties. Enkel de ‘low-end’ operationele strategieën en tactische strategieën zouden nog worden overgelaten aan Bagram.¹⁸¹

Kenmerkend voor de operationele strategie van Barno was dat de generaal bij aankomst in Kabul zijn intrek nam in het Amerikaanse ambassadegebouw. Deze keuze was niet alleen symbolisch van aard, maar bracht ook het praktische voordeel met zich mee dat de samenwerking met politieke en economische partners beter kon worden gecoördineerd. Generaal Barno werkte gedurende zijn twee jaar als bevelhebber intensief samen met de Amerikaanse ambassadeur, NGO’s en civiele partners. Het was volgens Barno van primair belang dat de Amerikaanse campagne in Afghanistan een nadrukkelijker politiek accent kreeg en dat militaire inzet samen zou gaan met politieke middelen. Barno omschrijft zijn missie dan ook als “Big POL, Big MIL”.¹⁸² In de praktijk waren de operaties van OEF tot op dat moment vrijwel exclusief gericht op het militair uitschakelen van de Taliban en Al Qa’ida, terwijl volgens Barno OEF niet enkel beperkt moest zijn tot contraterroristische operaties. Zo besloot Barno tot een drastische strategieverandering van OEF, die niet langer zou worden gebaseerd op het principe van *counterterrorism* (CT), maar op het bredere concept van *counterinsurgency* (COIN).¹⁸³ De nieuw geformuleerde strategie van Barno omvatte vijf operationele doelstellingen:

1. Defeat terrorism and deny sanctuary;
2. Enable Afghan security structure;
3. Sustain area ownership;
4. Enable reconstruction and good governance;
5. Engage regional states.¹⁸⁴

Barno veronderstelde dat, voor succes op de lange termijn, de strategie van *Operation Enduring Freedom* niet langer moest worden geconcentreerd op de Taliban of Al Qa’ida, maar primair op de Afghaanse bevolking. Ook binnen militaire contraterroristische operaties moest de lokale bevolking als *centre of gravity* worden geduid, in plaats van de vijandige strijders. Het was volgens Barno cruciaal dat de militairen vertrouwen wekten bij de Afghaanse bevolking, waardoor grootschalige militaire offensieven, zoals de luchtbombardementen die de Amerikaanse campagne bleven domineren, zoveel mogelijk

---

¹⁸¹ Koontz, *Enduring Voices*, p. 14-15.

¹⁸² Ibidem, p. 42.

¹⁸³ Ibidem, p. 34.

¹⁸⁴ Barno, ‘Fighting the “other war”’, p. 37-38.

moesten worden vermeden. Amerika had zijns inziens teveel nadruk gelegd op militaire oorlogvoering, terwijl non-kinetische componenten adequater waren in de strijd die gevoerd moest worden.¹⁸⁵ Het primaat lag volgens de commandant dus bij een politieke oplossing; de inzet van militaire troepen was vooral ondersteunend voor de inzet van non-militaire middelen, die uiteindelijk bepalend waren voor succes op de lange termijn:

‘if all we do is focus on the insurgents, we are not getting at the root causes of an insurgency (...) the military is fighting a delaying action (...) buying time for nonmilitary actors and stakeholders to get in there and develop some of these systems that can get at the real causes of the insurgency. (...) In the past, we fought military campaigns that were supported by information operations. Now, in many respects, we’re fighting an information campaign that’s supported by military operations.’¹⁸⁶

Onder leiding van Barno werden de coalitietroepen dan ook actief in uiteenlopende wederopbouwprojecten, waaronder de bouw van scholen en ziekenhuizen. Volgens Barno was dit van essentieel belang om het vertrouwen van de bevolking te winnen.¹⁸⁷ Barno nam met zijn ‘Five Pillars’ dus nadrukkelijk afstand van de offensieve militaire strategie van de eerste drie jaar, en verschoof in *Operation Enduring Freedom* het accent naar politieke en economische machtsinstrumenten. Zo kwam vanaf het najaar 2003 het model DIME [diplomacy, information, military, economy] centraal te staan in de operationele strategie van OEF.¹⁸⁸ De operationele doelstelling van OEF was niet langer puur militair van aard: ‘we would take a direct interest in *everything*—not just the traditional warfighting piece’, aldus generaal Barno.¹⁸⁹

Op 3 mei 2005 werd generaal Barno als hoofd van CFC-A opgevolgd door luitenant generaal Karl Eikenberry. Eikenberry nam als nieuwe operationele bevelhebber echter voorzichtig afstand van de strategische visie van zijn voorganger en veronderstelde dat de militaire missie in Afghanistan weer strikter moest worden gescheiden van de politieke en economische campagnecomponenten. Deze strategieverandering werd gesymboliseerd in het feit dat Eikenberry de woning in het ambassadegebouw inruilde voor de militaire basis.¹⁹⁰ Hoewel Eikenberry stelde dat de Amerikaanse troepen een bijdrage zouden blijven leveren aan de wederopbouw, zag de generaal het werken aan wederopbouw en veiligheid wel als twee gescheiden taakstellingen: ‘reconstruction is not my particular lead. I’ve got the

---

¹⁸⁵ Koontz, *Enduring Voices*, p. 37-38, 91-92.

¹⁸⁶ Ibidem, p. 240.

¹⁸⁷ Wright, *A different kind of war*, p. 262.

¹⁸⁸ Koontz, *Enduring Voices*, p. 222-230.

¹⁸⁹ Barno, ‘Fighting the “other war”’, p. 37.

¹⁹⁰ Koontz, *Enduring Voices*, p. 83-84.

responsibility on the military and the security side.’¹⁹¹ Onder leiding van Eikenberry werden de voornaamste wederopbouw en stabiliseringstaken van OEF overgedragen aan de NAVO-missie ISAF, zodat de coalitietroepen onder *Operation Enduring Freedom* zich primair konden richten op de offensieve uitschakeling van terroristische capaciteiten: ‘The NATO mission is to further stability in Afghanistan (...) For the United States, we will maintain (...) to strike against the - as we say, the high-value targets or the al Qaeda structure.’¹⁹²

Eikenberry leek dus vooral de civiele en militaire componenten van de missie te willen scheiden en veronderstelde dat de primaire taak van OEF lag in het militaire terrein en dat non-militaire aspecten van de campagne buiten zijn directe verantwoordelijkheid lagen. Dit idee stond haaks op het principe van *counterinsurgency* en de strategische synergie van militaire en non-militaire doelstellingen die Barno had geprobeerd te bereiken. Oud-commandant Barno stelde in 2007 dan ook dat onder Eikenberry de focus van CFC-A in Afghanistan wederom was teruggebracht tot een militaire missie, terwijl de campagne volgens Barno moest worden gezien als een holistische onderneming, waarin militaire en non-militaire doelstellingen volledig met elkaar moesten worden geïntegreerd.¹⁹³

4.4. De operationele strategie vanaf februari 2007

Onder het commando van Eikenberry liep het aantal Amerikaans troepen in Afghanistan op tot een hoogtepunt van bijna 27.000 militairen.¹⁹⁴ Het merendeel van deze troepen werd echter in de loop van 2006 onder NAVO-commando gebracht; circa tienduizend Amerikaanse militairen bleven onder gescheiden Amerikaans commando operationeel binnen de missie *Operation Enduring Freedom*. Nu de meeste missietaken waren ondergebracht onder verantwoordelijkheid van ISAF, besloot CENTCOM in februari 2007 het Amerikaans hoofdkwartier CFC-A in Kabul volledig te inactiveren. De bevelvoering van OEF werd gedecentraliseerd naar twee commando's die zich gingen richten op twee gescheiden taken: contraterroristische operaties en de training van de Afghaanse veiligheidstroepen. De training van de Afghaanse leger- en politietroepen werd vanaf 2007 volledig gecoördineerd vanuit het commando CSTC-A in Kabul, en *Combined Joint Task Force* in Bagram verkreeg in 2007 na meer dan drie jaar weer de leiding over de overige militaire operaties van *Operation Enduring*

---

¹⁹¹ Department of Defense, ‘News briefing with Lt.Gen. Eikenberry from the Pentagon’, <http://www.defense.gov/Transcripts/Transcript.aspx?TranscriptID=238>, 10 mei 2006. Geraadpleegd op 27 mei 2010.

¹⁹² Ibidem.

¹⁹³ Koontz, *Enduring Voices*, p.91-93.

¹⁹⁴ Jim Mannion, ‘US troop numbers in Afghanistan hit all-time peak’, *Agence France-Press*, 14 februari 2007.

Freedom.¹⁹⁵ Beide hoofdkwartieren, CSTC-A en CJTF, stonden onder directe verantwoordelijkheid van CENTCOM, wat impliceerde dat er vanaf dat moment in het operatiegebied zelf geen commando meer was met de leiding over de volledige militaire missie. *Operation Enduring Freedom* was zodoende teruggebracht tot een militaire missie met twee operationele doelstellingen: de training van Afghaanse veiligheidstroepen en de offensieve bestrijding van de Taliban en Al Qa'ida.

Na meer dan een jaar van optreden onder deze commandostructuur besloot CENTCOM in oktober 2008 wederom een operationeel hoofdkwartier in Kabul op te richten, om zo het optreden van de Amerikaanse troepen in Afghanistan beter te coördineren. Het hoofdkwartier kreeg de naam *Command United States Forces Afghanistan* (COMUSFOR-A) en kwam onder leiding te staan van generaal David McKiernan, die op dat moment tevens de hoogste bevelhebber was van de NAVO-missie ISAF.¹⁹⁶ Hoewel *Operation Enduring Freedom* door de gecentraliseerde aansturing vanuit Kabul beter kon worden gecoördineerd met het optreden van ISAF, bleef OEF wel een formeel gescheiden missie met eigen operationele doelstellingen. De strategie van McKiernan bestond uit vier componenten: 'reconstruction and stability operations', 'train, equip, and mentor the ANP and ANA', 'extend GIRoA authority and provide basic services' en 'counterterrorism'.¹⁹⁷ McKiernan veronderstelde dat een geïntegreerde benadering van alle componenten van essentieel belang was om de missie te doen slagen: 'I believe that security, good governance and developmental progress all go hand in hand for the future of Afghanistan.'¹⁹⁸

Hoewel *Operation Enduring Freedom* indirect ook moest bijdragen aan wederopbouw en stabilisering, werden deze taken voornamelijk in handen gelegd van ISAF en bleven de contraterroeristische operaties de focus van *Operation Enduring Freedom*: 'OEF forces pursue a more aggressive counterterrorism role while ISAF forces concentrate on stability and reconstruction operations.'¹⁹⁹ Het is dan ook opvallend dat McKiernan niet het commando kreeg over de contraterroeristische operaties, maar enkel over de 'additional responsibilities'

---

¹⁹⁵ Stars and Stripes, 'Eikenberry ends tenure as head of CFC-Afghanistan', <http://www.stripes.com/news/eikenberry-ends-tenure-as-head-of-cfc-afghanistan-1.59413>, 23 januari 2007. Geraadpleegd op 15 mei 2010.

¹⁹⁶ Department of Defense, 'News release: Defense Department activates U.S.- Forces Afghanistan', <http://www.defense.gov/releases/release.aspx?releaseid=12267>, 6 oktober 2008. Geraadpleegd op 20 februari 2010

¹⁹⁷ *Progress toward Security and Stability in Afghanistan*. Department of Defense (Washington 2009) p. 27.

¹⁹⁸ Brian Williams, 'One-on-One with David McKiernan', <http://www.msnbc.msn.com/id/25200121/#storyContinued>, 16 juni 2008. Geraadpleegd op 20 mei 2010.

¹⁹⁹ *Progress toward Security and Stability in Afghanistan*, p. 27.

van OEF.²⁰⁰ De contraterroristische operaties van OEF bleven onder gescheiden commando staan van het hoofdkwartier in Bagram, die direct rapporteerden aan CENTCOM; niet aan McKiernan in Kabul. McKiernan was dus formeel wel de operationeel bevelhebber, maar kreeg niks te zeggen over de contraterroristische operaties die daarmee strikt werden gescheiden van de wederopbouw en stabiliseringoperaties in Afghanistan. De operationele doelstellingen van OEF werden dus niet volledig met elkaar geïntegreerd: de contraterroristische operaties bleven gescheiden van de wederopbouw en stabiliseringoperaties in Afghanistan.

4.5. *Schwerpunkt* op het operationeel niveau

Bij aanvang van de Amerikaanse militaire operaties in Afghanistan werd de inzet door generaal Franks gericht op vernietiging van zogenoemde *high value targets*: leiders, geconcentreerde enclaves en militaire capaciteiten. De operationele doelstellingen geformuleerd door Franks waren dus allen te herleiden naar de bovenste segmenten van de vijandige dreiging. Vernietiging van deze *high value targets* zou volgens Franks van doorslaggevende invloed zijn in een militaire overwinning. Hieruit kan worden opgemaakt dat onder leiding van Franks de centrale bevelvoering werd gezien als het centrifugale vijandige element, ofwel als het vijandig *Schwerpunkt*.

Na de val van het gevestigde regime van de Taliban in Kabul bleven de militaire operaties hoofdzakelijk gericht op de uitschakeling van resterend gewapend verzet. De primaire doelstelling bleef dat aanwezige strijders letterlijk moesten worden uitgeschakeld en dat hiervoor op een offensieve wijze moest worden opgetreden. De militaire operaties waren er allen op gericht gewapende tegenstanders te lokaliseren en uit te schakelen zodat zij geen bedreiging meer konden vormen. De operaties werden echter niet in geheel Afghanistan uitgevoerd en werden gericht op het veiligstellen van de hoofdstad Kabul en de overgebleven geconcentreerde enclaves van vijandige strijders. Deze machtsconcentraties werden dus gezien als de cruciale machtselementen van de vijandige dreiging, waarvan de uitschakeling zou leiden tot een militaire overwinning. Het *Schwerpunkt* bleef op het operationeel niveau dus liggen op de vijandige centrale bevelvoering.

In het najaar van 2003 werd onder leiding van generaal Barno een operationele strategiewijziging doorgevoerd. Barno veronderstelde dat de operaties niet moesten worden geconcentreerd op offensieve eliminatie van de vijandige strijders, maar dat de bescherming

---

²⁰⁰ *Progress toward Security and Stability in Afghanistan*, p. 27.

van de lokale bevolking centraal moest staan. De inzet in Afghanistan moest zich volgens Barno primair richten op het winnen van het vertrouwen van de bevolking, zodat de Afghanen niet langer het vijandig verzet zouden steunen. Zonder de steun van de lokale bevolking zou het vijandig verzet in het land uiteenvallen en zou de overwinning op de vijand een feit zijn. Het element dat door Barno dus werd beschouwd als het centrifugale element van de vijandige dreiging was niet de centrale bevelvoering of overige militaire concentraties, maar de *hearts and minds* van de Afghanen. Dit was het *Schwerpunkt* waar alle inzet uiteindelijk op moest worden gericht. En elke handeling die niet bijdroeg aan neutralisatie van dit element was volgens Barno ineffectief in het bereiken van een blijvende overwinning.

In het voorjaar van 2005 werd door Eikenberry besloten dat de militaire inzet weer primair gericht moest worden op de offensieve uitschakeling van terroristische doelwitten. Overige civiele partners in Afghanistan konden zich volgens Eikenberry richten op de wederopbouw en het welzijn van de bevolking, maar de Amerikaanse militaire operaties moesten de focus houden op het uitschakelen van 'high targets' van Al Qa'ida. Het bewerkstelligen van stabiliteit was volgens Eikenberry een doelstelling van de NAVO-missie ISAF, maar de militaire operaties van *Operation Enduring Freedom* hadden een geheel andere focus. De operaties van OEF waren gericht op de directe uitschakeling van militaire capaciteiten, centrale leiders en terroristische activiteiten. Hoewel uitschakeling van deze elementen indirect moest bijdragen aan het creëren van veiligheid voor de Afghaanse bevolking, werd de steun van de bevolking op zichzelf niet langer centraal gesteld in de militaire operaties. Offensieve operaties konden immers soms ten koste gaan van het welzijn van de lokale bevolking stelde Eikenberry. Het *Schwerpunkt* werd onder leiding van Eikenberry dus weer geduid bij de *high value targets*.

In de laatste jaren van de geanalyseerde periode droeg Amerika steeds meer militairen en operationele verantwoordelijkheden over aan de NAVO-missie ISAF. De operaties van *Operation Enduring Freedom* bleven echter strikt gescheiden en concentreerden zich vanaf 2006 op de offensieve uitschakeling van terroristische doelwitten. Tevens werden de Afghaanse veiligheidstroepen verder getraind in contraterroristische operaties, zodat de Afghaanse regering de uitschakeling van vijandig verzet uiteindelijk zelfstandig kon uitvoeren. De centrale elementen waar de Amerikaanse militaire operaties in deze laatste jaren op werden gericht waren dus individuele strijders en militaire capaciteiten. Het *Schwerpunkt* in Afghanistan was volgens de operationele commandant McKiernan de *hearts and minds* van de lokale bevolking, maar McKiernan had geen bevoegdheid over de operaties van OEF. En in het militair optreden van OEF werd niet de lokale bevolking centraal gesteld, maar de

extremistische kopstukken. Op het operationeel niveau bleef het optreden van OEF dus gericht op de *high value targets*.

5 Een effectieve strategie?

‘Man fängt keinen Krieg an, oder man sollte vernünftigerweise keinen anfangen, ohne sich zu sagen, was man mit und was man in demselben erreichen will’.

(Carl von Clausewitz, 1832²⁰¹)

In de drie voorgaande hoofdstukken heb ik de Amerikaanse strategie van *Operation Enduring Freedom* op drie verschillende niveaus geanalyseerd en zodoende de doelstellingen op de afzonderlijke niveaus weten te herleiden tot diverse *Schwerpunkte*. In dit hoofdstuk zullen de geduide *Schwerpunkte* van de verschillende niveaus naast elkaar worden gelegd en worden gezien in hoeverre deze op elkaar aansloten. Met deze analyse zal uiteindelijk een antwoord kunnen worden gegeven op de hoofdvraag en zal ik tot besluit kunnen concluderen in hoeverre *Operation Enduring Freedom* kan worden beschouwd als een effectieve Amerikaanse missie in Afghanistan.

5.1. Analyse van de geduide *Schwerpunkte*

In de hoofdstukken twee, drie en vier heb ik de strategische doelstellingen van *Operation Enduring Freedom* op drie afzonderlijke niveaus uiteengezet en geanalyseerd tot welke *Schwerpunkte* de doelstellingen kunnen worden herleid. In hoofdstuk twee hebben we gezien dat bij aanvang van de missie in Afghanistan op het politiek-strategisch niveau bepaald werd dat de focus moest liggen op uitschakeling van het centrale leiderschap van Al Qa’ida en de Taliban. Zoals in hoofdstuk drie en vier is aangetoond werd deze focus in de militair-strategische en operationele doelstellingen letterlijk overgenomen, waardoor de volledige inzet in de eerste fase geconcentreerd was op offensieve uitschakeling van de centrale leiders en bijbehorende militaire capaciteiten, ofwel de *high value targets*. Het centrale leiderschap werd dus aanvankelijk op alle drie de niveaus van de Amerikaanse strategie geduid als het *Schwerpunkt* van de terroristische dreiging.

Na de val van het Taliban-regime kwam er eigenlijk geen verandering in de focus van de Amerikaanse strategie. In hoofdstuk twee is gebleken dat de aandacht op het politiek-strategisch niveau gericht bleef op het centrale leiderschap in Afghanistan, dat volgens de

---

²⁰¹ Von Clausewitz, *Vom Kriege*, p. 952.

beleidsstrategie van Bush in handen moest komen van een gematigd democratisch bestuur. Het leiderschap bleef dus het geduide *Schwerpunkt* in de politieke strategie. In de analyse van het militair-strategisch en het operationeel niveau bleek dat ook op deze niveaus de Amerikaanse inzet in 2002 gericht bleef op de centrale bevelvoering. Leiders en geconcentreerde vijandige groepen moesten worden uitgeschakeld zodat die niet de centrale macht in Afghanistan in handen konden krijgen. De focus bleef tot 2003 op alle niveaus dus liggen op een *top down* benadering van de vijandige dreiging, met het leiderschap als geduid *Schwerpunkt*.

Als we echter kijken naar de geduide *Schwerpunkte* na 2003 dan zien we dat de focus op het politiek- en militair-strategisch niveau geleidelijk verschoof van uitschakeling van het terroristisch leiderschap naar bestrijding van de onderliggende factoren van het terrorisme. Het duurde enkele jaren voordat deze strategiewijziging definitief op de hoogste niveaus werd doorgevoerd, maar zoals in hoofdstuk twee en drie is gebleken vond er uiteindelijk een duidelijke verschuiving van het geduide *Schwerpunkt* plaats. In hoofdstuk twee hebben we gezien dat Bush in de nieuwe beleidsstrategie van 2006 concludeerde dat uitschakeling van terroristische leiders en extremistische sleutelfiguren niet van doorslaggevend effect was in uitschakeling van de vijandige dreiging, omdat posities altijd weer zouden worden opgevuld door nieuwe leden. Het terrorisme kon volgens de nieuwe inzichten in Washington enkel worden geneutraliseerd door de radicale ideologie te neutraliseren.

Hoewel de neutralisering van de radicale ideologie volgens de beleidsstrategie van 2006 het beste kon worden gedaan door de democratische regering van bovenaf te versterken, stelde Bush in 2007 uiteindelijk dat de Amerikaanse inzet primair gericht moest zijn op democratisering van onderaf. De lokale bevolking moest worden gewonnen voor de democratische waarden, zodat de extremistische ideologie geen machtsbasis meer zou hebben. Zo ontstond er een *bottom up* benadering van de terroristische dreiging en werd de *hearts and minds* van de lokale bevolking vanaf 2007 het geduide *Schwerpunkt* op het politiek-strategisch niveau.

In het derde hoofdstuk heb ik uiteen gezet dat op het militair-strategisch niveau de focus van de strategie vrijwel parallel aan het politiek-strategisch niveau verschoof. Hoewel aanvankelijk door Franks en Abizaid nog werd gesteld dat de militair-strategische doelstelling hoofdzakelijk gericht moest zijn op de uitschakeling van terroristische kopstukken en militaire capaciteiten, kwam er vanuit CENTCOM geleidelijk meer aandacht voor wederopbouw en stabiliteit. Vanaf 2007 werd achtereenvolgens door de bevelhebbers Fallon, Dempsey en Petraeus niet meer de offensieve uitschakeling van leiders en geconcentreerde vijandige

groepen centraal gezet in de militaire strategie, maar bescherming van de lokale bevolking om zo de *hearts and minds* van de Afghanen te winnen. Het centrale idee op het militair-strategisch niveau was dat enkel door het vertrouwen van de lokale bevolking te winnen het terrorisme blijvend zou worden overwonnen. Vanaf 2007 noemden de hoogste bevelhebbers van CENTCOM dus niet langer de offensieve uitschakeling van terroristen als het centrale doel van het Amerikaanse optreden in Afghanistan; de eliminatie van terroristen kon enkel bijdragen aan succes als het de *hearts and minds* van de lokale bevolking niet ondermijnde. Vanuit CENTCOM werd na 2007 dus gesteld dat het terrorisme *bottom up* moest worden geneutraliseerd en dat de bevolking het centrale element moest zijn in de militaire strategie. Op het militair-strategisch niveau werd vanaf 2007 dus de lokale bevolking geduid als het *Schwerpunkt* waar alle inzet op moest worden gericht.

Als we echter kijken naar de geduide *Schwerpunkte* op het operationeel niveau van *Operation Enduring Freedom* dan zien we dat er op dit niveau geen coherente verschuiving van het *Schwerpunkt* kan worden vastgesteld. Zoals we in hoofdstuk vier hebben kunnen zien werd in 2003 onder leiding van generaal Barno een operationele strategiewijziging doorgevoerd, waardoor de lokale bevolking centraal kwam te staan in het militair optreden. De offensieve uitschakeling van terroristen werd door Barno volledig ondergeschikt gemaakt aan het nieuw bepaalde centrale operationele doel: het winnen van steun van de lokale bevolking. In de jaren 2003 tot 2005 werd op het operationeel niveau dus de lokale bevolking geduid als het *Schwerpunkt*. Met het vertrek van Barno als operationeel commandant in 2005 verdween echter ook deze operationele focus. Na 2005 werd het militair optreden van OEF weer hoofdzakelijk geconcentreerd op uitschakeling van vijandige strijders. Eikenberry erkende als operationeel commandant het belang van wederopbouw en stabiliteit, maar concludeerde desondanks dat de militaire focus van OEF daar niet moest liggen. Onder leiding van Eikenberry werd het militair optreden weer primair gericht op de uitschakeling van terroristische sleutelfiguren, waardoor het *Schwerpunkt* op het operationeel niveau weer kwam te liggen bij de *high value targets*.

Hoewel Amerika in de laatste jaren op het operationeel niveau steeds actiever werd binnen ISAF, waarin de stabiliteit en wederopbouw centraal stond, bleven de operaties van OEF strikt gescheiden en primair gericht op uitschakeling van terroristische kopstukken. Zo werd vanaf 2007 door de Amerikaanse operationeel commandant McKiernan gesteld dat de bevolking centraal moest komen te staan in de Amerikaanse militaire operaties, maar verkreeg McKiernan geen bevoegdheid over het merendeel van de militaire operaties van OEF, die primair gericht bleven op de offensieve uitschakeling van terroristen. Niet het welzijn van de

Afghaanse bevolking, maar het uitschakelen van terroristen bleef zo de centrale focus van de operaties van OEF. In tegenstelling tot de politiek- en militair-strategische doelstellingen kwam op het operationeel niveau in de laatste jaren dus niet de *hearts and minds* van de lokale bevolking centraal te staan, maar bleef de inzet geconcentreerd op uitschakeling van de *high value targets*. Het operationeel *Schwerpunkt* van OEF kwam in de laatste jaren dus niet overeen met de geduide *Schwerpunkte* op het politiek- en militair-strategisch niveau.

Als we de geduide *Schwerpunkte* van de missie *Operation Enduring Freedom* op de verschillende niveaus naast elkaar leggen zien we dus dat er aanvankelijk coherentie bestond in de geduide *Schwerpunkte*, maar dat de *Schwerpunkte* gedurende het verloop van de missie niet meer op elkaar aan leken te sluiten. Het *Schwerpunkt* op het politiek- en militair-strategisch niveau werd gedurende het conflict hergedefinieerd, terwijl het operationeel *Schwerpunkt* niet coherent mee verschoof. Hierdoor kwam het operationeel *Schwerpunkt* in de laatste jaren niet langer overeen met het *Schwerpunkt* op het politiek- en militair-strategisch niveau.

5.2. Effectiviteit van de Amerikaanse missie

Uit de analyse van de *Schwerpunkte* op de verschillende niveaus zijn twee zaken naar voren gekomen, die afzonderlijk van elkaar dienen te worden toegelicht. Het eerste is dat er op het politiek- en militair-strategisch niveau in de loop der jaren een verschuiving van het geduide *Schwerpunkt* plaatsvond en het tweede is dat het operationeel *Schwerpunkt* in de laatste jaren niet meer overeenkwam met het vastgestelde *Schwerpunkt* op het politiek- en militair-strategisch niveau. In deze paragraaf zal ik uiteenzetten wat deze bevindingen impliceren voor de effectiviteit van de Amerikaanse missie.

5.2.1. Verschuiving van het *Schwerpunkt*

Het eerste dat is opgevallen uit de analyse van de geduide *Schwerpunkte* is dat de politiek- en militair-strategische doelstellingen gedurende het verloop van de missie veranderden en dat het *Schwerpunkt* op de bovenste strategische niveaus werd verlegd. Bij aanvang van de missie in 2001 waren de doelstellingen van Washington en CENTCOM geconcentreerd op het terroristisch leiderschap, terwijl in de laatste jaren van het presidentschap van Bush de lokale bevolking het centrale element werd in de Amerikaanse strategische doelstellingen. Een dergelijke verschuiving van het geduide *Schwerpunkt* is opmerkelijk en impliceert dat *Operation Enduring Freedom* in de eerste jaren niet geconcentreerd werd op het element dat

later in het conflict van doorslaggevend belang werd geacht voor een definitieve overwinning.

Zoals we in het theoretisch kader hebben vastgesteld is het theoretisch mogelijk dat een *Schwerpunkt* gedurende een conflict verandert. Indien in de loop van de strijd het vijandige systeem wezenlijke veranderingen ondergaat bestaat er immers een kans dat het element dat aanvankelijk werd geduid als *Schwerpunkt* niet langer van doorslaggevend belang is. Het is dan ook essentieel dat gedurende een conflict continu wordt geanalyseerd of het *Schwerpunkt* nog steeds juist bepaald is. Het gegeven dat in *Operation Enduring Freedom* het *Schwerpunkt* in de loop der jaren werd gelegd kan dus een logisch gevolg zijn van het feit dat de vijand in 2006 wezenlijk anders van aard was dan bij aanvang van de missie. De herdefiniëring van het *Schwerpunkt* getuigt in dat geval van een adequate strategieverandering.

Een herdefiniëring van een *Schwerpunkt* kan echter ook het gevolg zijn van een verbeterd inzicht in het karakter van de vijand, zonder dat het vijandig karakter wezenlijk veranderd is. Een strategiewijziging is dan niet zozeer een adequate reactie op een verandering van het soort conflict, maar een verlate bijsturing van een verkeerd gehanteerde strategie. Het feit dat in *Operation Enduring Freedom* het geduide *Schwerpunkt* na een aantal jaar veranderde zou in dit geval dus een teken zijn van een tot dan toe onjuist bepaald *Schwerpunkt*, wat zou impliceren dat de strategie van OEF in de eerste jaren gericht was op een element waarvan de vernietiging eigenlijk nooit doorslaggevend zou zijn geweest voor een blijvende overwinning.

Theoretisch gezien zou de verschuiving van het *Schwerpunkt* in OEF dus twee zaken kunnen impliceren. De vraag is dan ook of de terroristische dreiging in de loop van 2006 wezenlijk anders van aard was dan in de eerste jaren van OEF, wat een nieuwe bepaling van het *Schwerpunkt* zou kunnen verklaren, of dat Amerika een ineffectieve strategie verlaat probeerde te corrigeren. Om een sluitend antwoord te kunnen geven op deze vraag zou een volledige analyse van de vijandige dreiging in de loop der jaren aanbevelingswaardig zijn, maar voor nu kan worden vastgesteld dat de gedane bevindingen in dit onderzoek erop wijzen dat Amerika een ineffectieve strategie probeerde te wijzigen.

Zo hebben we allereerst in hoofdstuk twee gezien dat de Amerikaanse minister van Defensie Donald Rumsfeld al in 2003 de stelling poneerde dat een strategiewijziging wellicht noodzakelijk was, omdat de toenmalige strategie gericht op de offensieve bestrijding van terroristen mogelijk geen effect had op de bestrijding van terrorisme op de lange termijn. Het was volgens Rumsfeld zelfs denkbaar dat de Amerikaanse strategie verdere radicalisering in de hand werkte, waardoor de vijand in feite niet verzwakt werd maar zelfs versterkt. Het feit

dat na drie jaar daadwerkelijk een strategiewijziging werd doorgevoerd, waarin deze bevindingen van Rumsfeld werden aangedragen als directe aanleiding, lijkt dus te getuigen van een ineffektieve strategie die Amerika verlaat probeerde te corrigeren.

Het tweede gegeven waardoor men zich kan afvragen of het *Schwerpunkt* aanvankelijk wel juist bepaald was, is het feit dat we in hoofdstuk vier hebben gezien dat ook de operationeel commandant Barno in 2003 al concludeerde dat een strategie gericht op de uitschakeling van het terroristisch leiderschap (de *high value targets*) niet zou leiden tot een blijvende overwinning. Barno stelde in 2003 dan ook dat de *hearts and minds* van de lokale bevolking het *Schwerpunkt* was. Met de wetenschap dat exact dit *Schwerpunkt* na een aantal jaar werd overgenomen op het politiek- en militair-strategisch niveau is het moeilijk vol te houden dat het *Schwerpunkt* aanvankelijk wel juist bepaald was, maar dat de terroristische dreiging pas in 2006 een wezenlijke karaktertransformatie had ondergaan.

Vooralsnog kan dus de conclusie worden getrokken dat de verschuiving van het *Schwerpunkt* in OEF een teken was dat het *Schwerpunkt* aanvankelijk niet juist bepaald was en dat de strategie in de eerste jaren dus niet effectief was voor het definitief uitschakelen van de vijandige dreiging.

5.2.2. Fricie tussen de *Schwerpunkte*

Afgezien van het feit dat het geduide *Schwerpunkt* op het politiek- en militair-strategisch niveau in de loop der jaren veranderde, wat zoals we in de voorgaande paragraaf hebben gezien moet worden beschouwd als een bijsturing van een aanvankelijk ineffektieve strategie, is het de vraag of er na de herdefiniëring van het strategisch *Schwerpunkt* wel kan worden gesproken van een effectieve strategie. In de analyse van de *Schwerpunkte* is namelijk gebleken dat het operationeel *Schwerpunkt* van OEF in de laatste jaren niet veranderde, waardoor het *Schwerpunkt* op het operationeel niveau afweek van het geduide *Schwerpunkt* op het politiek- en militair-strategisch niveau. Het is dus de vraag wat het operationeel afwijkende *Schwerpunkt* impliceert voor de effectiviteit van de Amerikaanse missie.

Zoals we in het theoretisch kader hebben kunnen vaststellen is het theoretisch mogelijk dat de vijandige macht niet gereduceerd kan worden tot één centrifugaal element, waardoor er meerdere *Schwerpunkte* van een vijand kunnen worden geduid. Ook dan dient elk *Schwerpunkt* echter wel nog steeds te kunnen worden gedefinieerd als een element waarvan de neutralisatie zal leiden tot een definitieve overwinning op de vijand.²⁰² Het feit dat er in

---

²⁰² Zie de definitie van een *Schwerpunkt* zoals vastgesteld in het theoretisch kader.

Operation Enduring Freedom in de laatste jaren op het operationeel niveau een ander *Schwerpunkt* werd geduid dan op het politiek- en militair-strategisch niveau zou dus verklaard kunnen worden door het gegeven dat er simpelweg twee *Schwerpunkte* van de vijandige dreiging konden worden geduid. Concreet zou dit betekenen dat zowel neutralisering van de radicale ideologie onder de bevolking, het strategisch geduide *Schwerpunkt*, als uitschakeling van de *high value targets*, het operationeel geduide *Schwerpunkt*, beiden afzonderlijk van elkaar van doorslaggevend belang zouden zijn geweest voor een definitieve overwinning. De bevindingen in dit onderzoek zijn echter in strijd met deze verklaring.

Zoals we ondermeer in de voorgaande paragraaf hebben kunnen vaststellen werd namelijk aanvankelijk op het politiek- en militair-strategisch niveau het leiderschap geduid als *Schwerpunkt*, maar ontstond na een aantal jaren het idee dat dit *Schwerpunkt* onjuist bepaald was. Het was dus exact het besef dat eliminatie van terroristische kopstukken in Afghanistan niet zou leiden tot een definitieve overwinning dat ertoe leidde dat vanuit Washington en CENTCOM een herdefiniëring van het *Schwerpunkt* werd vastgelegd. Met de wetenschap dat op het politiek- en militair-strategisch niveau dus al was bewezen dat uitschakeling van *high value targets* alleen niet zou leiden tot uitschakeling van de terroristische dreiging, dient de verklaring dus te worden verworpen dat de *high value targets* op het operationeel niveau in de laatste jaren wel nog steeds een juist bepaald *Schwerpunkt* was.

Een tweede verklaring voor het afwijkende *Schwerpunkt* op het operationeel niveau van OEF is dat er door Amerika werd gekozen voor een indirecte aanval. Zoals we in het theoretisch kader hebben kunnen zien is het mogelijk dat een *Schwerpunkt* niet direct militair kan worden vernietigd, waardoor er kan worden gekeken of er elementen zijn die wel kunnen worden aangevallen en, indien uitgeschakeld, indirect zullen leiden tot neutralisering van het *Schwerpunkt*. Theoretisch gezien zou de uitschakeling van terroristische kopstukken, de centrale doelstelling op het operationeel niveau van OEF in de laatste jaren, bij hebben kunnen dragen aan het vergroten van de veiligheid en stabiliteit in Afghanistan en zodoende dus effectief kunnen zijn geweest in het dichterbij brengen van de politiek-strategische doelstelling: het winnen van de *hearts and minds* van de lokale bevolking, zodat het terrorisme geen voedingsbodem meer zou vinden in Afghanistan. Zodoende zou het militair optreden, weliswaar op een indirecte wijze, toch als effectief kunnen worden beschouwd in het behalen van een politiek-strategische overwinning.

In het theoretisch kader hebben we echter ook kunnen vaststellen dat voor een effectieve indirecte aanval het van cruciaal belang is dat kritieke capaciteiten niet als equivalenten van een *Schwerpunkt* gaan worden beschouwd. Onjuiste bepaling van een

operationeel *Schwerpunkt* kan er namelijk allereerst toe leiden dat de inzet versplinterd raakt, waardoor er niet effectief wordt opgetreden, maar bovendien kan onjuiste bepaling van een operationeel *Schwerpunkt* er ook voor zorgen dat neutralisering van het (feitelijk enig bestaande) strategisch *Schwerpunkt* in de praktijk wordt ondermijnd. Als we nu kijken naar het militair optreden van OEF dan lijkt exact dit het geval te zijn geweest.

Zoals in de analyse van hoofdstuk vier is gebleken bleef het militair optreden van OEF, met uitzondering van de jaren 2003 tot 2005, primair gericht op het uitschakelen van extremistische kopstukken en overige *high value targets*, zonder dat de veiligheid van de Afghaanse bevolking hierin namelijk centraal werd gezet. Hoewel Amerika in de laatste jaren middels ISAF bijdroeg aan wederopbouw, bleef de prioriteit binnen OEF liggen op offensieve contraterroristische operaties die Amerika unilateraal bleef uitvoeren, zonder dat deze onder de verantwoordelijkheid werden gebracht van het operationeel commando in Kabul. OEF leek in de laatste jaren ten tijde van het presidentschap van Bush dan ook hoofdzakelijk te opereren als agressor in plaats van als beschermer van de lokale bevolking. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat OEF Afghaanse burgerslachtoffers accepteerde voor het uitschakelen van terroristische kopstukken, maar ook uit het feit dat OEF zich niet primair richtte op het vertrouwen van de Afghaanse bevolking, maar op het lokaliseren en uitschakelen van vijanden onder die bevolking.

Het vertrouwen van de bevolking werd op het operationeel niveau dus niet centraal gesteld en door de offensieve operaties potentieel zelfs geriskeerd. Het militair optreden van OEF was in de laatste jaren dus niet effectief gericht op het *Schwerpunkt* dat werd geduïd op het politiek- en militair-strategisch niveau: de *hearts and minds* van de bevolking. Zodoende kunnen we concluderen dat de operationele strategie in de laatste jaren niet goed aansloot op de politiek- en militair-strategische doelstellingen en mogelijk zelfs contraproductief was.

Conclusie

‘‘*Khesht e awal gar nahad me'maar kaj ta soraya miravad divaar kaj,*’ zegt een beroemde Perzische dichter. ‘*Als de metselaar de eerste steen scheef legt, wankelt de hele muur*’

(Farah Karimi, 2006²⁰³)

Nu ik de strategie van *Operation Enduring Freedom* vanuit het concept *Schwerpunkt* op drie niveaus heb geanalyseerd wordt het tijd een antwoord te formuleren op de hoofdvraag. De hoofdvraag van dit onderzoek luidde als volgt: In hoeverre kan *Operation Enduring Freedom* ten tijde van het presidentschap van George W. Bush worden beschouwd als een effectieve missie, gezien vanuit het concept *Schwerpunkt*? Het antwoord op deze vraag is eigenlijk al gegeven in het voorgaande hoofdstuk.

In de analyse van de geduide *Schwerpunkte* zijn twee zaken naar voren gekomen. Allereerst heb ik een verschuiving van het politiek- en militair-strategisch *Schwerpunkt* kunnen duiden. *Operation Enduring Freedom* was bij aanvang niet gericht op het element dat later van doorslaggevend belang werd geacht voor een definitieve uitschakeling van de terroristische dreiging: de *hearts and minds* van de lokale bevolking. Hoewel een verschuiving van een *Schwerpunkt* niet per definitie duidt op een ineffectieve strategie, heb ik echter kunnen vaststellen dat in het geval van *Operation Enduring Freedom* de herdefiniëring van het *Schwerpunkt* moet worden beschouwd als een correctie van een ineffectieve strategie. OEF kan daardoor in de eerste jaren niet als een effectieve missie worden beschouwd. Het gevestigde beeld dat de eerste fase van OEF wel als een groot succes kan worden beschouwd, en dat pas na omverwerping van het Taliban-regime problemen ontstonden, dient tevens te worden gerelativeerd. De zogenoemde militaire successen die Amerika gedurende de eerste maanden behaalde waren immers niet van doorslaggevend belang voor het behalen van een definitieve politieke overwinning en mogelijk zelfs contraproductief.

Het tweede dat naar voren is gekomen in de analyse van de geduide *Schwerpunkte* is dat, hoewel op het politiek- en militair-strategisch niveau in de loop van de oorlog een strategiewijziging werd doorgevoerd, op het operationeel niveau het *Schwerpunkt* in de laatste jaren gelijk bleef. Zodoende werd er op het operationeel niveau in de laatste jaren een afwijkend *Schwerpunkt* geduid. Hoewel het theoretisch mogelijk is dat er meerdere

---

²⁰³ Farah Karimi, *Slagveld Afghanistan* (Amsterdam 2006) p. 60.

Schwerpunkte kunnen worden geduid en een afwijkend operationeel *Schwerpunkt* niet altijd impliceert dat een strategie ineffectief is, heb ik in de analyse kunnen constateren dat in het geval van OEF het afwijkend operationeel *Schwerpunkt* ertoe leidde dat de politieke doelstelling mogelijk werd ondermijnd. De militaire operaties van OEF bleven in de laatste jaren van het presidentschap van George W. Bush gericht op uitschakeling van de *high value targets*, in plaats van op bescherming van de lokale bevolking, waardoor de *hearts and minds* van de bevolking niet effectief werd veroverd en het militair optreden mogelijk zelfs contraproductief was. Door de frictie die er in de laatste jaren bleef bestaan tussen de operationele strategie en de politiek- en militair-strategische doelstellingen kan *Operation Enduring Freedom* dus ook in de laatste jaren van het presidentschap van George W. Bush niet worden beschouwd als een effectieve missie.

Uiteindelijk kunnen we derhalve de eindconclusie trekken dat *Operation Enduring Freedom* ten tijde van het presidentschap van George W. Bush niet kan worden beschouwd als een effectieve missie. Had Amerika *Operation Enduring Freedom* effectief willen laten zijn voor een definitieve politieke overwinning dan was het van essentieel belang geweest dat de *hearts and minds* van de bevolking vanaf het begin af aan daadwerkelijk zou zijn beschouwd als het centrale uitgangspunt, zowel op het politiek-strategisch niveau als van alle handelingen op het operationeel niveau. Alleen indien het welzijn van de Afghaanse bevolking centraal was gezet in alle operaties, en de uitschakeling van terroristische sleutelfiguren daaraan volledig ondergeschikt was gemaakt, zou het elimineren van *high value targets* theoretisch effectief hebben kunnen bijgedragen aan neutralisatie van de radicale ideologie onder de lokale bevolking.

De bevindingen van dit onderzoek sluiten in principe niet uit dat Amerika uiteindelijk een politieke overwinning zou kunnen behalen, maar impliceren wel dat de missie ten tijde van het presidentschap van Bush niet effectief was, waardoor de kans op een succesvolle afloop aanzienlijk verkleind werd. Door het gebrek aan een juiste focus kunnen er immers niet alleen veel tijd en middelen, waaronder mensenlevens, verloren gaan, maar bestaat er ook een vergroot risico dat de politieke doelstelling zelfs ondermijnd wordt, waardoor de missie mogelijk nooit zal leiden tot een blijvende overwinning. Zodoende is een juiste toepassing van het concept *Schwerpunkt* dus niet alleen wenselijk, maar letterlijk van levensbelang.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Naar mijn idee biedt dit onderzoek diverse aanknopingspunten voor vervolgonderzoek. Twee aanbevelingen wil ik in het specifiek noemen. Allereerst is het zo dat dit onderzoek zich

hoofdzakelijk beperkte tot het analyseren van *Operation Enduring Freedom* terwijl, zoals al herhaaldelijk is besproken, in Afghanistan sinds december 2001 tevens een troepenmacht actief is onder VN-mandaat. Een eerste aanbeveling voor vervolgonderzoek zou dan ook zijn om een analyse, zoals gedaan in dit onderzoek, toe te passen op de internationale missie ISAF. De resultaten van dat onderzoek zouden dan tevens naast de bevindingen van dit onderzoek kunnen worden gelegd, waardoor er kan worden gezien in hoeverre er kan worden gesproken van effectief internationaal optreden in Afghanistan.

Op het moment dat dit onderzoek werd afgerond kwam bovendien het opmerkelijke nieuws naar buiten dat er duizenden Amerikaanse documenten over de oorlog in Afghanistan naar buiten zijn gelekt. Meer dan negentigduizend geheime documenten zijn op straat komen te liggen, waardoor er ook wel wordt gesproken van ‘het grootste lek in de militaire geschiedenis’.²⁰⁴ Hoewel het merendeel van deze documenten inlichtingenberichten betreft, waarin zeer gedetailleerd verslag wordt gedaan van militaire operaties en de bronnen dus met name informatie verstrekken over het tactische niveau, zouden de documenten wel veel mogelijkheden kunnen bieden voor nader onderzoek naar de effectiviteit van de Amerikaanse missie in Afghanistan. Een tweede aanbeveling voor vervolgonderzoek zou dan ook zijn om met de vrijgekomen informatie een onderzoek te doen naar het tactisch niveau van OEF, om de resultaten vervolgens naast de bevindingen van dit onderzoek te kunnen leggen en te zien in hoeverre de conclusie stand houdt.

---

²⁰⁴ Nick Davies en David Leigh, ‘Afghanistan war logs: massive leak of secret files exposes truth of occupation’, *The Guardian*, 25 juli 2010.

Literatuurlijst

AAP-6: Glossary of terms and definitions. NATO (Brussel 2010).

Air Force Doctrine Document 2. Department of the Air Force (Washington 2000).

'Back to school in Afghanistan', *BBC News*, 23 maart 2002.

Barno, Lieutenant General David W., 'Fighting the "other war": Counterinsurgency strategy in Afghanistan, 2003-2005', *Military Review* (September-oktober 2007) p. 32-44.

Bayliss J. e.a., *Strategy in the Contemporary World: an introduction to strategic studies* (Oxford 2007).

Berger, Peter, Julian Lindley-French, Hekmat Karzai e.a., 'Afghanistan: mission impossible?', *European Security Forum* working paper 25 (april 2007).

Betts, Richard K., 'Is Strategy an Illusion?', *International Security* 25 (najaar 2000) p. 5- 50.

Bush, George W., 'Address to a joint session of Congress and the American people', *The White House*, 20 september 2001.

Bush, George W., 'Address on initial operations in Afghanistan', *The White House*, 8 oktober 2001.

Bush, George W., 'Remarks by president Bush and prime minister Tony Blair of Great Britain in press availability', *The White House*, 7 november 2001.

Bush, George W., 'Joint Statement on Afghanistan', *The White House*, 13 november 2001.

Bush, George W., 'Remarks by the president', *The White House*, 19 november 2001.

Bush, George W., 'Remarks by the president in welcoming to the White House the aid workers rescued from Afghanistan', *The White House*, 26 november 2001.

Bush, George W., 'State of the Union Address', *The White House*, 29 januari 2002.

Bush, George W., 'State of the Union Address', *The White House*, 28 januari 2003.

Bush, George W., 'Address to the nation regarding Iraq', *The White House*, 7 september 2003.

Bush, George W., 'Remarks by president Bush and president Karzai of Afghanistan in a press availability', *The White House*, 15 juni 2004.

Bush, George W., 'Defending the war in Iraq', *The White House*, 9 juli 2004.

Bush, George W., 'Bush press availability with Karzai', *The White House*, 6 augustus 2007.

Bush, George W., 'Address at the State of the Union', *The White House*, 28 januari 2008.

- 'Bush: Afghanistan is a victory over terrorism', *CNN News*, 15 juni 2004.
- Cate, Paul E., 'Large-Unit Operational Doctrine', *Military Review* 58 (december 1978) p. 40-47.
- Clausewitz, Carl von, *Vom Kriege* (Werner Hahlweg ed.) (Bonn 1980).
- Clausewitz, Carl von, *On War* (Michael Howard and Peter Paret ed.) (Princeton 1984).
- Courtney, Morgan L., 'In the balance. Measuring progress in Afghanistan', *Center for Strategic and International Studies* (CSIS) (juli 2005).
- Creveld, Martin van, *The Transformation of War Revisited* (New York 2002).
- Davis, Matthew, 'New Name for war on terror', *BBC News*, 27 juli 2005.
- Davies, Nick en David Leigh, 'Afghanistan war logs: massive leak of secret files exposes truth of occupation', *The Guardian*, 25 juli 2010.
- Echevarria II, Antulio J., 'Clausewitz's center of gravity: changing our warfighting doctrine – again!', *Strategic Studies Institute* (september 2002).
- Eriksson, Mikael en Peter Wallensteen, 'Armed Conflict 1989-2003', *Journal of Peace Research* 5 (2004) p. 625-636.
- Field Manual 3-0: Operations*. Department of the Army (Washington 2008).
- Flaherty, Anne, 'Senate confirms Fallon as CentCom chief', *The Associated Press*, 28 februari 2007.
- Franks, Tommy, *American Soldier* (New York 2004).
- Giustozzi, Antonio, 'Auxiliary Force or National Army? Afghanistan's 'ANA' and the Counter-Insurgency Effort, 2002–2006', *Small Wars and Insurgencies* 18 (maart 2007) p. 45–67.
- Hampson, Rick, 'Afghanistan: America's longest war', *USA Today*, 28 mei 2010.
- Hart, B.H. Liddell, *The strategy of indirect approach* (Londen 1946).
- Hartmann, Uwe, *Carl von Clausewitz and the making of modern strategy* (Potsdam 2002) p. 50-57
- Interview with BG Robert L. Caslen, Jr. Operational Leadership Experiences in the Global War on Terror*. Combat Studies Institute (Kansas 2008).
- Joint Publication 1-02: Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*. Department of Defense (Washington 2009).
- Joint Publication 5-0: Doctrine for Planning Joint Operations*. Department of Defense (Washington 1995).

- Joint Publication 5-00.1: Joint doctrine for Campaign Planning*. Department of Defense (Washington 2002).
- Karimi, Farah, *Slagveld Afghanistan* (Amsterdam 2006).
- Keegan, John , *A History of Warfare* (New York 1993).
- Koontz, Christopher N. e.d., *Enduring Voices: oral histories of the U.S. Army experience in Afghanistan, 2003-2005* (Washington D.C. 2008).
- Lamm, Col. David, 'Success in Afghanistan means fighting several wars at once', *Armed Forces Journal* (november 2005) p. 25-27.
- Leurdijk, Dick, 'Rechtsgrond militair geweld Afghanistan terecht omstreden', *de Volkskrant*, 8 maart 2005.
- Luttwak, Edward N., *Strategy. The logic of war and peace* (Cambridge 2003).
- Luttwak, Edward N., 'The Operational Level of War', *International Security* 5 (winter 1980) p. 61-79.
- Mahnken, Thomas G. , 'Strategic Theory' in: J. Bayliss e.a., *Strategy in the Contemporary World: an introduction to strategic studies* (Oxford 2007) p. 66-81.
- Mannion, Jim, 'US troop numbers in Afghanistan hit all-time peak', *Agence France-Press*, 14 februari 2007.
- Marine Corps Doctrinal Publication 1*. Department of the Navy (Washington 2001).
- 'Militaire actie Afghanistan enorm succesvol', *Algemeen Nederlands Persbureau*, 7 januari 2002.
- Miller, Lucasta, 'Bound for Glory', *The Guardian*, 13 mei 2006.
- Nagl, John A., *Learning to eat soup with a knife: Counterinsurgency lessons from Malaya and Vietnam* (Chicago 2002).
- National Security Strategy*. The White House (Washington 2002).
- National Strategy for Combating Terrorism*. The White House (Washington 2006).
- Naval Doctrine Publication 1*. Department of the Navy (Washington 1994).
- Nederlandse Defensie Doctrine*. Defensiestaf (Den Haag 2005).
- 'Oorlog Afghanistan niet te winnen', *Elsevier*, 5 oktober 2008.
- Progress toward Security and Stability in Afghanistan*. Department of Defense (Washington 2009).
- Rashid, A. 'Progress since the Taliban', *Asian Affairs* 37 (maart 2006) p. 31-35.

- Rashid, Ahmed, *Descent into chaos: the world's most unstable region and the threat to global security* (Londen 2009)
- Resolution 1368: Threats to international peace and security caused by terrorist acts*. United Nations Security Council (New York, 12 september 2001).
- Rohde, David and David E. Sanger, 'How the 'Good War' in Afghanistan Went Bad', *The New York Times*, 12 August 2007.
- Rubin, Barnett R., 'Peace Building and State-building in Afghanistan: Constructing Sovereignty for Whose Security?', *Third World Quarterly* 27 (februari 2006) p. 175-185.
- Rumsfeld, Donald, 'Memo Global War on Terrorism', *USA Today*, 16 oktober 2003.
- Shanker, Tom, 'Mideast Commander Retires After Irking Bosses', *The New York Times*, 12 maart 2008.
- Smith, M.L.R., 'Strategy in an age of 'low-intensity' warfare: why Clausewitz is still more relevant than its critics' in: Isabelle Duyvesteyn en Jan Angstrom e.d., *Rethinking the nature of war* (New York 2005).
- Summers, Harry G., *On Strategy: a critical analysis of the Vietnam War* (Novato 1982).
- The Operational Level of War. CSI Historical Bibliography no. 3*. Combat Studies Institute (Kansas 1985).
- Ullah Jan, Abid, 'Mile by mile, Afghan quagmire is expanding', *Al-Jazeera*, 1 november 2006.
- United States Central Command, 'Quote of the month', *Coalition Bulletin* 34 (augustus 2006) p.1.
- United States Central Command, 'Editorial', *Coalition Bulletin* 54 (juli 2008) p 1-2.
- United States Central Command, 'Interview with Lieutenant General Martin E. Dempsey', *Coalition Bulletin* 56 (november 2008) p. 4-5.
- 'Vergeldingsacties aanval op Afghanistan begonnen', *Algemeen Nederlands Persbureau*, 7 oktober 2001.
- Wallace, P. Franz, 'Grand tactics', *Military Review* 61 (december 1981) p. 32-39.
- Watts, Barry D., 'Ignoring reality: Problems of theory and evidence in security studies', *Security Studies* 7 (winter 1997) p. 115-171.
- Woodward, Bob, *Bush at War* (New York 2002).
- Wright, Donald P. e.a., *A different kind of war: The United States Army in Operation Enduring Freedom (OEF), October 2001- September 2005* (Washington 2009).
- Wijk, Dr. Rob de, *Tussen haalbaarheden en wenselijkheden. De strategische effectiviteit van machtsinstrumenten in de internationale betrekkingen* (Leiden 2001).

Youngs, Tim, Paul Bowers en Mark Oakes, *The campaign against international terrorism: prospects after the fall of the Taliban* (Londen 2001).

Zakaria, Fareed, 'The General', *Newsweek*, 4 januari 2009.

Online bronnen:

America.gov, 'White House outlines U.S. strategy in Afghanistan',
<http://www.america.gov/st/washfile-english/2007/February/20070215115104abretnuh0.7379267.html>, 15 februari 2007.
Geraadpleegd op 2 juni 2010.

Avalon Project, 'Press conference with U.S. General Tommy Franks, Commander-in-chief of the US Central Command (CENTCOM)',
http://avalon.law.yale.edu/sept11/dod_brief62.asp, 30 oktober 2001. Geraadpleegd op 15 juni 2010.

Barnett, Thomas P.M., 'William "Fox" Fallon: The man between war and peace',
<http://www.esquire.com/features/fox-fallon>, 11 maart 2008. Geraadpleegd op 13 juni 2010.

Bassford, Christoper, 'Clausewitz and his works',
<http://clausewitz.com/readings/Bassford/Cworks/Works.htm>. Geraadpleegd op 2 februari 2010.

Bassford, Christopher, 'Clausewitz FAQs',
<http://www.clausewitz.com/CWZHOME/FAQs.html#Ideas>. Geraadpleegd op 2 februari 2010.

Bassford, Christopher, 'teaching the Clausewitzian trinity',
<http://www.clausewitz.com/readings/Bassford/Trinity/TrinityTeachingNote.htm>.
Geraadpleegd op 18 februari 2010.

Department of Defense, 'Secretary Rumsfeld interview with C-SPAN',
<http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=1089>, 8 januari 2002.
Geraadpleegd op 13 februari 2010.

Department of Defense, 'News briefing: Secretary Rumsfeld and Gen. Myers',
<http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=2031>, 11 januari 2002.
Geraadpleegd op 27 mei 2010.

Department of Defense, 'News briefing with Lt.Gen. Eikenberry from the Pentagon',
<http://www.defense.gov/Transcripts/Transcript.aspx?TranscriptID=238>, 10 mei 2006.
Geraadpleegd op 27 mei 2010.

Department of Defense, 'News transcript: General Franks Briefs at the Pentagon',
<http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=3382>, 29 maart 2002.
Geraadpleegd op 20 februari 2010.

Department of Defense, 'News release: Defense Department activates U.S.- Forces Afghanistan',
<http://www.defense.gov/releases/release.aspx?releaseid=12267>, 6 oktober 2008. Geraadpleegd op 20 februari 2010.

- Herberg Rothe, Andreas, 'A Prussian in the USA', <http://www.clausewitz.com/readings/Herberg-Rothe/CWZintheUSA.htm>. Geraadpleegd op 2 februari 2010.
- Jones, Ann, 'What are they smoking? The Bush war on Afghan Drugs', <http://www.tomdispatch.com/post/134004>, 29 oktober 2006. Geraadpleegd op 19 juni 2010.
- Miles, Donna, 'Afghans Mark Four Years of Operation Enduring Freedom', <http://www.jcs-group.com/military/war2001/oefenduring.html>. Geraadpleegd op 2 juni 2010.
- NATO, 'Nato's role in Afghanistan', http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_8189.htm#missions. Geraadpleegd op 23 februari 2010.
- PBS.org/Frontline, 'interview U.S. Army General Tommy Franks', <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/campaign/interviews/franks.html>, 12 juni 2002. Geraadpleegd op 25 mei 2010.
- Petraeus, General, 'Changing regional security architecture', <http://www.centcom.mil/from-the-commander/gen-petraeus-changing-regional-security-architecture>, 14 december 2008. Geraadpleegd op 21 juni 2010.
- Radio Free Europe/Radio Liberty, 'Afghanistan: Karzai asks U.S.-led coalition to change strategy against terrorism', <http://www.rferl.org/content/article/1061554.html>, 21 september 2005. Geraadpleegd op 12 februari 2010.
- Senate Committee on Armed Services, 'LTG Abizaid Senate Confirmation Hearing Questions and Answers', http://www.globalsecurity.org/military/library/congress/2003_hr/abizaid1.pdf, 25 juni 2003. Geraadpleegd op 13 mei 2010.
- Stars and Stripes, 'Eikenberry ends tenure as head of CFC-Afghanistan', <http://www.stripes.com/news/eikenberry-ends-tenure-as-head-of-cfc-afghanistan-1.59413>, 23 januari 2007. Geraadpleegd op 15 mei 2010.
- United States Central Command, 'Coalition Joint Task Force 180 conducts transition of authority', <http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2003/05/mil-030527-centcom01.htm>, 27 mei 2003. Geraadpleegd op 18 februari 2010.
- Williams, Brian, 'One-on-One with David McKiernan', <http://www.msnbc.msn.com/id/25200121/#storyContinued>, 16 juni 2008. Geraadpleegd op 20 mei 2010.